

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSİYA MƏHKƏMƏSİ

KMM

KONSTITUSİYA MƏHKƏMƏSİNİN MƏLUMATI

Bakı – 2017

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ KONSTITUSİYASI AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASINDA ƏN YÜKSƏK HÜQUQİ QÜVVƏYƏ MALİKDİR**

**Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının
149-cu maddəsinin I hissəsi**

Təsisçi

Azərbaycan Respublikasının
Konstitusiya Məhkəməsi

1999-cu ildən nəşr olunur

Altmış yeddinci buraxılış

Redaksiya heyəti:

Fərhad Abdullayev (sədr)
Rauf Quliyev
Dürdanə Məmmədova
Tural Aslanov
Anar Hacızadə
Nəzrin Paşayeva
İntiqam Eyvazov

Baş redaktor

Dürdanə Məmmədova

Redaksiyanın ünvanı:

Az1001, Bakı şəhəri, Gənclər meydanı, 1.
Tel: (99412) 492-62-86, 492-98-49
Faks:(99412) 492-86-41

MÜNDƏRİCAT

I hissə

Fərhad Abdullayev– Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının qəbul edilməsindən 22 il keçir	5
---	---

II hissə

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Qərarları

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.5-ci maddəsinə əsasən əmələ gələn istifadə hüququna xitam verilməsinə dair 29 mart 2016-cı il tarixli qərar	19
Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2012-ci il 28 sentyabr tarixli 217 sayılı və 2014-cü il 26 dekabr tarixli 399 sayılı Qərarlarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair 2 iyun 2016-cı il tarixli qərar	40
Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.2-ci maddəsinin Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 53, 149.2.3 və 218-ci maddələri ilə əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair 12 iyul 2016-cı il tarixli qərar	62
Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 76, 78 və 112-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair 27 iyul 2016-cı il tarixli qərar	80
Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 965.2.2-ci maddəsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin IV hissəsinə, 35-ci maddəsinin VI hissəsinə və 149-cu maddəsinin I və III hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair 21 oktyabr 2016-cı il tarixli qərar	117
Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 128.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair 2 noyabr 2016-cı il tarixli qərar	131
Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 140.6-cı maddəsinin əmin Məcəllənin 13.2.14.1, 140.2, 164.1.2-ci maddələri və Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 747-1 və 747-5-ci maddələri ilə əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair 12 yanvar 2017-ci il tarixli qərar	148
III hissə	
Tədbirlər	174

Fərhad ABDULLAYEV
Azərbaycan Respublikası
Konstitusiyə Məhkəməsinin sədri

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının qəbul edilməsindən 22 il keçir

“Biz elə bir layihə hazırlamalı və nəhayət, elə bir Konstitusiya qəbul etməliyik ki, o, müstəqil Azərbaycan Respublikasının demokratik prinsiplər əsasında uzun müddət sabit yaşamasını təmin edən Əsas Qanun, tarixi sənəd olsun”.

Heydər ƏLİYEV
Azərbaycan xalqının
Ümummilli Lideri

22 il bundan öncə Azərbaycanın müasir dövlətçiliyinin tarixində müstəqillik, suverenlik, demokratiya və dünyəvilik kimi dəyərlərin əbədi və dönməz olduğunu bəyan edən ölkəmizin Əsas Qanunu – Konstitusiyası qəbul edilib.

Azərbaycanın ilk müstəqil Konstitusiyası xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin bilavasitə rəhbərliyi ilə hazırlanaraq 1995-ci il noyabr ayının 12-də ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul edilib. Konstitusiyanın Preambulasında bəyan edilib ki, “Azərbaycan xalqı özünün çoxəsrlik dövlətçilik ənənələrini davam etdirərək, bütün cəmiyyətin və hər kəsin firavanlığının təmin edilməsini arzulayaraq, ədalətin, azadlığın və təhlükəsizliyin bərqərar edilməsini istəyərək, keçmiş, indiki və gələcək nəsill-

lər qarşısında öz məsuliyyətini anlayaraq” bu əhəmiyyətli sənədi qəbul etdi. Konstitusiyanın qəbulu Azərbaycanda, həmçinin vətəndaş cəmiyyətinin bərqərar edilməsi, əhalinin layiqli həyat səviyyəsinin, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının təmin olunması üçün hərtərəfli zəmin yaratdı, ölkəmizin hüquqi, siyasi, iqtisadi və digər sahələrdə inkişafının gələcək istiqamətlərini müəyyənləşdirdi. Yeni Konstitusiyanın qəbul edilməsi xalqımızın tarixən formalaşmış dövlətçilik ənənələrinə uyğun olan və eyni zamanda, ölkəmizdə müasir dünyanın tələblərinə cavab verən demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət quruculuğu, plüralizm əsasında siyasi sistemin və hüquq sisteminin inkişafı üçün möhkəm özülün yaradılması baxımından mühüm hadisə oldu.

Azərbaycanın qanunvericilik sisteminin bünövrəsini təşkil edən, Azərbaycan Respublikasında ən yüksək və birbaşa hüquqi qüvvəyə malik olan Konstitusiya ölkədə siyasi sabitliyin, milli sülhün və barışıqın qarrantı kimi çıxış edir, hüquqi-siyasi münasibətlər sisteminə və hüquq düşüncəsinə əhəmiyyətli təsir göstərir. Konstitusiya dövlət quruluşunun əsaslarını, şəxsiyyət, cəmiyyət və dövlət arasında münasibətlərin hüquqi çərçivələrini, siyasi sistemin təşkili prinsiplərini, hakimiyyətlərin bölünməsinə, hakimiyyət orqanlarının təşkili, səlahiyyətləri və fəaliyyət qaydalarını müəyyənləşdirir, insan hüquqları və azadlıqlarının təminatı ilə bağlı mühüm məsələləri tənzimləyir. Dövlət quruluşunun başlıca prinsiplərini müəyyən etməklə yanaşı, Konstitusiya həm də ictimai maraqların qorunması məqsədilə cəmiyyət həyatının müxtəlif sahələrinə dövlətin müdaxiləsinin meyarlarını və belə müdaxilənin yol verilə bilən hədlərini dəqiqləşdirir, bu sahədə dövlət siyasətinin ümumi istiqamətlərini müəyyən edir.

Konstitusiya Azərbaycan Respublikasında xalqın dövlət hakimiyyətinin yeganə mənbəyi olduğunu elan edir, öz müqəddəratını sərbəst və müstəqil həll etməyi və öz idarəetmə formasını müəyyən etməyi Azərbaycan xalqının suveren hüququ kimi təsbit edir. Həmçinin Əsas Qanun Azərbaycan dövlətini demokratik, hüquqi, dünyəvi, unitar respublika elan edir, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin olunmasını dövlətin ali məqsədi kimi təsbit edir.

Konstitusiya quruluşunun xüsusiyyətlərindən biri kimi iqtisadi fəaliyyət azadlığı, mülkiyyət növlərinin müxtəlifliyi və onların bərabər müdafiəsinə verilən təminat, hər bir şəxs üçün layiqli həyat şəraitinin və azad inkişafın təmin olunmasına istiqamətlənmiş sosial dövlət konsepsiyası ölkə Konstitusiyasında geniş əksini tapıb. Dövlətçiliyin Əsas Qanunu

xalqın və hər bir vətəndaşın rifahının yüksəldilməsini, onun sosial müdafiəsinin və layiqli həyat səviyyəsinin qayğısına qalması dövlətin üzərinə vəzifə olaraq qoyur. Konstitusiyada qeyd edildiyi kimi, Azərbaycanda iqtisadiyyatın inkişafı müxtəlif mülkiyyət növlərinə əsaslanaraq xalqın rifahının yüksəldilməsinə xidmət edir, Azərbaycan dövləti bazar münasibətləri əsasında sosialyönlü iqtisadiyyatın inkişafına şərait yaradır, mədəniyyətin, təhsilin, səhiyyənin, elmin, incəsənətin inkişafına yardım göstərir, xalqımızın tarixi, maddi və mənəvi irsini qoruyur.

Konstitusiyada insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsinin, ölkə vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsinin Azərbaycan dövlətinin ali məqsədi kimi müəyyənləşdirilməsi, dövlətin üzərinə hər kəsin hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsinə təminat vermək vəzifəsinin qoyulması müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. Bu, o deməkdir ki, azad cəmiyyətin aparıcı qüvvəsi olan insan amili ölkə Konstitusiyasının diqqət mərkəzində durur. Hər bir demokratik cəmiyyətin əsas xüsusiyyətlərini insan hüquqları və azadlıqlarının tanınması və onların real təminatı mexanizmlərinin mövcudluğu təşkil edir. Cəmiyyətin tərəqqisi yalnız insanın ali dəyər, onun hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsinin isə dövlətin başlıca vəzifəsi kimi qəbul edildiyi halda mümkündür. Bu mənada əminliklə deyə bilərik ki, bəşəriyyətin uzun illər ərzində nail olduğu əhəmiyyətli dəyərlərdən olan insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, habelə onların reallaşdırılmasının ümumi mexanizmlərinin geniş şəkildə təsbit edilməsi ölkə Konstitusiyasının ən mühüm nailiyyətlərindən biridir. Bu, həm də Azərbaycanın demokratiya ideallarına və bəşəri dəyərlərə sadıqlığının göstəricisidir.

Konstitusiyanın ən böyük fəslə olan üçüncü fəslə bütünlüklə insan və vətəndaş hüquqlarına və azadlıqlarına həsr edilib. Həmin fəsildə demokratik, hüquqi dövlətdə təmin edilməsi zəruri olan hüquqlar və azadlıqlar, onların reallaşdırılması mexanizmləri, habelə ayrı-ayrı hüquqların beynəlxalq standartlara müvafiq olaraq qanuni məhdudlaşdırılmasının yol verilən hədləri nəzərdə tutulub. Konstitusiyada insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının geniş siyahısı təsbit edilməklə yanaşı, həmin hüquqları və azadlıqları gözləmək və qorumaq qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının borcu olaraq müəyyənləşdirilib.

Məlum olduğu kimi, Konstitusiyanın əsas hüquqi əlamətlərindən biri onun sabitliyidir. Konstitusiya məzmunu sabit olan, uzunmüddətli fəaliyyət üçün nəzərdə tutulan aktdır. Bununla belə, ictimai münasibətlərin inkişafı prosesi, müasir dünyada cəmiyyətdə və dövlətdə baş verən dəyişikliklər konstitusiyaların da zərurət yarandıqda təkmilləşdirilməsini, on-

lara müəyyən əlavələrin və dəyişikliklərin aparılmasını labüd edir. Bu da təsadüfi deyil, çünki Konstitusiyanın qəbulu zamanı onun tənzim etmə predmetini təşkil edən ictimai münasibətlər və bu münasibətlərin tərkib hissəsi olan hüquqi, siyasi, sosial və iqtisadi vəziyyət zaman keçdikcə dəyişir. Bu baxımdan ölkəmizdə məhkəmə-hüquq islahatlarının həyata keçirilməsi, insan hüquqları və azadlıqlarının daha səmərəli qorunması konstitusiya islahatlarının aparılmasını zəruri edib.

Məhz həmin zərurətdən irəli gələrək 2002-ci il 24 avqust və 2009-cu il 18 mart tarixlərində keçirilmiş referendumlar nəticəsində Konstitusiyanın mətninə əhəmiyyətli əlavələr və dəyişikliklər edilib. Konstitusiya islahatları Azərbaycanın hüquq sisteminin inkişaf etmiş dövlətlərin hüquq sisteminə və beynəlxalq hüquq normalarına uyğunlaşdırılması, ölkəmizdə demokratikləşmə proseslərinin daha da genişləndirilməsi, insan hüquqlarının və azadlıqlarının daha səmərəli müdafiə olunması məqsədlərinə xidmət edib.

Təsadüfi deyil ki, referendum yolu ilə Konstitusiya edilən əlavə və dəyişikliklərin əsas qismi insan hüquq və azadlıqlarının məzmununun genişləndirilməsinə xidmət edirdi. Bu istiqamətdə həyata keçirilən hüquqi islahatlar insan hüquq və azadlıqlarının daha səmərəli üsul və vasitələrlə müdafiə olunmasını, insan hüquqlarının təminatlarının bütün növlərinin tək-cə qanunvericilikdə təsbit olunmasına deyil, həm də praktiki cəhətdən gündəlik həyatda reallaşdırılmasına şərait yaratdı.

Onu da xüsusi vurğulamaq istərdim ki, ulu öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü və siyasi iradəsi ilə həyata keçirilmiş 2002-ci il referendumu nəticəsində Əsas Qanuna edilmiş dəyişikliklərdən sonra Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə müraciət etmək hüququna malik subyektlərin dairəsi əhəmiyyətli dərəcədə genişlənilib. Bu dəyişikliklərin məntiqi davamı olaraq 2004-cü il yanvar ayının 8-də “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” yeni Qanunun qüvvəyə minməsi ilə Azərbaycanda ilk dəfə olaraq konstitusiya şikayəti institutunun tətbiqinə başlanılıb, eləcə də Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinə (ombudsmana) və məhkəmələrə Konstitusiya Məhkəməsinə bilavasitə müraciət etmək imkanı verilib. Bu gün Konstitusiya Məhkəməsinə verilən konstitusiya şikayətlərinin insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin ən faydalı və səmərəli mexanizmlərindən biri olduğunu əminliklə deyə bilərik. Belə ki, konstitusiya nəzarəti orqanına fərdi qaydada müraciət etmək imkanı insan hüquqlarına konstitusiya səviyyədə riayət edilməsinin təminatının vacib vasitələrindən biridir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə 2016-cı il sentyabr ayının 26-da keçirilmiş ümumxalq səsverməsi yolu ilə Konstitusiyanın mətninə əhəmiyyətli əlavələr və dəyişikliklər edilib. Qeyd etmək yerinə düşər ki, referendum xalq hakimiyyətinin və xalqın iradəsinin bilavasitə təzahürü olmaqla, dövlət və hər bir vətəndaş üçün ən vacib məsələlərin ümumxalq səsverməsi yolu ilə həlli forması kimi demokratiyanın mühüm institutudur. Son referendumdə əldə edilən nəticələr dövlətimizin başçısı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən, ölkəmizin dayanıqlı inkişafına və sosial rifahın təmin olunmasına yönəlməsinə siyasətin Azərbaycan xalqı tərəfindən birmənalı dəstəkləndiyini nümayiş etdirdi.

Konstitusiyaya əlavə və dəyişikliklər müxtəlif sahələri əhatə etməklə ali dövlət hakimiyyəti, məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının və bələdiyyələrin işinin təkmilləşdirilməsinə, insan hüquqları və azadlıqlarının daha səmərəli təmin olunmasına, hüquq və azadlıqların müdafiəsində dövlət və bələdiyyələrin məsuliyyətinin artırılmasına yönəlib. Yenə də Konstitusiya islahatlarının böyük bir qismi bilavasitə insan hüquq və azadlıqlarının qorunması ilə bağlı olub. Belə ki, cəmiyyət inkişaf etdikcə vətəndaşların ölkəmizin siyasi, iqtisadi və sosial həyatında iştirakı genişlənir və yeni məzmun qazanır. Konstitusiyada təsbit edilmiş hüquq və azadlıqların təminat mexanizmlərinin də zamanın tələblərinə uyğun təkmilləşdirilməsi labüd olur.

Bu mənada Konstitusiyanın 24-cü maddəsinə insan ləyaqətinin qorunması və ona hörmət edilməsi, hüquqlardan sui-istifadəyə yol verilməməsi prinsiplərinin əlavə edilməsi; 25-ci maddəsinə sağlamlıq imkanları məhdud olan şəxslərin hüquqlarının qorunması ilə bağlı müddəanın əlavə edilməsi; 32-ci maddəsində şəxsi toxunulmazlıq hüququ, yəni fərdi məlumatların qorunmasına etibarlı təminat yaradılması; 36-cı maddəsində əmək müqaviləsi əsasında işləyən şəxslərin hüquqlarının müdafiəsi məqsədilə qanunla müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla, lokautun qadağan edilməsi; 60-cı maddəsində hüquq və

azadlıqların inzibati və məhkəmə təminatının gücləndirilməsi və digər mütərəqqi əlavə və dəyişikliklər xüsusi qeyd olunmalıdır. Dövlət orqanlarının vətəndaşlara, onların hüquqları və azadlıqlarının müdafiəsinə münasibətdə məsuliyyətinin artırılması, hüquq və azadlıqların məhdudlaşdırılmasının dövlət tərəfindən gözlənilən nəticəyə mütənasibliyi prinsipinin Konstitusiya normaları qismində təsbit edilməsi ölkəmizdə insan hüquqlarına və onların təmin olunmasına göstərilən yüksək diqqətin təzahürüdür.

Hüquq və azadlıqların məhkəmə təminatı ilə bağlı Konstitusiyanın 60-cı maddəsinin yeni redaksiyada verilməsi, hüquq və azadlıqların məhkəmə müdafiəsi ilə yanaşı, inzibati qaydada da müdafiəsinə təminat verilməsi, hər kəsin işinə qərəzsiz yanaşılması və həmin işə inzibati icraat və məhkəmə prosesində ağlabatan müddətdə baxılması hüququnun, hər kəsin inzibati icraat və məhkəmə prosesində dinlənilmək hüququnun təsbit edilməsi olduqca mütərəqqi əlavələrdir. Bu, ölkəmizdə insan hüquqları və azadlıqlarının daha səmərəli və təsirli müdafiəsini, bütövlükdə məhkəmə hakimiyyətinin daha effektiv fəaliyyətini təmin edəcək, mümkün süründürməçilik hallarının qarşısını alacaq Konstitusiyanın əhəmiyyətli normalarından biridir.

Azərbaycanda dövlət idarəçiliyi sisteminin daha da inkişafı məqsədilə Konstitusiya edilmiş əlavə və dəyişikliklər ölkə Konstitusiyasının Preambulasında əksini tapan niyyətlərin və prinsiplərin həyata keçirilməsinə yönəlib. Xüsusilə də vitse-prezidentlik institutunun yaradılması Azərbaycanda dövlət idarəetməsi sahəsində yeni və olduqca vacib hadisədir. Bu institut ölkəmizin yeni siyasi-hüquqi inkişaf mərhələsinə qədəm qoyduğu və əsaslı iqtisadi islahatların aparıldığı müasir dövrdə idarəetmə sistemində səmərəliliyin artırılması, ölkəmiz qarşısında duran vəzifələrin reallaşdırılması baxımından əhəmiyyətlidir.

Əminliklə deyə bilərik ki, Konstitusiyanın mətninə edilmiş bütün dəyişikliklər və əlavələr Azərbaycanda demokratik prinsip və dəyərlərin bərqərar olmasının, insana, onun hüquq və azadlıqlarının təminatına göstərilən yüksək diqqətin daha bir təzahürüdür. Konstitusiya islahatları ölkəmizdə demokratikləşmə proseslərinin genişləndirilməsi, insan hüquqlarının və azadlıqlarının daha səmərəli müdafiə edilməsi, cəmiyyətdə bərqərar olan sabitliyin və təhlükəsizliyin, iqtisadi inkişafın möhkəmləndirilməsi məqsədlərinə xidmət edir. İnsan hüquq və azadlıqları ilə bağlı Konstitusiya edilmiş dəyişikliklər ölkəmizin tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə, xüsusilə də “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının müddəalarından, habelə digər beynəlxalq çoxtərəfli müqavilələrdən irəli gələn İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent hüququnda əksini tapan prinsiplərə tam uyğundur.

Xüsusi qeyd olunmalıdır ki, ölkə Konstitusiyasının, onun bütün normalarının və müddələrinin özəyini məhz universal, demokratik dəyərlərə əsaslanan hüquqi, sosial dövlət konsepsiyası, insan şəxsiyyətinə hörmət amili təşkil edir. Ölkə Konstitusiyası müstəqil dövlətimizin inkişafının əsas istiqamətlərini və prinsiplərini özündə ehtiva edən hüquqi sənəd

kimi dövlət idarəetmə mexanizminin təməlinə çevrilərək Azərbaycan xalqının rifahına xidmət göstərir. Konstitusiyanın qəbulu ölkəmizdə genişmiqyaslı qanunvericilik və məhkəmə-hüquq islahatlarının həyata keçirilməsinə və təkmil qanunvericilik bazasının formalaşdırılmasına da yol açıb.

Hüquq sisteminin fəaliyyətinin müasir və mütərəqqi prinsiplər əsasında təkmilləşdirilməsindən bəhs edərək Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Penitensiar sahədə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi, cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi və cəmiyyətdən təcridetmə ilə əlaqədar olmayan alternativ cəza və prosessual məcburiyyət tədbirlərinin tətbiqinin genişləndirilməsi barədə” 2017-ci il 10 fevral tarixli Sərəncamını xüsusi qeyd etmək lazımdır. Dövlətimizin başçısının imzaladığı bu Sərəncam vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi və təmin olunmasının ədalət mühakiməsinin əsas məqsədlərindən biri olduğunu bəyan edərək, dövlətimizin demokratik dəyərlərə daimi sadıqlığını bir daha təsdiq edir. Həmin Sərəncamın icrasının təmin olunması ilə əlaqədar

“Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun layihəsi hazırlanaraq müzakirəyə təqdim edilib, Qanun layihəsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə göndərilib və ətraflı təhlil olunub. Təqdim olunan Qanun layihəsində cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi məqsədilə bir sıra cinayətlərin dekriminallaşdırılması, cinayətlərin sanksiyalarına azadlıqdan məhrumetməyə alternativ azadlığın məhdudlaşdırılması cəza növünün əlavə olunması, törədilən əməlin ictimai təhlükəliliyi maddi ziyanla bağlı olan hallarda vurulmuş ziyan tamamilə ödənildikdə həbslə əlaqədar olmayan qətimkan tədbirlərinin tətbiqi və azadlıqdan məhrumetməyə alternativ cəzaların təyin olunmasının əsaslarının müəyyənləşdirilməsi işlərinin aparılması müsbət qiymətləndirilməlidir.

Müasir müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu, ulu öndər Heydər Əliyevin siyasi rəhbər kimi Azərbaycan xalqına verdiyi böyük töhfələrdən biri dövlətçilik tariximiz üçün yeni olan konstitusiya nəzarəti orqanının yaradılması və inkişafı olub. Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin əsas məqsədi Konstitusiyanın aliliyini təmin etmək, hər kəsin əsas hüquq və azadlıqlarını müdafiə etməkdir. Məhkəməmiz Konstitusiyanın və qanunların ona verdiyi səlahiyyətlər çərçivəsində qəbul etdiyi qərarlarla bu məqsədləri həyata keçirir və ölkəmizin milli hüquq sisteminin inkişafına öz töhfəsini verir. Fəaliyyətə başladığı dövrdən Konstitusiya Məhkəməsi üzərinə düşən vəzifələrin öhdəsindən layiqincə gəlməyə çalışıb, insan hüquqlarının və azadlıqlarının daha səmərəli

həyata keçirilməsinə imkan verən qərarları ilə qısa müddətdə ictimaiyyətin etimadını qazanıb.

Bu gün Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi hər bir hüquqi dövlətdə olduğu kimi, kifayət qədər geniş səlahiyyətlər dairəsinə malik müasir konstitusiya nəzarəti orqanıdır. Konstitusiya Məhkəməsinin əsas səlahiyyətləri sırasında qanunvericilik və icra hakimiyyəti orqanlarının normativ aktlarının, bələdiyyə və məhkəmə aktlarının Konstitusiyaya və hüquqi qüvvəsinə görə daha üstün olan aktlara uyğunluğunun yoxlanılması, Azərbaycan Respublikasının qüvvəyə minməmiş dövlətlərarası müqavilələrinin Konstitusiyaya uyğunluğunun yoxlanılması, Azərbaycan Respublikasının hökumətlərarası müqavilələrinin Konstitusiyaya və qanunlara uyğunluğunun yoxlanılması, Konstitusiyanın və qanunların şərh, qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyətləri arasında səlahiyyətlər bölgüsü ilə bağlı mübahisələrin həll edilməsi xüsusi yer tutur. Göründüyü kimi, Konstitusiya Məhkəməsi tərəfindən həyata keçirilən konstitusiya nəzarətinin yurisdiksiyasına normativ hüquqi aktların geniş spektri daxildir. Bu isə bütün qanunvericilik sisteminə konstitusiya nəzarətinin həyata keçirilməsi, Konstitusiya və qanunların normalarının şərh vasitəsilə hüququn inkişafı və hüquq tətbiqetmə təcrübəsinin istiqamətləndirilməsi baxımından olduqca əhəmiyyətli funksiyaların reallaşdırılması deməkdir.

Fəaliyyət göstərdiyi illər ərzində Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu tərəfindən qəbul edilmiş qərarlarda Konstitusiyanın əsasları, onun aliliyi və birbaşa qüvvəsi, respublikamızın tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrin müddəaları, habelə insan hüquqlarının və azadlıqlarının prioriteti prinsipi nəzərə alınmaqla mühüm hüquqi mövqelər formalaşdırılıb. Bu günədək Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu tərəfindən ümumilikdə 363 qərar və 90 qərardad qəbul edilib. Həmin qərarların böyük hissəsi birbaşa və ya dolayısı ilə məhz insan hüquqlarının və azadlıqlarının həyata keçirilməsi ilə bağlı olub.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun ən son qərarlarından biri olan “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 20-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair” 2017-ci il 10 oktyabr tarixli Qərarı Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin müraciəti əsasında qəbul edilib. Həmin Qərarada Plenum mübahisələrin məhkəmə aidiyyəti məsələsinin qanunvericilikdə aydın və dəqiq göstərilməsinin insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının məhkəmə təminatı baxımından əhəmiyyətini vurğulayaraq qeyd edib ki, məhkəmə aidiyyəti ədalət

mühakiməsinin həyata keçirilməsi zamanı şəxsin hüquqlarının və qanuni maraqlarının prosessual təminatlarına zəmanət verən şərtlərdən biridir və qanunla dəqiq müəyyən edilməlidir. Əks təqdirdə bu və ya digər işin hansı məhkəmə icraatı qaydasında baxılması ilə bağlı qeyri-müəyyənlik yaranmış olar. Belə qeyri-müəyyənlik işə məhkəmə tərəfindən ağlabatan müddətdə baxılmasında çətinlik yarada, son nəticədə şəxsin pozulmuş hüquqlarının bərpa edilməsini qeyri-mümkün edə bilər.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edib ki, məhkəmə müdafiəsi hüququ bir tərəfdən hər kəsin pozulmuş hüquqlarının və azadlıqlarının bərpası məqsədilə məhkəməyə müraciət etmək hüququnu, digər tərəfdən isə məhkəmələrin həmin müraciətlərə ağlabatan müddətdə baxmaq və ədalətli qərar qəbul edərək, onların vaxtında icrasına nəzarət etmək vəzifəsini müəyyənləşdirir. Bu məsələ ilə bağlı Konstitusiyanın 129-cu maddəsinin müddəaları böyük əhəmiyyətə malikdir. Həmin maddənin tələblərinə görə, məhkəmənin qəbul etdiyi qərarların icrası məcburidir. Məhkəmə qərarının icra olunmaması qanunla müəyyən edilmiş məsuliyyət yaradır. Qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə aktlarının məcburiliyi onların bütün dövlət orqanları və vəzifəli şəxslər tərəfindən qanunla müəyyən edilmiş qaydada hər hansı haldan asılı olmayaraq, icra edilməsini nəzərdə tutmaqla yanaşı, belə aktların qanunsuz və əsassız olması ehtimalları ilə bağlı icra məhdudiyətlərinin yaradılmasını və maneələrin törədilməsini qadağan edir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu əvvəlki hüquqi mövqelərinə istinadən bir daha vurğulayıb ki, qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarının icrası məhkəmə müdafiəsi hüququnun tərkib hissəsi olmaqla pozulmuş hüquqların bərpasında xüsusi önəm daşıyır. Belə ki, məhkəmə qərarının vaxtında və düzgün icra olunmaması bütövlükdə məhkəmə müdafiəsi hüququnun həyata keçirilməsini səmərəsiz və qəbul olunmuş qərarı əhəmiyyətsiz edir.

Həmin Qərarla Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun bəzi müddəalarını mülki prosessual qanunvericiliklə əlaqəli şəkildə təhlil edərək belə nəticəyə gəlib ki, adıçəkilən Qanuna edilmiş dəyişikliklərə əsasən, icra sənədi üzrə icraata xitam verilməsi səlahiyyəti məhkəmələrdən alınaraq icra qurumuna verilsə də, qanunverici məhkəməyə öz təşəbbüsü ilə icra məmurunun icraata xitam verilməsi barədə qərarının qanunliliyini yoxlamaq səlahiyyəti verib. İcra sənədi üzrə icraata xitam verilməsi barədə qərarın icra sənədini vermiş məhkəməyə göndərilməsi və bu məhkəməyə öz təşəbbüsü ilə həmin qərarın qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olub-olmaması-

nı yoxlamaq səlahiyyətinin verilməsi son nəticədə işə baxmış məhkəmənin qərarın icrasına nəzarəti təmin etmək məqsədi daşıyır. Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu icra sənədi üzrə icraata xitam verilməsi barədə qərarın 3 gün müddətində icra sənədini vermiş məhkəməyə göndərildiyini və həmin məhkəməyə bu qərarın qanuniliyini yoxlamaq səlahiyyətinin verildiyini, həmçinin “İcra haqqında” Qanunun 20.2-ci, 20.4-cü və 20.5-ci maddələrinin sistemli əlaqədə və normativ vəhdətdə olduğunu nəzərə alaraq, tərəflərin də həmin qərardan məhz icra sənədini vermiş məhkəməyə şikayət verməsini qanuna uyğun hesab edib. Əks hal icra məmurunun icra sənədi üzrə icraata xitam verilməsi barədə qərarı ilə bağlı müxtəlif məhkəmə qərarlarının qəbul edilməsinə səbəb ola bilər.

Qeyd edilməlidir ki, Konstitusiya əsasən Konstitusiya Məhkəməsi məhkəmə hakimiyyətinin ayrılmaz hissəsi olaraq öz fəaliyyətini digər məhkəmələrlə sıx əməkdaşlıqda həyata keçirir. Məhkəmələr tərəfindən Konstitusiya Məhkəməsinə daxil olmuş müraciətlərdə hüquq tətbiqedicisi orqanlar üçün mühüm əhəmiyyət daşıyan məsələlərə toxunulur. Həmin məsələlərə aydınlıq gətirilməsi, onların açıqlanması və yaxud rəsmi şərh edilməsi son nəticədə bir çox hallarda nəinki məhkəmələr üçün, eyni zamanda, hüquq mühafizə orqanlarının işi üçün praktiki əhəmiyyət daşıyır.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun V.Quliyevin şikayəti üzrə qəbul edilmiş 2017-ci il 7 sentyabr tarixli Qərarında isə preyudisiya institutunun əhəmiyyəti vurğulanıb. Preyudisiallıq məhkəmə aktının qanuni qüvvəsinin təkzibedilməzliyi, müstəsnalığı və

məcburiliyi kimi keyfiyyət göstəricilərinin nəticəsidir. Preyudisiya institutu məhkəmə aktlarına yenidən baxılmasının qarşısının alınmasına, məhkəmə təcrübəsində eyniliyin, sabitliyin və hüquqi müəyyənliyin təmin edilməsinə yönəlib. Preyudisiallığı tənzip edən normalar sübut etmə prosesini sadələşdirməyə, işlərə baxılma müddətinin qısaldılmasına, məhkəmələrin, eləcə də məhkəmə prosesi iştirakçılarının vəsaitinə qənaət edilməsinə yönəlib. Preyudisiya institutunun əsas funksiyası eyni faktiki hallar arasındakı qarşılıqlı əlaqəni və məhkəmə qərarları arasındakı sabitliyi təmin etməkdir. Qərarla vurğulanıb ki, preyudisiya institutunun mülki prosesdə eyni faktiki hallar arasındakı qarşılıqlı əlaqəni təmin etmək funksiyasının mahiyyəti eyni faktiki halların təkrarən, lüzumsuz olaraq araşdırılması və onlar barəsində yenidən nəticəyə gəlinməsinin qarşısını almaqdan ibarətdir.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun digər qərarlarından biri də Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin (ombudsmanın) sorğusu əsasında qəbul edilib. “Əmanətlərin sığortalanması

haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 27.3-cü maddəsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 13-cü maddəsinin I hissəsinə, 29-cu maddəsinin I, II və III hissələrinə, 149-cu maddəsinin I və III hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” 2017-ci il 6 iyul tarixli Qərarında qeyd olunub ki, dövlət vətəndaşların iqtisadi vəziyyətini daha da yaxşılaşdırmaq, fiziki şəxslərdən əmanətə qəbul olunmuş pul vəsaitinin itirilməsi riskinin qarşısını almaq, maliyyə və bank sisteminin sabitliyini və inkişafını təmin etmək məqsədilə bir sıra tədbirlər həyata keçirib, əmanətçilərin mülkiyyət hüquqlarının təmin edilməsi məqsədilə sığorta hadisəsi baş verdikdə əmanətlər üzrə kompensasiyanın ödənilməsini nəzərdə tutan “Əmanətlərin sığortalanması haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2006-cı il 29 dekabr tarixli Qanunu qəbul edilib, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2007-ci il 9 fevral tarixli Fərmanına əsasən Əmanətlərin Sığortalanması Fondu yaradılıb.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qanunvericilik normalarını təhlil edərək qeyd edib ki, sığorta hadisəsi baş verdikdə Fond tərəfindən hər bir iştirakçı bankda sığortalanmış əmanət üzrə kompensasiyanın ödənilməsi heç də bank əmanətinin qaytarılması və ya Fondun bankın öhdəliyini öz üzərinə götürməsi anlamını verməməlidir. Fond tərəfindən kompensasiya əmanətçinin pul vəsaitini itirməsi riskinin qarşısını almaq məqsədilə yarana biləcək məhdudiyətlərin əvəzi kimi ödənilir. Beləliklə, Fondun əsas məqsədi qoyulan əmanətlərin mülkiyyət kimi geri qaytarılması deyil, əmanətçilərin banklarda olan əmanətlərini sığortalamaqla onlara dəyər biləcək maddi və mənəvi ziyanı ən qısa müddətdə qanunvericiliklə müəyyənləşdirilmiş qaydada kompensasiya etməklə ölkənin maliyyə və bank sisteminin inkişafına dəstək olmaqdır. Əmanətçilər sığorta hadisəsi baş verəcəyi təqdirdə kompensasiyaların ödəniş şərtləri barədə əvvəlcədən məlumatlandırıldıqları üçün kompensasiyanın milli valyutada ödənilməsi onların konstitusiya hüquqlarının pozulması kimi qiymətləndirilməməlidir. Belə ki, bank əmanəti müqaviləsində sığorta hadisəsi baş verdikdə kompensasiyanın ödənilməsi qaydası və şərtləri barədə müddəalar əks olunmalıdır. Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu, həmçinin qeyd edib ki, kompensasiyaların ödənilməsində milli valyutaya üstünlük verilməsi Azərbaycan Respublikasının pul vahidi olan manatın sabitliyinə nail olunmasını, onun alıcılıq qabiliyyətinin möhkəmləndirilməsini təmin edən valyuta siyasəti ilə bağlıdır.

Vətəndaşların hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı bir məqamı xüsusi vurğulamaq istərdik. “Azərbaycan Respublikasının Mənzil Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il

13 iyun tarixli Qanunu ilə Mənzil Məcəlləsinə çoxmənzilli binaların idarə olunması qaydaları ilə bağlı əlavə və dəyişikliklər edilib. Həmin Qanunun tətbiqi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2017-ci il 14 iyul tarixli Fərmanı ilə çoxmənzilli binaların idarə edilməsi ilə bağlı qanunvericiliyin tələblərinin pozulmasına görə inzibati məsuliyyət müəyyən edən qanun layihəsinin hazırlanması, çoxmənzilli binaların idarə olunması qaydasının müəyyənləşdirilməsi

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə tapşırılıb. Həmin Fərmana əsasən, çoxmənzilli binaların idarə olunması qaydalarında, həmçinin yaşayış sahəsinə və kommunal xidmətlərə görə (o cümlədən qeyri-yaşayış sahələri ilə yaşayış sahələri arasında fərqi müəyyən etməklə) haqqın müəyyən edilməsi; çoxmənzilli binaların idarə edilməsində yarana biləcək problemlərin təcili həlli məqsədilə, yaşayış sahəsinə görə yığılan haqqın müəyyən hissəsi əsasında ehtiyat fondun yaradılması və ondan istifadə; çoxmənzilli binaların idarə olunması çərçivəsində idarəedici subyektlər tərəfindən üçüncü şəxslərlə müqavilələrin (o cümlədən əmək müqavilələrinin) bağlanmasının çoxmənzilli binaların sahə mülkiyyətçiləri (sakinləri) ilə əvvəlcədən razılaşdırılması; çoxmənzilli binaların idarəedici subyektlərinin sahə mülkiyyətçilərinə (sakinlərə) vaxtaşırı hesabat verməsi; vəzifələrin icra edilməməsi və ya lazımcına icra olunmamasına görə çoxmənzilli binaların idarəedici subyektlərinin və sahə mülkiyyətçilərinin (sakinlərin) maddi məsuliyyəti və s. məsələlərin əksini tapması nəzərdə tutulub. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin bu Fərmanı çoxmənzilli binalarda yaşayan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsi baxımından böyük əhəmiyyət daşıyır.

Yeri gəlmişkən, qeyd etmək istərdik ki, dövlətimizin başçısının Fərmanında təsbit edilmiş aktual məsələyə dair Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun V.Ələsgərovanın şikayəti üzrə 2015-ci il 29 dekabr tarixli Qərarı qəbul olunub. Vətəndaşın konstitusiya şikayətinin əsas dəlili çoxmənzilli binada ümumi əmlakın saxlanması və təmiri üzrə xərclərin mənzil qanunvericiliyinin tələblərinə uyğun həyata keçirilməməsi ilə əlaqədar olub. Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Azərbaycan Respublikasının mənzil qanunvericiliyinin müvafiq normalarının təhlilini apararaq qeyd edib ki, çoxmənzilli binanın sahə mülkiyyətçiləri ümumi əmlakın saxlanması və təmiri üzrə xərcləri, habelə kommunal xidmətlərə görə haqqı yazılı müqavilə əsasında ödəməlidirlər. Bununla bağlı qərarla xüsusilə vurğulanı ki, belə müqavilələrdə müəyyən olunan xərclər və xidmət haqları görülən işlərə və xidmətlərə uyğun hesablanmalı,

real qiymətləri əks etdirməli, eləcə də sahə mülkiyyətçilərinin sosial, iqtisadi və maddi vəziyyəti nəzərə alınmaqla aydın və ağlabatan olmalıdır.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu, həmçinin qeyd edib ki, məhkəmələr çoxmənzilli binalarda kommunal xidmətləri həyata keçirən idarəedici təşkilatların fəaliyyəti ilə bağlı yaranan mübahisələri həll edərkən, həmin təşkilatlar tərəfindən ümumi istifadədə olan sahələrdə sərf edilən təbii inhisarda olan malların (qaz, elektrik, su və s.) qiymətinin Tarif Şurası tərəfindən müəyyən edilmiş satış qiymətlərinə müvafiq olaraq kommunal xidmətlərə daxil edilməsinə xüsusi diqqət yetirməlidirlər.

Konstitusiya Məhkəməsi, həmçinin konstitusiya ədalət mühakiməsinin müasir tendensiyalarını davamlı olaraq izləyir və fəaliyyətində tətbiq edir. Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq sazişlər, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent hüququ və xarici konstitusiya nəzarəti orqanlarının qabaqcıl məhkəmə təcrübəsi öyrənilir və Konstitusiya Məhkəməsinin qərarlarında onlara istinadlar edilir. Bu, həm qanunvericilik sisteminin ayrılmaz tərkib hissəsi kimi müvafiq beynəlxalq müqavilələrin tətbiq edilməsinin zəruriliyindən irəli gəlir, həm də Məhkəmənin mövqeyinin daha da zənginləşdirilməsinə və düzgün əsaslandırılmasına xidmət edir.

Qarşıdan gələn 2018-ci ildə Konstitusiya Məhkəməsi 20 illik yubileyini qeyd edəcək. Fəaliyyət göstərdiyi illər ərzində Konstitusiya Məhkəməsi Konstitusiyanın fundamental prinsiplərinin təmin edilməsi, insan hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində səmərəli fəaliyyəti ilə ali dövlət orqanları sırasında öz layiqli yerini tutmağa nail olub.

Məhkəmənin fəaliyyəti ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən əsası qoyulmuş və bu gün Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə uğurla davam etdirilən demokratikləşmə və quruculuq prosesləri nəticəsində mümkün olub. Əminliklə deyə bilərik ki, Konstitusiya Məhkəməsi Azərbaycanda demokratik, hüquqi dövlətin ayrılmaz atributuna, Konstitusiyanın hüquqi müdafiəsi mexanizminin səmərəli elementinə çevrilib.

Öz fəaliyyəti və qəbul etdiyi qərarları ilə Konstitusiya Məhkəməsi Konstitusiyanın aliliyini təmin edir, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsində qanunvericilik və məhkəmə təcrübəsinin birliyini mühafizə edir, hüquq sisteminin inkişafına töhfələr verir. Bu isə bir daha göstərir ki, Konstitusiyanın aliliyinin təmin olunması hüquq və azadlıqların müdafiə edilməsi ilə ayrılmaz və sıx əlaqədədir. Konstitusiya Məhkəməsinin fəaliyyətə başlamasının 5 illiyi münasibətilə ulu öndər Heydər Əliyevin, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin

Məhkəmənin 10 illik yubileyi, həmçinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 20 illik yubileyi ilə bağlı göndərdiyi təbrik məktublarında Məhkəmənin fəaliyyətinə yüksək qiymət verilməsi, həmçinin etimadın nümayiş etdirilməsi hamımız üçün olduqca qürurvericidir.

Qeyd olunanlar bir daha göstərir ki, Azərbaycanın dövlət və cəmiyyət həyatının bütün sahələrini əhatə edən genişmiqyaslı islahatlar, tərəqqi və quruculuq prosesləri öz mənbəyini məhz Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasından götürür. Əsas Qanunda təsbit edilmiş prinsip və istiqamətlər ölkəmizdə siyasi, hüquqi, iqtisadi, sosial və digər sahələrdə davamlı inkişafın əldə olunmasına zəmin yaradır.

Fərəh hissi ilə qeyd edilməlidir ki, bu gün Azərbaycan dövləti öz inkişafının keyfiyyətcə yeni, daha yüksək mərhələsinə qədəm qoyur. Ölkə iqtisadiyyatı dinamik inkişaf edir, infrastruktur və sosialyönümlü layihələr uğurla həyata keçirilir, insan kapitalı inkişaf etdirilir, xalqımızın rifahı yüksəlir. Ölkəmiz dünya miqyaslı tədbirlərə uğurla ev sahibliyi edir və regionun lider dövləti kimi beynəlxalq miqyasda söz sahibinə çevrilir. Dünya birliyi Azərbaycanı sivil, tolerant, demokratik və açıq cəmiyyətə malik olan bir dövlət kimi tanıyır. Azərbaycan dövləti ümumbəşəri və multikultural dəyərlərə, hüquqi dövlət ideallarına, ədalət və humanizm prinsiplərinə sadiqliyini, insan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını qorumaq əzmini daim nümayiş etdirir. Bu gün sabitlikdən məhrum edilmiş dünyada əyani şahid olduğumuz bütün bu uğurlar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Birinci vitse-prezident xanım Mehriban Əliyevanın adları ilə bağlıdır.

Əminik ki, dövlətimizin başçısı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanın tərəqqisi, ölkəmizdə demokratik, hüquqi dövlət quruculuğu və hüquq sisteminin inkişafı prosesinə, Konstitusiyanın aliliyinin təmin edilməsi, insan hüquqlarının və azadlıqlarının daha səmərəli müdafiəsi işinə Konstitusiya Məhkəməsi öz fəaliyyəti ilə bundan sonra da töhfələr verməkdə davam edəcək.

Fürsətdən istifadə edərək əlamətdar bayramlar 9 noyabr – Dövlət Bayrağı Günü və 12 noyabr – Konstitusiya Günü münasibətilə Konstitusiya Məhkəməsi adından Azərbaycan vətəndaşlarını təbrik edir, xalqımıza xoşbəxt həyat və firavanlıq arzulayırıq.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN Q Ə R A R I

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.5-ci maddəsinə əsasən əmələ gələn istifadə hüququna xitam verilməsinə dair

29 mart 2016-cı il

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Südabə Həsənova, Rövşən İsmayılov (məruzəçi-hakim), Ceyhun Qaracayev, Mahir Muradov və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi Elməddin Hüseynovun,

maraqlı subyektlərin nümayəndələri Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi Tofiq Heydərovun, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının İqtisadi qanunvericilik şöbəsinin baş məsləhətçisi Vasif Əmiraslanovun,

ekspert Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinin Mülki hüquq kafedrasının dosenti, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru Sərvər Süleymanlının,

mütəxəssis Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının hakimi Ələsgər Əliyevin iştirakı ilə

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə müvafiq olaraq xüsusi konstitusiya icraatı üzrə açıq məhkəmə iclasında Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin müraciəti əsasında Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.5-ci maddəsinə əsasən əmələ gələn istifadə hüququna xitam verilməsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 29-cu maddəsi baxımından şərh edilməsinə dair konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim R.İsmayılovun məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələrinin və mütəxəssisin çıxışlarını, ekspertin rəyini dinləyib, iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ :

İş materiallarından görünür ki, iddiaçı Ə.Abdullayev Neftçala rayon Məhkəməsində cavabdeh M.Hüseynovaya qarşı iddia qaldıraraq, onun xüsusi mülkiyyətində olan iki otaqlı yaşayış sahəsindən istifadə hüququna xitam verilməklə mənzildən çıxarılması barədə qətnamə qəbul edilməsini xahiş etmişdir. Bu zaman mülkiyyətçi tərəfindən cavabdehə kompensasiya təklif olunmamışdır.

Neftçala rayon Məhkəməsi tərəflər arasında ailə münasibətlərinə 2009-cu ildə xitam verilməsini, cavabdehin isə 2011-ci ildən mübahisəli mənzildə yaşamamasını müəyyən etmişdir. Məhkəmənin 27 iyul 2015-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddia tələbi təmin edilmişdir.

M.Hüseynova Neftçala rayon Məhkəməsinin qeyd olunan qətnaməsindən narazı qalaraq apellyasiya şikayəti vermişdir.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiyaya Məhkəməsi) müraciət edərək, Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra – Mülki Məcəllə) 228.5-ci maddəsinə əsasən əmələ gələn istifadə hüququna xitam verilməsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra – Konstitusiyaya) 29-cu maddəsinin II hissəsi, Azərbaycan Respublikası Mənzil Məcəlləsinin (bundan sonra – Mənzil Məcəlləsi) 30, 34 və 82.3-cü maddələri və Mülki Məcəllənin 228.2-ci maddəsi baxımından əlaqəli şəkildə şərh olunmasını xahiş etmişdir.

Müraciətdə göstərilir ki, Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsinə əsasən əmələ gələn yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququnun həyata keçirilməməsi halında ona xitam verilməsinin şərtləri qanunvericilikdə müəyyən olunmamışdır. Mülki Məcəllənin 228.2-ci maddəsinin ikinci cümləsinin mənasına görə isə bu hüquqa xitam verilməsi kompensasiya verilməklə mümkündür.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin qənaətinə görə, qanunverici belə kompensasiyanın verilməsini yalnız mənzildən istifadə edildiyi təqdirdə mümkün hesab edir. Hazırki işdə müəyyən edilmişdir ki, mənzilə istifadə hüququnu əldə etmiş şəxs uzun müddət həmin mənzildən istifadə etməmiş və başqa yerdə yaşamışdır. Mülkiyyətçi tərəfindən ona qarşı iddia qaldırıldıqda isə o, istifadə hüququna yalnız kompensasiya verilməklə xitam verilməsini tələb etmişdir. Halbuki, istifadə hüququna malik olan şəxs davamlı surətdə başqa yerdə yaşayır.

Müraciətdən öz mövqeyini əsaslandırmaq üçün Konstitusiyanın 29-cu maddəsinin II hissəsində təsbit edilmiş mülkiyyətin heç bir növünə üstünlük verilməməsi prinsipinə, Mülki Məcəllənin 228-ci maddəsində öz

əksini tapmış kompensasiya institutunun mahiyyətinə və təyinatına, habelə Mənzil Məcəlləsinin 82.3-cü maddəsinə istinad etmişdir. Mənzil Məcəlləsinin qeyd olunan maddəsinin məzmununa əsasən, kirayəçi və onun ailə üzvləri başqa yaşayış yerinə köçdükdə, dövlət və bələdiyyə mülkiyyətçi kimi yaşayış sahəsinin sosial kirayə müqaviləsini ləğv edə bilər. Halbuki, xüsusi mülkiyyətçilərin belə hüququ qanunvericilikdə nəzərdə tutulmamışdır.

Bununla yanaşı, qanunverici kompensasiya verilməsini istifadə hüququnun həyata keçirilməsi ilə şərtləndirmiş, lakin istifadə etməmənin bu hüququn saxlanılmasına təsirini açıqlamamışdır. Bu səbəbdən həmin şəxslər yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququnu həyata keçirmədiyi təqdirdə belə, mülkiyyətçi bu hüquqa xitam verilməsi üçün kompensasiya ödəmək məcburiyyətində qalır.

Yuxarıdakıları nəzərə alaraq, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsi yaşayış binasının tərkib hissəsi mülkiyyətçisinin ailə üzvlərinin və digər şəxslərin yaşayış sahəsinin tərkib hissəsindən istifadə etməməsi halında mülkiyyətçinin məhkəmə qaydasında kompensasiya ödəmədən həmin şəxslərin istifadə hüququna xitam verilməsini tələb etməsinin Konstitusiyanın, Mülki və Mənzil Məcəllələrinin qeyd olunan maddələri baxımından əlaqəli şəkildə şərh olunmasını xahiş etmişdir.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun iclasında müəyyən olunmuşdur ki, məhkəmə təcrübəsində Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsinə əsasən əmələ gələn yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququna kompensasiya ödəmədən xitam verilərkən Mənzil Məcəlləsinin 82.3-cü maddəsi analogiya üzrə tətbiq olunur.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu müraciətin məzmununu nəzərə alaraq qeyd edir ki, mövcud konstitusiya işinin predmetini Konstitusiyanın 29-cu maddəsi baxımından keçmiş ailə üzvü tərəfindən Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsinə əsasən əmələ gələn yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququnun həyata keçirilməməsi müəyyən olunduqda, bu hüquqa xitam verilməsinin şərtləri təşkil edir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu müraciətlə bağlı ilkin olaraq mülkiyyət hüququna mümkün məhdudiyətlərin hədlərini nəzərdən keçirməyi vacib hesab edir.

Konstitusiyanın 29-cu maddəsinə əsasən, hər kəsin mülkiyyət hüququ vardır. Mülkiyyət hüququ, o cümlədən xüsusi mülkiyyət hüququ qanunla qorunur. Hər kəsin mülkiyyətində daşınar və daşınmaz əmlak ola bilər. Mülkiyyət hüququ mülkiyyətçinin təkbaşına və ya başqaları ilə birlikdə əmlaka sahib olmaq, əmlakdan istifadə etmək və onun barəsində sərəncam vermək hüquqlarından ibarətdir. Heç kəs məhkəmənin qərarı olmadan

mülkiyyətindən məhrum edilə bilməz. Dövlət ehtiyacları üçün mülkiyyətin özgəninkiləşdirilməsinə yalnız qabaqcadan onun dəyərini ədalətli ödəmək şərti ilə yol verilə bilər.

Mülkiyyət hüququnun məzmunu Konstitusiyanın 13-cü maddəsinin müddəaları nəzərə alınmaqla başa düşülməlidir. Vətəndaş cəmiyyətinin mühüm institutu olan mülkiyyət iqtisadiyyatın inkişafının əsasını təşkil edən ən vacib amillərdən biridir. Buna görə də mülkiyyət Konstitusiyanın 13-cü maddəsi ilə toxunulmaz elan olunaraq dövlət tərəfindən qorunur. Mülkiyyət hüququ isə cəmiyyətdəki hər bir fərdin azadlığının əsası kimi çıxış edir, şəxsiyyətin inkişafı üçün zəruri şərtidir.

Bununla belə, qeyd olunan hüququn əhəmiyyətinə baxmayaraq, o mütləq deyil və məhdudlaşdırıla bilər. Nəzərə almaq lazımdır ki, mülkiyyət insanın xüsusi maraqlarının həyata keçirilməsində vacib funksiya daşımaqla yanaşı, Konstitusiyanın 15-ci maddəsinin məzmununa əsasən, sosial yönümlü dövlətdə həm də mühüm sosial funksiyaya malikdir (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 107-2.1 və 107-5.1-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair” 16 dekabr 2011-ci il tarixli Qərarı).

Burada həmçinin nəzərə almaq lazımdır ki, Konstitusiyada mülkiyyət hüququ təsbit edilməklə yanaşı, onun ümumi və xüsusi məhdudlaşdırılmasının hədləri də müəyyən olunmuşdur (Konstitusiyanın 13-cü maddəsinin III hissəsi, 29-cu maddəsinin II hissəsi, 71-ci maddəsinin II hissəsi və “Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinin tənzimlənməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Qanununun 3.3-cü maddəsi).

Belə ki, mülkiyyət hüququnun məhdudlaşdırılması qanunçuluğun tələbinə cavab verməli, başqa şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi məqsədilə tətbiq edilməli, mütənasib olmalı və bu konstitusiya hüququnun mahiyyətini dəyişməməlidir.

Bu cür məhdudlaşdırmanın mümkünlüyü və onun xarakteri layiqli həyat səviyyəsi də daxil olmaqla konstitusiya əhəmiyyətli dəyərlərin müdafiəsi ilə şərtləndirilməlidir. Vətəndaşın sosial müdafiəsi və layiqli həyat səviyyəsinin qayğısı dövlətin sosial sahədə konstitusiya məqsədləri sırasında göstərilməsi və Konstitusiyada heç kəsin yaşadığı mənzildən qanunsuz məhrum olunmasının mümkünsüzlüyünün müəyyən edilməsi mənzil münasibətləri sahəsində dövlətin siyasətinin vacibliyinə və konstitusiya əhəmiyyətli olduğuna dəlalət edir. Buna görə, konstitusiya əsasları olan dövlətin mənzil siyasəti üzrə qəbul edilən qərarlar Konstitusiyadan irəli gələn şərtlərə riayət olunmaqla, mülkiyyət hüququnun məhdudlaşdırılması üçün əsas kimi çıxış edə bilər. Lakin hər bir halda belə

məhdudiyət qarşıya qoyulmuş məqsədə əğlabatan şəkildə mütənasib olmaqla mülkiyyətçinin üzərinə fərdi və həddən artıq yük qoymamalıdır (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikasında mənzil fondunun özəlləşdirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 1-ci, 5-ci və 12-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair” 21 dekabr 2012-ci il tarixli Qərarı).

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsində təsbit olunan mülkiyyət hüququ üzrə oxşar hüquqi mövqelər ifadə etmişdir. Belə ki, Məhkəmənin presedent hüququna əsasən, 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin birinci və ən mühüm tələbi ondan ibarətdir ki, mülkiyyətdən maneəsiz istifadə hüququna dövlət hakimiyyəti orqanı tərəfindən edilən istənilən müdaxilə qanuni olmalıdır. Qanunilik prinsipi onu da nəzərdə tutur ki, daxili qanunvericiliyin tətbiq edilə bilən normaları kifayət qədər əlçatan, dəqiq olsun və tətbiq edilərkən onların nəticələrini öncədən görmək mümkün olsun. Konvensiya tərəfindən tanınan hüququn və ya azadlığın həyata keçirilməsinə hər hansı müdaxilə legitim məqsəd daşmalıdır. 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinə xas olan “ədalətli balans” prinsipi özlüyündə cəmiyyətin ümumi marağının mövcudluğunu nəzərdə tutur. Mülkiyyətdən maneəsiz istifadə etmək hüququna müdaxilə zamanı cəmiyyətin ümumi maraqları ilə fərdin əsas hüquqlarının müdafiəsi tələbləri arasında “ədalətli balans” gözlənilməlidir. Konkret olaraq, dövlət istənilən tədbiri tətbiq edərkən, ... tətbiq edilən vasitələrlə qarşıya qoyulan məqsəd arasında əğlabatan mütənasiblik əlaqəsi olmalıdır (Broniovski Polşaya qarşı iş üzrə Böyük Palatanın 2004-cü il 22 iyun tarixli Qərarı, §147-148, 150; Skordino İtaliyaya qarşı iş üzrə Böyük Palatanın 2006-cı il 29 mart tarixli Qərarı, § 93).

Bu hüquqi mövqelərə əsaslanaraq qeyd olunmalıdır ki, yaşayış sahəsinə mülkiyyət hüququnun qanunverici tərəfindən tənzimlənməsi yaşayış sahəsinin mülkiyyətçisinin ailə üzvləri də daxil olmaqla müvafiq hüquq münasibətlərinin bütün iştirakçılarının hüquq və maraqlarının ədalətli və əğlabatan tarazlığı əsasında həyata keçirilməlidir. Bu konstitusiya məqsədinə çatmaq üçün belə tənzimləmə həm də məhkəmələr tərəfindən konkret işin faktiki hallarının müəyyənləşdirilməsi və araşdırılması, bu halların əsasında yaranan və ya yarana biləcək müxtəlif halların nəzərə alınması və nəticə etibarilə konstitusiya hüquq və azadlıqlarının əsassız və həddən artıq məhdudlaşdırılmaması məqsədilə differensiasiyalaşdırılmış (fərqli) yanaşmanın tətbiq edilməsini mümkün etməlidir. Bundan əlavə, müvafiq hüquq münasibətlərinin iştirakçılarının maraqlarının ədalətli və əğlabatan tarazlaşdırılması qüvvədə olan hüquqi tənzimləmə sisteminin

əsasında, bütün hüquq sahələrinin normaları nəzərə alınmaqla həyata keçirilməlidir (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.5-ci və Azərbaycan Respublikası Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddələrinin şərh edilməsinə dair” 8 oktyabr 2013-cü il tarixli Qərarı).

Müraciətdə qaldırılan məsələnin həlli üçün Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsinə əsasən əmələ gələn yaşayış sahəsindən istifadə hüququnun hüquqi mahiyyətinin və əmələ gəlməsinin əsaslarının da müəyyən olunmasını zəruri hesab edir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.1 və 228.2-ci və Azərbaycan Respublikası Mənzil Məcəlləsinin 30.1 və 30.2-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair” 16 dekabr 2014-cü il tarixli Qərarında Mülki Məcəllədə “istifadə” sözünün mahiyyətcə müxtəlif institutlarla bağlı müddələrdə geniş şəkildə işlədilməsini qeyd edərək, “istifadə hüququ” ifadəsinin əmlak hüquqlarının hər hansı bir növünü deyil, müəyyən bir hüququn həyata keçirilmə şəklini (formasını) ifadə etdiyini göstərmişdir.

Həmin Qərarda həmçinin qeyd olunmuşdur ki, Mülki Məcəllənin 228-ci maddəsində yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə etmək səlahiyyətini təmin edən hüquq, mülki qanunvericilikdə məhdud əşya hüquqlarına dair nəzərdə tutulan bütün xüsusiyyətləri özündə əks etdirdiyinə görə, məhdud əşya hüququdur.

Bu hüququn hansı növ məhdud əşya hüququ olduğunun müəyyən edilməsi məsələsinə gəldikdə isə Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, Mülki Məcəllənin 228-ci maddəsində nəzərdə tutulan hüquq mahiyyət etibarilə servitutdur.

Azərbaycan Respublikasının mülki qanunvericiliyinə görə, servitut bir qayda olaraq daşınmaz əşyanın digər daşınmaz əşya mülkiyyətçisinin xeyrinə elə yüklü edilməsidir ki, bu zaman, servitut sahibi öz mülkiyyətində olan daşınmaz əşyasından başqa daşınmaz əşyanın servitutla yüklü hala gəlməsi hesabına istifadə etməkdə güzəşt və üstün imkanlara malik olur (Mülki Məcəllənin 255.1 və 255.6-cı maddələri). Bunun tək istisnası, Mülki Məcəllənin 255.8-ci maddəsində nəzərdə tutulan şəxsi servitutdur.

Mülki Məcəllənin 255.8-ci maddəsinin məzmununa görə, servitut, başqasının mülkiyyətində olan yaşayış evinin bir hissəsinin və ya hamısının müəyyən bir şəxsin xeyrinə yüklü edilməsi yolu ilə də yarana bilər və bu zaman servitut sahibi həmin evdən özü və ailəsi üçün yaşayış sahəsi kimi istifadə edə bilər. Şəxsi servitut, istər yaranma şərtləri, istər üçüncü şəxslərə qarşı irəli sürülmə, istərsə də özgəninkiləşdirilməsinin yolverilməzliyi və s. bu kimi xüsusiyyətləri baxımından daşınmaz əşyanın mülkiyyətçisi xeyrinə

olan servitutlardan fərqlənir. Şəxsi servitut müəyyən şəxsin mövcud maraqlarından irəli gələn real ehtiyacını qarşılamaq məqsədilə təsis olunur və başqa şəxslərə verilmir.

Şəxsi servitut müqavilə azadlığı və mülkiyyət hüququnun predmeti barəsində mülkiyyətçinin sərbəst sərəncam vermə azadlığına sahib olması nöqtəyi-nəzərindən yalnız mülkiyyətçinin ailə üzvləri üçün deyil, istənilən fiziki şəxslər üçün Mülki Məcəllənin 228.1 və 228.2-ci maddələrində nəzərdə tutulan qaydalar çərçivəsində təsis edilə bilər.

Bu maddələrə əsasən, əldə olunan istifadə hüququ öz sahibinə yalnız aid olduğu yaşayış sahəsindən şəxsi ehtiyacını qarşılamaq imkanını təmin edir (yaşayış sahəsindən fayda götürmək, yəni əvəzli olaraq başqalarının istifadəsinə vermək imkanını təmin etmir). Yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququ olan şəxs, mülkiyyətçi də daxil olmaqla istənilən şəxsdən həmin yaşayış binasına olan hüququnun pozulmasını aradan qaldırmağı tələb edə bilər. Bu hüquq başqa şəxslərə özgəninkiləşdirilə bilməz və vərəsəlik qaydasında vərəsələrə keçmir.

Qeyd olunan xüsusiyyətlər onu göstərir ki, Mülki Məcəllənin 228.1 və 228.2-ci maddələrində nəzərdə tutulan "istifadə hüququ" Mülki Məcəllənin 255.8-ci maddəsində nəzərdə tutulan şəxsi servitutla eyni hüquqi mahiyyətə malikdir. Bu nəticəni Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun "Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.5-ci və Azərbaycan Respublikası Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddələrinin şərh edilməsinə dair" 8 oktyabr 2013-cü il tarixli Qərarına əsasən faktiki qüvvədən düşmüş Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsinə də aid etmək olar.

Həmin maddədə nəzərdə tutulan "istifadə hüququ"nun qüvvədə olan mülki qanunvericilikdə nizamlanan şəxsi servitutdan tək fərqi mahiyyət baxımından deyil, sırf əmələ gəlmə forması baxımındandır. Belə ki, Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsində nəzərdə tutulan "istifadə hüququ" notariat qaydasında müqavilə bağlanılmadan, başqa sözlə, yaşayış sahəsi mülkiyyətçisinin iradəsi xaricində və reyestrədə qeydiyyat aparılmadan yaranırdı.

Bu maddənin məzmununa görə ailə üzvlərinin yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququnun əmələ gəlməsi üçün iki təməl şərt tələb olunur:

- yaşayış binasının tərkib hissəsinin mülkiyyətçisi ilə birgə yaşayan şəxslərlə onun arasında etibarlı ailə əlaqələrinin mövcudluğu. Bununla bağlı Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun "Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.5-ci maddəsinə dair" 27 oktyabr 2008-ci il tarixli Qərarında göstərilmişdir ki, mülkiyyətçi ilə birgə yaşayan ailə üzvlərinin yaşayış binasının tərkib hissəsindən onunla bərabər istifadə hüququ

mülkiyyətçi ilə bağlanan müqavilədən deyil, onunla etibarlı ailə əlaqələri əsasında yaranır;

- yaşayış sahəsinə olan ehtiyacını bu mülkiyyətçinin evindən istifadə etməklə qarşılamaq məcburiyyətində olması. Belə ki, Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsinin məzmununa müvafiq olaraq, yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququ mülkiyyətçi ilə ailə münasibətlərinə xitam verildiyi halda da saxlanılır.

Bu əsaslar aradan qalxdığı andan mülkiyyətçinin iradəsinə zidd olaraq yaşayış sahəsindən keçmiş ailə üzvünün istifadə etməsi hüquqi cəhətdən əsassız olar. Belə ki, hər hansı bir hüququ əmələ gətirən əsasın aradan qalxması həmin hüququn xitamı ilə nəticələnir.

Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsində istifadə hüququnun mahiyyət etibarilə servitut olduğu nəzərə alınaraq qeyd olunmalıdır ki, bu hüququn kompensasiya ödəmədən xitamı zamanı Mülki Məcəllənin "Servituta xitam verilməsi" adlanan 262-ci maddəsinin müddələrinin analogiya üzrə tətbiq edilməsi mümkün sayılmalıdır.

Qeyd olunmalıdır ki, müraciətdə qaldırılan məsələnin həlli zamanı məhkəmə təcrübəsində qanunun analogiyası üzrə tətbiq edilən Mənzil Məcəlləsinin 82.3-cü maddəsinin deyil, məhz Mülki Məcəllənin 262-ci maddəsinin müddələrinin tətbiqi bu institutun mahiyyətindən irəli gəlir. Belə ki, qanunun analogiya üzrə tətbiqi zamanı hüquq münasibətləri arasında əhəmiyyətli oxşarlıq olmalıdır. Məhz bu cür əhəmiyyətli oxşarlıq (eynicinslik) həmin münasibətlərdən birini tənzimləyən hüquq normasının analogiya üzrə digər münasibətlərə də tətbiqini mümkün edir. Buna görə, oxşar hüquq norması eyni hüquq institutunda, hüquq yarım sahəsində və sahəsində axtarılmalıdır.

Mülki Məcəllənin 262-ci maddəsində sadalanan servituta xitam verilməsinin əsasları sırasında bəzi xarici ölkələrin qanunvericilik təcrübəsindən (Fransa Mülki Məcəlləsinin 706-cı maddəsi; Kanada Kvebek vilayətinin Mülki Məcəlləsinin 1191-ci maddəsi; Polşa Mülki Məcəlləsinin 293-cü maddəsi; Ukrayna Mülki Məcəlləsinin 406-cı maddəsi) fərqli olaraq, uzun müddət istifadə etməmə nəticəsində bu hüququn xitamı nəzərdə tutulmamışdır.

Mülki Məcəllənin 262.2-ci maddəsinə əsasən, yüklü olan mülkiyyətçinin tələbi ilə servituta onun qoyulduğu əsaslar aradan qalxdığına görə xitam verilə bilər. Bu maddənin müddəaları baxımından Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsinə əsasən əmələ gələn yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququnun sahibinin yaşayış sahəsinə ehtiyacı aradan qalxdığı təqdirdə (məsələn, keçmiş ailə üzvünün digər daimi yaşayış sahəsinə könüllü surətdə köçməsi; ev və ya digər yaşayış sahəsi üzərində mülkiyyət

hüququ əldə etməsi; nikaha daxil olaraq ər-arvadın evinə köçməsi və s.) həmin hüquqa xitam verilməsi kompensasiya ödəmədən mümkündür. Burada nəzərə almaq lazımdır ki, Mülki Məcəllənin 262.2-ci maddəsinin mənasına görə, Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsinə əsasən əmələ gələn istifadə hüququnun həyata keçirilməməsi öz-özlüyündə (müstəqil olaraq) həmin hüququn xitamı üçün əsas deyil. Lakin uzun müddət ərzində və davamlı olaraq bu hüquqdan könüllü istifadə edilməməsi servitutun qoyulduğu əsasların aradan qalxdığı faktının müəyyən olunması üçün xüsusi əhəmiyyət daşıyır.

Məsələnin belə həlli eyni zamanda Konstitusiyanın 29-cu maddəsində təsbit olunmuş mülkiyyət hüququnun əsassız məhdudlaşdırılmasının qarşısını alır. Belə ki, həmin hüququ məhdudlaşdıran hər bir tədbirin qanuni əsası olmalıdır. Buna müvafiq olaraq həmin əsasın aradan qalxdığına baxmayaraq, məhdudiyyətin həyata keçirilməsinin davam etdirilməsi mülkiyyət hüququnun pozulmasına səbəb olar.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu müraciətdə qaldırılan məsələnin konstitusiya əhəmiyyətini nəzərə alaraq, qeyd etməyi zəruri hesab edir ki, məhkəmələr Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsinə əsasən əmələ gələn istifadə hüququna xitam verərkən hər bir halda müvafiq hüquq münasibətlərinin bütün iştirakçılarının hüquq və maraqlarının ədalətli və ağlabatan tarazlığını gözləyərək, konstitusiya hüquqlarının əsassız və həddindən artıq məhdudlaşdırılmasının qarşısını almalıdırlar. Buna görə də məhkəmələr tərəfindən bu mübahisələrə baxılarkən işin faktiki halları dəqiq müəyyənləşdirilməli və araşdırılmalı, o cümlədən yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququ həyata keçirilmədikdə, onun səbəbləri aydınlaşdırılmalı, bu xüsusat digər hallarla birlikdə məcmu qaydada tədqiq olunmalı və məhkəmənin müvafiq qərarında əsaslandırılmalıdır.

Bu mənada xüsusilə qeyd olunmalıdır ki, keçmiş ailə üzvünün yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətinin mövcudluğuna baxmayaraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüququndan istifadə etməsini mümkünsüz etdiyi qanuna zidd hallar müəyyən olunduqda, keçmiş ailə üzvünün istifadə hüququna kompensasiya ödənilmədən xitam verilə bilməz.

Göstərilənlərə əsasən, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticələrə gəlir:

- Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsinə əsasən əmələ gələn keçmiş ailə üzvünün yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququna müvafiq kompensasiya ödənilmədən xitam verilməsi həmin hüququn əldə edilməsini zəruri edən əsas (yaşayış sahəsinə ehtiyac) aradan qalxdıqda mümkündür.

Belə mübahisələrə baxılarkən məhkəmələr tərəfindən işin faktiki halları, o cümlədən istifadə hüququnun həyata keçirilməməsinin səbəbləri dəqiq və hərtərəfli araşdırılmalı və məhkəmə aktında əsaslandırılmalıdır.

Keçmiş ailə üzvünün yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə etmək ehtiyacının olmasına baxmayaraq, mülkiyyətçi və (və ya) mənzilin digər sakinləri onun həmin yaşayış sahəsindən istifadəsini mümkünə etdiyi hallarda, bu hüquqa yalnız müvafiq kompensasiyanın ödənilməsi şərti ilə xitam verilə bilər.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsini, “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

Q Ə R A R A A L D I :

1. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.5-ci maddəsinə əsasən əmələ gələn keçmiş ailə üzvünün yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququna müvafiq kompensasiya ödənilmədən xitam verilməsi həmin hüququn əldə edilməsini zəruri edən əsas (yaşayış sahəsinə ehtiyac) aradan qalxdıqda mümkündür.

Belə mübahisələrə baxılarkən məhkəmələr tərəfindən işin faktiki halları, o cümlədən istifadə hüququnun həyata keçirilməməsinin səbəbləri dəqiq və hərtərəfli araşdırılmalı və məhkəmə aktında əsaslandırılmalıdır.

2. Keçmiş ailə üzvünün yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə etmək ehtiyacının olmasına baxmayaraq, mülkiyyətçi və (və ya) mənzilin digər sakinləri onun həmin yaşayış sahəsindən istifadəsini mümkünə etdiyi hallarda, bu hüquqa yalnız müvafiq kompensasiyanın ödənilməsi şərti ilə xitam verilə bilər.

3. Qərar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

4. Qərar “Azərbaycan”, “Respublika”, “Xalq qəzeti”, “Bakinski raboçi” qəzetlərində və “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin.

5. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv oluna, dəyişdirilə və yaxud rəsmi təfsir oluna bilməz.

ИМЕНЕМ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

П О С Т А Н О В Л Е Н И Е ПЛЕНУМА КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

О прекращении права пользования, возникающего на основании статьи 228.5 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики

29 марта 2016 года

город Баку

Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики в составе Фархада Абдуллаева (председатель), Соны Салмановой, Судабы Гасановой, Ровшана Исмаилова (судья-докладчик), Джейхуна Гараджаева, Махира Мурадова и Кямрана Шафиева с участием секретаря суда Эльмядина Гусейнова, представителей заинтересованных субъектов – судьи Ширванского апелляционного суда Тофика Гейдарова, главного консультанта отдела Экономического законодательства Апарата Милли Меджлиса Азербайджанской Республики Васифа Амирасланова, эксперта – доцента кафедры гражданского права юридического факультета Бакинского государственного университета, доктора философии по праву Сервера Сулейманлы, специалиста – судьи Гражданской коллегии Верховного Суда Азербайджанской Республики Алескера Алиева, в соответствии с частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики на основании обращения Ширванского апелляционного суда в открытом судебном заседании по особому конституционному производству рассмотрел конституционное дело о толковании прекращения права пользования, возникающего на основании статьи 228.5 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики, с точки зрения статьи 29 Конституции Азербайджанской Республики.

Заслушав доклад судьи Р.Исмаилова по делу, выступления представителей заинтересованных субъектов и специалиста,

мнение эксперта, изучив и обсудив материалы дела, Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики

У С Т А Н О В И Л :

Как видно из материалов дела, истец А.Абдуллаев, возбудив в Нефтчалинском районном суде иск против ответчицы М.Гусейновой, просил принять решение о выселении ее из квартиры с прекращением права пользования находящейся в его частной собственности двухкомнатной жилой площадью. При этом компенсация ответчику собственником предложена не была.

Нефтчалинский районный суд установил, что семейные отношения между сторонами были прекращены в 2009 году, а ответчик не проживала в спорной квартире с 2011 года. Решением суда от 27 июля 2015 года исковое требование было удовлетворено.

М.Гусейнова, недовольная отмеченным решением Нефтчалинского районного суда, подала апелляционную жалобу.

Ширванский апелляционный суд, обратившись в Конституционный Суд Азербайджанской Республики (далее – Конституционный Суд), просил дать толкование прекращения права пользования, возникающего на основании статьи 228.5 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики (далее – Гражданский Кодекс), во взаимосвязи с точки зрения части II статьи 29 Конституции Азербайджанской Республики (далее – Конституция), статей 30, 34 и 82.3 Жилищного Кодекса Азербайджанской Республики (далее – Жилищный Кодекс) и статьи 228.2 Гражданского Кодекса.

В обращении указано, что законодательством не установлены условия прекращения права пользования составной частью жилого здания, возникающего на основании статьи 228.5 Гражданского Кодекса, в случае его неосуществления. Согласно смыслу второго предложения статьи 228.2 Гражданского Кодекса прекращение данного права возможно путем уплаты компенсации.

По заключению Ширванского апелляционного суда законодатель считает возможной уплату такой компенсации лишь в случае пользования квартирой. В настоящем деле установлено, что лицо, получившее право пользования квартирой, долгое время не пользовалось данной квартирой и проживало в другом месте. Когда же собственник возбудил против него иск, оно потребовало прекращения права пользования лишь с уплатой компенсации. Тогда как

лицо, обладающее правом пользования, постоянно проживает в другом месте.

Для обоснования своей позиции обратившийся сослался на закрепленный в части II статьи 29 Конституции принцип непревального ни одного вида собственности над другими, суть и назначение института компенсации, нашедшего отражение в статье 228 Гражданского Кодекса, а также статью 82.3 Жилищного Кодекса. Согласно содержанию указанной статьи Жилищного Кодекса, в случае выезда нанимателя и членов его семьи на другое место жительства государство и муниципалитет, как собственники, могут расторгнуть договор социального найма жилого помещения. В то время как, такое право частных собственников не предусмотрено законодательством.

Вместе с тем, законодатель обусловил уплату компенсации реализацией права пользования, однако не раскрыл влияния неиспользования на сохранение данного права. Поэтому если даже данные лица не реализуют право пользования составной частью жилого здания, собственник вынужден уплатить компенсацию для прекращения данного права.

Учитывая вышеотмеченное, Ширванский апелляционный суд просил дать толкование требования собственника составной части жилого здания о прекращении права пользования членов его семьи и других лиц без уплаты компенсации в судебном порядке в случае неиспользования данными лицами составной части жилой площади во взаимосвязи с точки зрения отмеченных статей Конституции, Гражданского и Жилищного Кодексов.

На заседании Пленума Конституционного Суда было установлено, что в судебной практике в случае прекращения права пользования составной частью жилого здания, возникающего на основании статьи 228.5 Гражданского Кодекса, без уплаты компенсации по аналогии применяется статья 82.3 Жилищного Кодекса.

Учитывая содержание обращения, Пленум Конституционного Суда отмечает, что предмет настоящего конституционного дела с точки зрения статьи 29 Конституции составляют условия прекращения права пользования составной частью жилого здания, возникающего на основании статьи 228.5 Гражданского Кодекса, при установлении неиспользования членом семьи данного права.

В связи с обращением Пленум Конституционного Суда, прежде всего, считает важным рассмотреть пределы возможных ограничений права собственности.

На основании статьи 29 Конституции каждый имеет право собственности. Право собственности, в том числе право частной собственности, охраняется законом. У каждого в собственности могут находиться движимость и недвижимость. Право собственности включает в себя право собственника единолично или совместно с другими лицами владеть, пользоваться и распоряжаться имуществом. Никто не может быть лишен собственности, иначе как по решению суда. Отчуждение собственности для государственных нужд может допускаться только при условии предварительного, справедливого возмещения ее стоимости.

Содержание права собственности следует понимать с учетом положений статьи 13 Конституции. Собственность, являющаяся значимым институтом гражданского общества, – один из важнейших факторов, составляющих основу развития экономики. Поэтому собственность, будучи объявлена статьей 13 Конституции неприкосновенной, охраняется государством. А право собственности выступает в качестве основы свободы каждого члена общества, является необходимым условием для развития личности.

Вместе с тем, несмотря на значение отмеченного права, оно не является абсолютным и может быть ограничено. Следует принять во внимание, что собственность не только несет важную функцию в осуществлении особых интересов человека, но также на основании содержания статьи 15 Конституции имеет важную социальную функцию в социально направленном государстве (Постановление Пленума Конституционного Суда Азербайджанской Республики «О толковании статей 107-2.1 и 107-5.1 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики» от 16 декабря 2011 года).

Здесь также следует учесть, что в Конституции не только закреплено право собственности, но также установлены пределы его общих и частных ограничений (часть III статьи 13, часть II статьи 29, часть II статьи 71 Конституции и статья 3.3 Конституционного закона Азербайджанской Республики «О регулировании осуществления прав и свобод и человека в Азербайджанской Республике»).

Так, ограничение права собственности должно отвечать требованию законности, применяться в целях защиты прав и свобод других лиц, быть соразмерным и не менять сути данного конституционного права.

Возможность такого ограничения и его характер должна быть обусловлена защитой ценностей конституционного значения, включая достойный уровень жизни. Включение социальной защиты

граждан и заботы об их достойном уровне жизни в число конституционных целей государства в социальной сфере и установление в Конституции невозможности незаконного лишения кого бы то ни было жилья, свидетельствует о важности и конституционном значении политики государства в области жилищных отношений. Поэтому решения, принимаемые по жилищной политике государства, имеющего конституционные основы, могут выступать в качестве основания для ограничения права собственности с соблюдением вытекающих из Конституции условий. Однако в любом случае такое ограничение, являясь разумно соразмерным поставленной цели, не должно индивидуально и чрезмерно обременять собственника (Постановление Пленума Конституционного Суда «Относительно толкования статей 1, 5 и 12 Закона Азербайджанской Республики «О приватизации жилищного фонда в Азербайджанской Республике» от 21 декабря 2012 года).

Европейский Суд по правам человека выразил аналогичные позиции по праву собственности, закрепленному в статье 1 Протокола номер 1 к Конвенции «О защите прав человека и основных свобод». Так, на основании прецедентного права Суда первое и важнейшее требование статьи 1 Протокола номер 1 заключается в том, что любое вмешательство со стороны органа государственной власти в право беспрепятственного пользования собственностью должно быть законным. Принцип законности также предусматривает, чтобы возможные для применения нормы внутреннего законодательства были достаточно доступными, точными и имели предсказуемые результаты при применении. То или иное вмешательство в реализацию признанного Конвенцией права или свободы должно преследовать легитимную цель. Свойственной статье 1 Протокола номер 1 принцип «справедливого баланса» сам по себе предусматривает наличие общего интереса общества. При вмешательстве в право беспрепятственного пользования собственностью необходимо соблюдать «справедливый баланс» между общими интересами общества и требованиями защиты основных прав индивида. Говоря конкретно, при применении государством той или иной меры... должна соблюдаться разумная пропорциональная связь между применяемыми средствами и поставленной целью (Постановление Большой Палаты по делу Брониовски против Польши от 22 июня 2004 года, §147-148, 150; Постановление Большой Палаты по делу Скордино против Италии от 29 марта 2006 года, §93).

Опираясь на эти правовые позиции следует отметить, что регулирование законодателем права собственности на жилое помещение должно осуществляться на основании справедливой и разумной сбалансированности прав и интересов всех участников соответствующих правоотношений, включая членов семьи собственника жилого помещения. Для достижения данной конституционной цели такое регулирование также должно обусловить возможность применения дифференцированного (различного) подхода в целях установления и исследования судами фактических обстоятельств конкретного дела, учета различных обстоятельств, которые возникли или могут возникнуть на основании этих обстоятельств, и в конечном итоге – предотвращения необоснованного и чрезмерного ограничения конституционных прав и свобод. Кроме того, справедливое и разумное сбалансирование интересов участников соответствующих правоотношений должно осуществляться на основе действующей системы правового регулирования с учетом норм всех отраслей права (Постановление Пленума Конституционного Суда «О толковании статьи 228.5 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики и статьи 30.4 Жилищного Кодекса Азербайджанской Республики» от 8 октября 2013 года).

Для решения, поставленного в обращении вопроса Пленум Конституционного Суда также считает необходимым установить правовую сущность и основания возникновения права пользования жилой площадью, возникающего в соответствии со статьей 228.5 Гражданского Кодекса.

Пленум Конституционного Суда, отмечая в Постановлении «О толковании статей 228.1 и 228.2 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики и статей 30.1 и 30.2 Жилищного Кодекса Азербайджанской Республики» от 16 декабря 2014 года, что слово «использование» широко применяется в Гражданском Кодексе в положениях, связанных с различными по сути институтами, указал, что выражение «право пользования» отражает форму реализации определенного права, а не тот или иной вид имущественных прав.

В данном Постановлении также отмечено, что право, обеспечивающее в статье 228 Гражданского Кодекса полномочие по использованию составной части жилого здания, отражает все особенности, предусмотренные гражданским законодательством относительно ограниченных вещных прав, поэтому является ограниченным вещным правом.

Что же касается вопроса установления, каким видом ограниченного вещного права является данное право, Пленум Конституционного Суда считает, что право, предусмотренное статьей 228 Гражданского Кодекса, по своей правовой сути является сервитутом.

Согласно гражданскому законодательству Азербайджанской Республики сервитутом, как правило, является такое обременение недвижимой вещи в пользу собственника другой недвижимой вещи, при котором владелец сервитута получает льготы и предпочтительные возможности для использования своей недвижимой вещи за счет обременения другой недвижимой вещи сервитутом (статьи 255.1 и 255.6 Гражданского Кодекса). Единственным исключением является личный сервитут, предусмотренный статьей 255.8 Гражданского Кодекса.

Согласно содержанию статьи 255.8 Гражданского Кодекса сервитут может возникнуть и путем обременения в пользу определенного лица части или всего жилого дома, находящегося в собственности другого лица, при этом владелец сервитута может использовать это здание в качестве жилья для себя и своей семьи. Личный сервитут с точки зрения, как условий возникновения, выдвижения против третьих лиц, так и недопустимости отчуждения и пр. аналогичных особенностей, не отличается от сервитутов в пользу собственника недвижимой вещи. Личный сервитут учреждается в целях удовлетворения реальных потребностей определенного лица, исходящих из его насущных интересов, и не переходит к другим лицам.

С точки зрения свободы договора и обладания собственником свободой распоряжаться предметом права собственности личный сервитут может быть учрежден в рамках правил, предусмотренных статьями 228.1 и 228.2 Гражданского Кодекса, не только для членов семьи собственника, но и любых физических лиц.

На основании данных статей полученное право пользования обеспечивает своему владельцу лишь возможность удовлетворять личные потребности на соответствующей жилой площади (не обеспечивает возможности получения прибыли от жилой площади, то есть передачу в возмездное пользование других). Лицо, обладающее правом пользования составной частью жилого здания, может потребовать у любого лица, включая собственника, устранения нарушения права на данное жилое здание. Данное право не может быть отчуждено другим лицам и не переходит к наследникам в порядке наследования.

Отмеченные особенности свидетельствуют о том, что «право пользования», предусмотренное статьями 228.1 и 228.2 Гражданского Кодекса, обладает одинаковой правовой сутью с личным сервитутом, предусмотренным статьей 255.8 Гражданского Кодекса. Этот вывод на основании Постановления Пленума Конституционного Суда «О толковании статьи 228.5 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики и статьи 30.4 Жилищного Кодекса Азербайджанской Республики» от 8 октября 2013 года можно отнести и к фактически утратившей силу статье 228.5 Гражданского Кодекса.

Единственное отличие предусмотренного данной статьей «права пользования» от личного сервитута, регулируемого в действующем гражданском законодательстве, заключается не в сути, а исключительно в форме возникновения. Так, «право пользования», предусмотренное статьей 228.5 Гражданского Кодекса, возникало без заключения договора в нотариальном порядке, иными словами, вне воли собственника жилой площади и регистрации в реестре.

Согласно содержанию данной статьи для возникновения у членов семьи права пользования составной частью жилого здания требуются два основополагающих условия:

- наличие между лицами, проживающими совместно с собственником составной части жилого здания, и им надежных семейных связей. В этом контексте в Постановлении Пленума Конституционного суда «Относительно статьи 228.5 Гражданского кодекса Азербайджанской Республики» от 27 октября 2008 года указано, что право равного с собственником пользования членов его семьи составной частью жилого здания возникает не на основании заключенного с собственником договора, а на почве надежных семейных связей с ним;

- необходимость удовлетворения потребностей в жилой площади с использованием дома данного собственника. Так, в соответствии с содержанием статьи 228.5 Гражданского Кодекса право данных лиц на пользование составной частью жилого здания сохраняется и в случае прекращения семейных отношений с собственником.

С момента отпадения данных оснований пользование бывшим членом семьи жилой площадью против воли собственника с юридической точки зрения будет необоснованным. Так, устранение основания, приводящего к тому или иному правовому деянию, оборачивается прекращением данного права.

Учитывая то, что право пользования в статье 228.5 Гражданского Кодекса является по сути сервитутом, необходимо отметить, что при прекращении данного права без выплаты компенсации следует считать возможным применение по аналогии положений статьи 262 Гражданского Кодекса, именуемой «Прекращение сервитута».

Следует отметить, что в ходе решения поставленного в обращении вопроса в судебной практике из сути данного института вытекает именно применение положений статьи 262 Гражданского Кодекса, а не статьи 82.3 Жилищного Кодекса, применяемой по аналогии закона. Так, в ходе применения по аналогии закона между правоотношениями должна существовать значительная схожесть. Именно такая значительная схожесть (однородность) обуславливает возможность применения правовой нормы, регулирующей одно из данных отношений, к другим отношениям по аналогии. Поэтому аналогичную правовую норму следует искать в том же правовом институте, подотрасли и отрасли права.

В числе оснований для прекращения сервитута, перечисленных в статье 262 Гражданского Кодекса, прекращение данного права в результате многолетнего неиспользования в отличие от законодательной практики некоторых зарубежных стран (статья 706 Гражданского кодекса Франции; статья 1191 Гражданского Кодекса Квебекской провинции Канады; статья 293 Гражданского Кодекса Польши; статья 406 Гражданского Кодекса Украины) не предусматривалось.

На основании статьи 262.2 Гражданского Кодекса по требованию собственника, обремененного сервитутом, сервитут может быть прекращен ввиду отпадения оснований, по которым он был установлен. С точки зрения положений данной статьи при отпадении потребности обладателя права пользования составной частью жилого здания, возникающего на основании статьи 228.5 Гражданского Кодекса, в жилой площади (к примеру, добровольное переселение бывшего члена семьи на другую постоянную жилую площадь; получение права собственности на дом или другую жилую площадь; вступление в брак и переселение в дом мужа (жены) и пр.) прекращение данного права возможно без уплаты компенсации. При этом следует учесть, что согласно смыслу статьи 262.2 Гражданского Кодекса неосуществление права пользования, возникающего на основании статьи 228.5 Гражданского Кодекса, сама по себе (самостоятельно) не является основанием для прекращения данного права. Однако длительное и постоянное добровольное

неиспользование этого права представляет особое значение для установления факта отпадения оснований, по которым сервитут был установлен.

Такое решение вопроса одновременно предотвратит необоснованное ограничение права собственности, закрепленное в статье 29 Конституции. Так, любая мера, ограничивающая данное право, должна иметь законное основание. В соответствии с этим, несмотря на отпадение данного основания, продолжение реализации ограничения станет причиной нарушения права собственности.

Учитывая конституционное значение поставленного в обращении вопроса, Пленум Конституционного Суда считает необходимым отметить, что суды, прекращая право пользования, возникающее на основании статьи 228.5 Гражданского Кодекса, в любом случае должны соблюдать справедливый и разумный баланс прав и интересов всех участников соответствующих правоотношений и предупреждать необоснованное и чрезмерное ограничение их конституционных прав. Поэтому при рассмотрении судами данных споров необходимо точно установить и изучить фактические обстоятельства дела, в том числе при неосуществлении права пользования составной частью жилого здания – выяснить причины этого, данная особенность в совокупности должна быть исследована вместе с другими обстоятельствами и мотивирована в соответствующем решении суда.

В этом контексте следует особо отметить, что при выявлении противозаконных фактов, когда собственник и другие жильцы квартиры, несмотря на наличие необходимости пользования бывшим членом семьи жилой площадью, делают невозможным использование им данного права, право пользования бывшего члена семьи не может быть прекращено без уплаты компенсации.

На основании вышеуказанного Пленум Конституционного Суда приходит к следующему выводу:

- прекращение права пользования бывшего члена семьи составной частью жилого здания, возникающего на основании статьи 228.5 Гражданского Кодекса, без уплаты соответствующей компенсации возможно при отпадении основания, диктующего необходимость получения данного права (потребность в жилой площади).

При рассмотрении таких споров судам необходимо достоверно и всесторонне изучить и мотивировать в судебном акте фактические обстоятельства дела, в том числе причины неосуществления права пользования.

В случаях, когда собственник и (или) другие жильцы квартиры, несмотря на потребность бывшего члена семьи пользоваться составной частью жилого здания, делают невозможным пользование им данной жилой площадью, это право может быть прекращено лишь с условием уплаты соответствующей компенсации.

Руководствуясь частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, статьями 60, 62, 63, 65-67 и 69 Закона Азербайджанской Республики «О Конституционном Суде», Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики

П О С Т А Н О В И Л :

1. Прекращение права пользования бывшего члена семьи составной частью жилого здания, возникающего на основании статьи 228.5 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики, без уплаты соответствующей компенсации возможно при отпадении основания, диктующего необходимость получения данного права (потребность в жилой площади).

При рассмотрении таких споров судам необходимо достоверно и всесторонне изучить и мотивировать в судебном акте фактические обстоятельства дела, в том числе причины неосуществления права пользования.

2. В случаях, когда собственник и (или) другие жильцы квартиры, несмотря на потребность бывшего члена семьи пользоваться составной частью жилого здания, делают невозможным пользование им данной жилой площадью, это право может быть прекращено лишь с условием уплаты соответствующей компенсации.

3. Постановление вступает в силу со дня опубликования.

4. Постановление опубликовать в газетах «Азербайджан», «Республика», «Халг газети», «Бакинский рабочий» и «Вестнике Конституционного Суда Азербайджанской Республики».

5. Постановление является окончательным и не может быть отменено, изменено или официально истолковано ни одним органом или лицом.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSİYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN
Q Ə R A R I**

**Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2012-ci il
28 sentyabr tarixli 217 sayılı və 2014-cü il 26 dekabr tarixli
399 sayılı Qərarlarının Azərbaycan Respublikasının
Konstitusiyasına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair**

2 iyun 2016-cı il

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Südabə Həsənova, Rövşən İsmayılov, Ceyhun Qaracayev, Rafael Qvaladze, Mahir Muradov və Kamran Şəfiyevdən (məruzəçi-hakim) ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi Fəraid Əliyevin,

sorğuverən orqanın nümayəndəsi Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (Ombudsman) Aparatının Elmi-analitik sektorunun müdiri Mahir Məmmədovun,

cavabverən orqanın nümayəndəsi Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi Aparatının Hüquq mühafizə orqanlarının maliyyəsi şöbəsinin sektor müdiri Vüqar Şəfiyevin və Hüquq şöbəsinin sektor müdiri Ceyran Qənbərovanın,

ekspert Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinin Konstitusiyaya hüququ kafedrasının baş müəllimi Elşad Nəsirovun,

mütəxəssis Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinin Hüquq idarəsinin rəisi, ədliyyə polkovniki Rauf Kişiyevin iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VII hissəsinə müvafiq olaraq konstitusiyaya icraatı üzrə açıq məhkəmə iclasında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2012-ci il 28 sentyabr tarixli 217 sayılı və 2014-cü il 26 dekabr tarixli 399 sayılı Qərarlarının Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin I, III, IV və V hissələrinə, 37-ci maddəsinə, 149-cu maddəsinin I və V hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair

Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin (Ombudsmanın) sorğusu ilə əlaqədar konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim K.Şəfiyevin məruzəsini, sorğuverən və cavabverən orqanların nümayəndələrinin və mütəxəssisin çıxışlarını, ekspertin rəyini dinləyib, iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ :

Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (Ombudsman) Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiya Məhkəməsi) müraciət edərək “Təqvim ilində, habelə həqiqi hərbi xidmətdə olduğu dövrün digər təqvim illərində növbəti məzuniyyətdən istənilən səbəbdən istifadə etməyən hərbi qulluqçuya (müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçularından başqa) həmin təqvim ili, habelə həqiqi hərbi xidmətdə olduğu dövrün digər təqvim illəri üçün istifadə edilməmiş növbəti məzuniyyətə görə kompensasiyanın ödənilməsi qaydasının və məbləğinin müəyyən edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2012-ci il 28 sentyabr tarixli 217 sayılı Qərarının (bundan sonra – Nazirlər Kabinetinin 2012-ci il 28 sentyabr tarixli 217 sayılı Qərarı) və “1994-cü il fevralın 1-dən 2010-cu il iyunun 12-dək həqiqi hərbi xidmətdən ehtiyata və istefaya buraxılmış hərbi qulluqçulara (müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçularından başqa) həmin dövrün təqvim illərində istifadə edilməmiş növbəti məzuniyyətə görə kompensasiyanın ödənilməsi qaydasının və məbləğinin müəyyən edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2014-cü il 26 dekabr tarixli 399 sayılı Qərarının (bundan sonra – Nazirlər Kabinetinin 2014-cü il 26 dekabr tarixli 399 sayılı Qərarı) Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra – Konstitusiya) 25-ci maddəsinin I, III, IV və V hissələrinə, 37-ci maddəsinə, 149-cu maddəsinin I və V hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasını xahiş etmişdir.

Sorğuda göstərilir ki, Nazirlər Kabinetinin 2012-ci il 28 sentyabr tarixli 217 sayılı və 2014-cü il 26 dekabr tarixli 399 sayılı Qərarlarında digər hərbi qulluqçulardan fərqli olaraq hərbi tribunallarda (hərbi məhkəmələrdə) xidmət etmiş, xidmətdən ehtiyata və ya istefaya buraxılmış hərbi qulluqçuların (hakimlərin, dəftərxana rəislərinin, mühafizə rəislərinin, təsərrüfat hissəsi rəislərinin və s.) vəziyyətinə aydınlıq gətirilməmiş, onların məzuniyyətdə olmadıqları təqvim illərinə (1994-cü il fevralın 1-dən 2010-cu il iyunun 12-dək) görə qanunla

müəyyən edilmiş kompensasiyanın hansı dövlət orqanı tərəfindən verilməli olması müəyyən edilməmişdir.

Sorğuverən orqanın fikrincə, yaranmış bu qeyri-müəyyənlik oxşar vəziyyətdə olub kompensasiya ala bilən şəxslərlə müqayisədə hərbi tribunallarda (hərbi məhkəmələrdə) xidmət etmiş hərbi qulluqçuların (hakimlərin, dəftərxana rəislərinin, mühafizə rəislərinin, təsərrüfat hissəsi rəislərinin və s.) məzuniyyətdə olmadıqları təqvim illərinə görə qanunla müəyyən edilmiş kompensasiyanı ala bilməməsi ayrı-seçkiliyi ifadə edərək Konstitusiyada təsbit olunmuş bərabərlik, istirahət, sosial təminat və s. hüquqların pozulmasına səbəb olur.

Sorğunun məzmununu və “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 32.5.7-ci maddəsinin tələblərini nəzərə alaraq, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, mövcud konstitusiya işinin predmetini Nazirlər Kabinetinin 2012-ci il 28 sentyabr tarixli 217 sayılı və 2014-cü il 26 dekabr tarixli 399 sayılı Qərarlarının Konstitusiyanın 37-ci maddəsi ilə uyğunluğunun yoxlanılması təşkil edir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu sorğu ilə əlaqədar aşağıdakıları qeyd etməyi zəruri hesab edir.

“Hərbi qulluqçuların statusu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa və Azərbaycan Respublikasının 1997-ci il 3 oktyabr tarixli 377-IQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Hərbi xidmətkeçmə haqqında” Əsasnaməyə əlavə edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2010-cu il 11 may tarixli 1005-IIIQD nömrəli Qanununun tətbiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2010-cu il 10 iyun tarixli 281 nömrəli Fərmanının 1.3-cü bəndinin icrasını təmin etmək məqsədi ilə Nazirlər Kabineti 2012-ci il 28 sentyabr tarixli 217 sayılı Qərarı qəbul etmişdir.

Bundan sonra Nazirlər Kabineti Konstitusiya Məhkəməsinə sorğu verərək “Hərbi qulluqçuların statusu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 11-ci maddəsinin 1-ci bəndinin iyirminci abzasının və Azərbaycan Respublikasının 1997-ci il 3 oktyabr tarixli 377-IQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Hərbi xidmətkeçmə haqqında” Əsasnamənin 121-ci maddəsinin ikinci hissəsinin şərh edilməsini xahiş etmişdir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu 28 mart 2014-cü il tarixli Qərarı ilə “Hərbi qulluqçuların statusu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 11-ci maddəsinin 1-ci bəndinin iyirminci abzasında və Azərbaycan Respublikasının 1997-ci il 3 oktyabr tarixli 377-IQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Hərbi xidmətkeçmə haqqında” Əsasnamənin 121-ci maddəsinin ikinci hissəsində nəzərdə tutulan təqvim illəri üçün

istifadə edilməmiş növbəti məzuniyyətə görə kompensasiya almaq hüququnun 2010-cu ilin 12 iyun tarixinədək ehtiyata və istefaya buraxılmış hərbi qulluqçulara da şamil olunması qərarına gəlmişdir. Eyni zamanda, həmin Qərarın təsviri-əsaslandırıcı hissəsində əks olunmuş hüquqi mövqelərə uyğun olaraq 2010-cu ilin 12 iyun tarixinədək ehtiyata və istefaya buraxılmış hərbi qulluqçulara həqiqi hərbi xidmətdə olduqları dövrün təqvim illəri üçün istifadə edilməmiş növbəti məzuniyyətə görə kompensasiyanın məbləğinin və ödəmə qaydalarının müəyyən edilməsi Nazirlər Kabinetinə tövsiyə edilmişdir.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun 28 mart 2014-cü il tarixli Qərarında əks olunmuş hüquqi mövqeyi nəzərə alaraq Nazirlər Kabineti 2014-cü il 26 dekabr tarixli 399 sayılı Qərar qəbul etmişdir.

Lakin sorğuda da göstəriləyi kimi, Nazirlər Kabinetinin müvafiq Qərarlarında digər hərbi qulluqçulardan fərqli olaraq hərbi tribunalların hakimləri, hərbi kollegiyaya daxil olan Ali Məhkəmənin üzvləri və onların aparatlarında xidmət etmiş, xidmətdən ehtiyata və ya istefaya buraxılmış hərbi qulluqçulara istifadə edilməmiş növbəti məzuniyyətə görə kompensasiyanın ödənilməsi məsələsinə aydınlıq gətirilməmişdir.

Sorğuda qaldırılan məsələ ilə əlaqədar Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Konstitusiyanın və bəzi qanunvericilik aktlarının normalarının təhlil edilməsini məqsədmüvafiq hesab edir.

Konstitusiyanın 37-ci maddəsinə əsasən, hər kəsin istirahət hüququ vardır. Əmək müqaviləsi ilə işləyənlərə qanunla müəyyən edilmiş, lakin gündə 8 saatdan artıq olmayan iş günü, istirahət və bayram günləri, ildə azı bir dəfə 21 təqvim günündən az olmayan ödənişli məzuniyyət verilməsi təmin edilir.

İstirahət hüququ, o cümlədən ödənişli məzuniyyətdən istifadə etmək hüququ “İnsan hüquqları haqqında” Ümumi Bəyannamənin 24-cü maddəsində, “İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar haqqında” Beynəlxalq Paktın 7-ci maddəsinin “d” bəndində və “Ödənişli məzuniyyətlər haqqında” Beynəlxalq Əmək Təşkilatının 1970-ci ildə qəbul etdiyi 132 sayılı Konvensiyanın 3-cü maddəsinin birinci bəndində öz əksini tapmışdır.

İstirahət hüququnu realizə etməklə fərd əmək münasibətlərindən irəli gələn vəzifələrin icrasından azad edilir və bu vaxtdan istədiyi kimi istifadə edərək, ilk növbədə, öz mənəvi və fiziki qüvvələrinin, əmək qabiliyyətinin bərpa edilməsinə və sağlamlığının möhkəmləndirilməsinə nail olur. Bununla yanaşı, istirahət hüququnun digər vacib təyinatı şəxsiyyətin qabiliyyət və istedadlarının inkişafından və təkmilləşdirilməsindən, şəxsi və ictimai həyatda iştirakının təmin edilməsindən ibarətdir.

Sorğuda qaldırılan məsələnin araşdırılması ilə bağlı hərbi qulluqçu statusuna malik olan şəxslərin dairəsi müəyyənləşdirilməli və hərbi tribunalların hakimləri, hərbi kollegiyaya daxil olan Ali Məhkəmənin üzvləri və onların aparatlarında xidmət etmiş şəxslərin bu statusa malik olub-olmaması məsələsinə aydınlıq gətirilməlidir.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun 28 mart 2014-cü il tarixli Qərarında formalaşdırdığı hüquqi mövqeyə əsasən, qanunverici özünün konstitusiya səlahiyyətləri çərçivəsində hərbi qulluqçuların xüsusi hüquqi statusunu təsbit edərkən həm onların hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsi üçün müəyyən əlavələr və ya məhdudiyətlər müəyyənləşdirir, həm də bu şəxslərin üzərinə hərbi qulluğun vəzifələrindən, prinsiplərindən və funksiyalarından, eləcə də hərbi qulluq keçən şəxslərin fəaliyyət xüsusiyyətlərindən irəli gələn əlahiddə vəzifələr qoyur.

“Hərbi qulluqçuların statusu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 2-ci və 3-cü maddələrinə görə, hərbi qulluqçu statusuna Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrində, Azərbaycan Respublikasının sərhəd qoşunlarında və Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq yaradılmış başqa silahlı birləşmələrdə həqiqi hərbi xidmətdə olan Azərbaycan Respublikası vətəndaşları və başqa dövlətlərin vətəndaşları, habelə toplanışlarda olan hərbi vəzifəli malikdirlər. Vətəndaşlar Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrinə çağırıldıqları, könüllü qaydada və ya bağlaşma üzrə Silahlı Qüvvələrdə xidmətə daxil olduqları, toplanışlara çağırıldıqları, hərbi təhsil müəssisələrinə daxil olduqları gündən hərbi qulluqçu statusu əldə edirlər.

2001-ci il 30 noyabr tarixinədək qüvvədə olmuş “Hərbi tribunallar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra – “Hərbi tribunallar haqqında” Qanun) 1-ci maddəsinin 1-ci hissəsində göstərilmişdi ki, hərbi tribunallar Azərbaycan Respublikasının məhkəmələridir, vahid məhkəmə sistemində daxildir və Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrində fəaliyyət göstərirlər. Qanunverici bu müddədə konkret olaraq hərbi tribunalların fəaliyyətinin Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrinin daxilində təşkil olunmasını qeyd etmişdi.

Həmin Qanunun 6-cı maddəsində hərbi tribunalların hakimliyinə, hərbi kollegiyaya daxil olan Ali Məhkəmə üzvlüyünə və xalq iclasçılığına namizədlərə irəli sürülən tələblər müəyyən edilmişdi. Belə ki, həmin maddəyə əsasən 25 yaşına çatan, həqiqi hərbi xidmətdə olan, ali hüquq təhsili və zabit heyətinə aid əsgəri rütbəsi olan Azərbaycan

Respublikasının vətəndaşları Azərbaycan Respublikası Qanunvericiliyində müəyyən edilmiş qaydada hərbi tribunalların hakimləri, hərbi kollegiyaya daxil olan Ali Məhkəmənin üzvləri seçildilər. Həqiqi hərbi xidmətdə olan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı yaşından asılı olmayaraq hərbi tribunalın xalq iclasçısı seçilə bilərdi. 25 yaşına çatan, hərbi xidmətdə olan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi hərbi kollegiyasının xalq iclasçıları seçilə bilərdilər. Hərbi tribunalların, hərbi kollegiyaya daxil olan Ali Məhkəmə üzvlərinin seçilməsinə və səlahiyyətinə aid digər məsələlər Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyənləşdirilmiş qaydada həll edilirdi.

Qeyd olunan maddənin məzmunundan görüldüyü kimi, qanunverici hərbi tribunalların hakimliyinə, hərbi kollegiyaya daxil olan Ali Məhkəmənin üzvlüyünə, hətta hərbi tribunalın xalq iclasçılığına namizədlərə əsas tələb kimi onların həqiqi hərbi xidmətdə olmalarını müəyyən etmişdi.

Beləliklə, təhlil olunan maddənin mənasına görə, həmin dövrdə qüvvədə olan qanunvericiliyə əsasən həqiqi hərbi xidmətdə olmayan şəxs hərbi tribunallarda hakim, hərbi kollegiyaya daxil olan Ali Məhkəmənin üzvü vəzifəsinə təyin edilə bilməzdi və hərbi tribunalın xalq iclasçısı seçilə bilməzdi.

Bununla yanaşı, “Hərbi tribunallar haqqında” Qanunun 21-ci maddəsində hərbi tribunalların strukturu, ştatları və komplektləşdirilməsi barədə müddəalar nəzərdə tutulmuşdu. Belə ki, həmin maddəyə əsasən, hərbi tribunalların aparatının strukturunu və ştatlarını Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyi ilə razılaşdırmaqla müəyyən edirdi. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi hərbi kollegiyası aparatının strukturunu və ştatlarını Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət heyəti Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyi ilə razılaşdırmaqla müəyyən edirdi. Hərbi tribunalların və Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi hərbi kollegiyasının maliyyə və maddi-texniki təminatı, mühafizəsi Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinin vəsaiti hesabına həyata keçirilirdi.

Göründüyü kimi, hərbi tribunalların və Ali Məhkəmənin hərbi kollegiyasının maliyyə və maddi-texniki təminatı bilavasitə Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinin vəsaiti hesabına həyata keçirilirdi.

Qanunvericiliyin yuxarıda göstərilən normalarının təhlilindən belə nəticəyə gəlmək olar ki, Nazirlər Kabinetinin 2012-ci il 28 sentyabr tarixli 217 sayılı və 2014-cü il 26 dekabr tarixli 399 sayılı Qərarlarında nəzərdə tutulmuş “hərbi qulluqçu” müddəası hərbi tribunalların

hakimlərini, hərbi kollegiyaya daxil olan Ali Məhkəmənin üzvlərini və onların aparatlarında xidmət etmiş hərbi qulluqçuları da ehtiva edir.

Belə olan halda Nazirlər Kabinetinin mübahisələndirilən qərarları ilə hərbi tribunalların hakimlərinə, hərbi kollegiyaya daxil olan Ali Məhkəmənin üzvlərinə və onların aparatlarında xidmət etmiş hərbi qulluqçulara istifadə edilməmiş növbəti məzuniyyətə görə kompensasiyanın ödənilməsi istisna edilmir.

Bu baxımdan, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, Nazirlər Kabinetinin 2012-ci il 28 sentyabr tarixli 217 sayılı və 2014-cü il 26 dekabr tarixli 399 sayılı Qərarları Konstitusiyanın 37-ci maddəsi ilə ziddiyyət təşkil etmir.

Lakin Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, hərbi tribunalların hakimlərinə, hərbi kollegiyaya daxil olan Ali Məhkəmənin üzvlərinə və onların aparatlarında xidmət etmiş hərbi qulluqçulara 1994-cü il fevralın 1-dən “Hərbi tribunallar haqqında” Qanun qüvvədə olduğu dövrədək istifadə edilməmiş növbəti məzuniyyətə görə kompensasiyanın ödənilməsi qaydasının Nazirlər Kabineti tərəfindən müəyyən edilməsi məqsədemüvafiq olardı.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VII hissəsini və “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 52, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

Q Ə R A R A A L D I :

1. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2012-ci il 28 sentyabr tarixli 217 sayılı və 2014-cü il 26 dekabr tarixli 399 sayılı Qərarları ilə hərbi tribunalların hakimlərinə, hərbi kollegiyaya daxil olan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin üzvlərinə və onların aparatlarında xidmət etmiş hərbi qulluqçulara istifadə edilməmiş növbəti məzuniyyətə görə kompensasiyanın ödənilməsi istisna edilmədiyindən, həmin Qərarlar Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 37-ci maddəsi ilə ziddiyyət təşkil etmir.

2. Qərar dərc olunduğu gündən qüvvəyə minir.

3. Qərar “Azərbaycan”, “Respublika”, “Xalq qəzeti”, “Bakinski raboçi” qəzetlərində və “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin.

4. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

ИМЕНЕМ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

**П О С Т А Н О В Л Е Н И Е
ПЛЕНУМА КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**О соответствии постановлений Кабинета Министров
Азербайджанской Республики от 28 сентября 2012 года
номер 217 и от 26 декабря 2014 года номер 399
Конституции Азербайджанской Республики**

2 июня 2016 года

город Баку

Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики в составе Фархада Абдуллаева (председатель), Соны Салмановой, Судабы Гасановой, Ровшана Исмаилова, Джейхуна Гараджаева, Рафаэля Гваладзе, Махира Мурадова и Кямрана Шафиева (судья-докладчик),

с участием секретаря суда Фяраида Алиева,

представителя органа обратившегося с запросом – заведующего Научно-аналитическим сектором Апарата Уполномоченного по правам человека (Омбудсман) Азербайджанской Республики Махира Мамедова,

представителей органа-ответчика – заведующего сектором отдела Финансирования правоохранительных органов, заведующего сектором Правового отдела Апарата Министерства Финансов Азербайджанской Республики Джейран Ганбаровой,

эксперта – старшего преподавателя кафедры конституционного права юридического факультета Бакинского государственного университета Эльшада Насирова,

специалиста – начальника Юридического управления Министерства Обороны Азербайджанской Республики, полковника юстиции Рауфа Кишиева,

в соответствии с частью VII статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики рассмотрел в открытом судебном заседании в порядке конституционного производства конститу-

ционное дело в связи с запросом Уполномоченного по правам человека (Омбудсман) Азербайджанской Республики о соответствии Постановлений Кабинета Министров Азербайджанской Республики от 28 сентября 2012 года номер 217 и от 26 декабря 2014 года номер 399 частям I, III, IV и V статьи 25, статье 37, частям I и V статьи 149 Конституции Азербайджанской Республики,

Заслушав по делу доклад судьи К.Шафиева, выступления представителей органа обратившегося с запросом и органа ответчика и специалиста, заключение эксперта, исследовав и обсудив материалы дела, Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики

У С Т А Н О В И Л :

Уполномоченный по правам человека (Омбудсман) Азербайджанской Республики обратившись в Конституционный Суд Азербайджанской Республики (далее – Конституционный Суд), просил проверить соответствие Постановления Кабинета Министров Азербайджанской Республики «Об установлении порядка и суммы выплаты военнослужащему (кроме военнослужащих срочной действительной военной службы) не использовавшему по тем или иным причинам очередного отпуска в календарном году, а также в течении других календарных лет периода прохождения действительной военной службы, компенсации за неиспользованный очередной отпуск этого года, а также других календарных лет периода прохождения действительной военной службы» от 28 сентября 2012 года номер 217 (далее – Постановление Кабинет Министров от 28 сентября 2012 года номер 217) и Постановления Кабинета Министров Азербайджанской Республики «Об установлении порядка и суммы выплаты военнослужащим, (кроме военнослужащих срочной действительной военной службы) уволенным с военной службы в запас и отставку с 1 февраля 1994 года по 12 июня 2010 года компенсации за неиспользованный очередной отпуск календарных лет того периода» от 26 декабря 2014 года номер 399 (далее – Постановление Кабинет Министров от 26 декабря 2014 года номер 399) частям I, III, IV и V статьи 25, статье 37, частям I и V статьи 149 Конституции Азербайджанской Республики (далее – Конституция).

В запросе указывается, что в постановлениях Кабинета Министров от 28 сентября 2012 года номер 217 и от 26 декабря 2014 года номер 399 в отличие от других военнослужащих не раз-

ясняется положение военнослужащих (судей, начальников канцелярий, начальников охраны, начальников хозяйственных частей и др.) проходивших службу в военных трибуналах (военных судах) и уволенных со службы в запас или отставку, не установлено каким государственным органом должна быть выплачена, установленная законом компенсация за не использованный отпуск календарных лет (с 1 февраля 1994 года до 12 июня 2010 года), которые они не были в отпуску.

По мнению органа подавшего запрос, возникшая неопределенность – отсутствие возможности получения проходившим службу военнослужащими (судьями, начальниками канцелярий, начальниками охран, начальниками хозяйственных частей и др.) проходившим службу в военных трибуналах (военных судах) установленной законом компенсации за неиспользованный отпуск календарных лет, в сравнении с лицами, находящимися в таком же положении и имеющими возможность получить компенсацию, является дискриминацией и приводит к нарушению закрепленных в Конституции прав на равенство, отдых, социальное обеспечение и пр.

Учитывая содержание запроса и требования статьи 32.5.7 Закона Азербайджанской Республики «О Конституционном Суде», Пленум Конституционного Суда отмечает, что предмет данного конституционного дела составляет проверка соответствия Постановлений Кабинета Министров Азербайджанской Республики от 28 сентября 2012 года номер 217 и от 26 декабря 2014 года номер 399 статье 37 Конституции.

В связи с запросом Пленум Конституционного Суда считает необходимым отметить следующее.

В целях обеспечения пункта 1.3 Указа Президента Азербайджанской Республики от 10 июня 2010 года номер 281 «О применении Закона Азербайджанской Республики от 11 мая 2010 года №1005-IIIQD «О внесении дополнений в Закон Азербайджанской Республики «О статусе военнослужащих» и в Положение «О прохождении военной службы» утвержденного Законом Азербайджанской Республики от 3 октября 1997 года номер 377-IQ»» Кабинет Министров принял Постановление от 28 сентября 2012 года номер 217.

После этого Кабинет Министров подал запрос в Конституционный Суд и просил истолковать двадцатый абзац пункта 1 статьи 11 Закона Азербайджанской Республики «О статусе военнослужащих» и второй части статьи 121 Положения «О про-

хождении военной службы» утвержденного Законом Азербайджанской Республики от 3 октября 1997 года номер 377-IQ.

Пленум Конституционного Суда Постановлением от 28 марта 2014 года пришел к такому выводу, что право получения компенсации за неиспользованный очередной отпуск за календарный год предусмотрено в двадцатом абзаце пункта 1 статьи 11 Закона «О статусе военнослужащих» и части второй статьи 121 Положения «О прохождении военной службы», утвержденного Законом Азербайджанской Республики от 3 октября 1997 года номер 377-IQ распространяется также на военнослужащих, уволенных в запас и отставку до 12 июня 2010 года. В тоже время в соответствии с правовыми позициями, отраженными в описательно-мотивировочной части настоящего Постановления, Кабинету Министров было рекомендовано установление суммы и порядков выплаты компенсации военнослужащим, уволенным в запас и отставку до 12 июня 2010 года за неиспользованный очередной отпуск, календарных лет в период нахождения на действительной военной службе.

Принимая во внимание правовую позицию, отраженную в Постановлении Пленума Конституционного Суда от 28 марта 2014 года, Кабинет Министров принял Постановление от 26 декабря 2014 года номер 399.

Как и указано в запросе, в соответствующих Постановлениях Кабинета Министров в отличие от других военнослужащих, не внесена ясность в вопрос о выплате судьям военных трибуналов, членам Верховного Суда входящим в военную коллегия и военнослужащим проходившим службу в их аппаратах, уволенным со службы в запас или отставку компенсации за неиспользованный очередной отпуск.

В связи с поставленным в запросе вопросом, Пленум Конституционного Суда считает целесообразным проанализировать нормы Конституции и некоторых законодательных актов.

Согласно статье 37 Конституции каждый имеет право на отдых. Работающим по трудовому договору гарантируются установленный законом, но не превышающий 8 часов рабочий день, дни отдыха и праздничные дни, предоставление не менее одного раза в год оплачиваемого отпуска продолжительностью не менее 21 календарного дня.

Право на отдых, в том числе право на использование оплачиваемого отпуска нашло отражение в статье 24 Всеобщей декларации прав человека, пункте «d» статьи 7 Международного Пакта об эко-

номических, социальных и культурных правах и в первом пункте статьи 3 Конвенции №132 Международной Организации Труда "Об оплачиваемых отпусках" принятой в 1970 году.

Реализуя право на отдых индивид освобождается от исполнения обязанностей, вытекающих из трудовых отношений и используя данное время по своему усмотрению, в первую очередь, может восстановить свои моральные и физические силы, трудоспособность и укрепить здоровье. Наряду с этим другое важное предназначение права на отдых заключается в развитии и усовершенствовании способностей и талантов личности, обеспечении его участия в личной и общественной жизни.

В связи с рассмотрением вопроса, указанном в запросе должен быть установлен круг лиц, обладающих статусом военнослужащего и внесена ясность в вопрос о том, что обладают ли данным статусом судьи военных трибуналов, члены Верховного Суда, входящие в военную коллегия, и лица прошедшие службу в их аппаратах.

В соответствии с правовой позицией, сформированной в Постановлении Пленума Конституционного Суда от 28 марта 2014 года, законодатель, закрепляя в рамках своих конституционных полномочий особый правовой статус военнослужащих, устанавливает определенные дополнения или ограничения для осуществления их прав и свобод, а также возлагает на эти лица особые обязанности, вытекающие из обязанностей, принципов и функций военной службы и из особенностей деятельности лиц проходящих военную службу.

Согласно статьям 2 и 3 Закона Азербайджанской Республики «О статусе военнослужащих» статус военнослужащего имеют граждане Азербайджанской Республики и граждане других государств, состоящие на действительной военной службе в Вооруженных Силах Азербайджанской Республики, в пограничных войсках Азербайджанской Республики и в других воинских формированиях созданных в соответствии с законодательством Азербайджанской Республики, а также находящиеся на сборах военнообязанные. Статус военнослужащего граждане приобретают со дня призыва в Вооруженные Силы Азербайджанской Республики, поступления добровольно или по контракту на службу в Вооруженных Силах, призыва на сборы, поступления в военные учебные заведения.

В части 1 статьи 1 действовавшего до 30 ноября 2001 года Закона Азербайджанской Республики «О военных трибуналах» (далее –

Закон «О военных трибуналах») указано, что военные трибуналы являются судами Азербайджанской Республики, входят в единую судебную систему и действуют в Вооруженных Силах Азербайджанской Республики. Законодатель в данном положении конкретно отметил, что работа военных трибуналов организована в составе Вооруженных Сил Азербайджанской Республики.

В статье 6 данного Закона установлены требования, предъявляемые к кандидатам в судьи военных трибуналов, в члены Верховного Суда, входящих в военную коллегия и в народные заседатели. Так, судьями военных трибуналов, членами Верховного Суда, входящими в военную коллегия в порядке, установленном законодательством Азербайджанской Республики, избирались граждане Азербайджанской Республики, достигшие 25 лет, состоящие на действительной военной службе, имеющие высшее юридическое образование и воинское звание офицерского состава. Народным заседателем военного трибунала независимо от возраста мог быть избран состоящий на действительной военной службе гражданин Азербайджанской Республики. Народными заседателями военной коллегии Верховного Суда Азербайджанской Республики могли быть избраны состоящие на военной службе граждане Азербайджанской Республики, достигшие 25 лет. Иные вопросы избрания и полномочий членов военных трибуналов, членов Верховного Суда, входящих в военную коллегия, решались в порядке, установленном законодательством Азербайджанской Республики.

Как видно из содержания указанной статьи законодатель, в качестве основного требования к кандидатам в судьи военных трибуналов, в члены Верховного Суда, входящего в военную коллегия, даже в народные заседатели установил прохождение ими действительной военной службы.

Таким образом, согласно смыслу анализируемой статьи на основании действовавшего в тот период законодательства лицо, не прошедшее действительную воинскую службу, не могло быть назначено на должность судьи в военных трибуналах, члена Верховного Суда, входящего в военную коллегия и не могло быть избрано народным заседателем военного трибунала.

Вместе с тем в статье 21 Закона «О военных трибуналах» предусмотрены положения о структуре, штатах и комплектации военных трибуналов. Так, согласно данной статье структуру и штаты аппара-

та военных трибуналов устанавливало Министерство юстиции Азербайджанской Республики, по согласованию с Министерством обороны Азербайджанской Республики. Структуру и штаты аппарата военной коллегии Верховного Суда Азербайджанской Республики устанавливал Президиум Верховного Суда Азербайджанской Республики, по согласованию с Министерством обороны Азербайджанской Республики. Финансовое и материально-техническое обеспечение, охрана военных трибуналов и военной коллегии Верховного Суда Азербайджанской Республики осуществлялись за счет средств Министерства обороны Азербайджанской Республики.

Как видно, финансовое и материально-техническое обеспечение военных трибуналов и военной коллегии Верховного Суда осуществлялась непосредственно за счет средств Министерства обороны Азербайджанской Республики.

Из анализа вышеуказанных норм законодательства можно прийти к такому выводу, что предусмотренное в постановлениях Кабинета Министров от 28 сентября 2012 года номер 217 и от 26 декабря 2014 года номер 399 положение «военнослужащий» охватывает также судей военных трибуналов, членов Верховного Суда, входящих в военную коллегию и военнослужащих проходивших службу в их аппаратах.

В этом случае, оспариваемыми постановлениями Кабинета Министров не исключается выплата судьям военных трибуналов, членам Верховного Суда, входящим в военную коллегию и военнослужащим, проходивших службу в их аппаратах компенсации за неиспользованный очередной отпуск.

В этом контексте, Пленум Конституционного Суда считает, что Постановления Кабинета Министров от 28 сентября 2012 года номер 217 и от 26 декабря 2014 года номер 399 не противоречат статье 37 Конституции.

Пленум Конституционного Суда отмечает, что было бы целесообразно установление Кабинетом Министров порядка выплаты судьям военных трибуналов, членам Верховного Суда, входящим в военную коллегию и военнослужащим проходившим службу в их аппаратах компенсации за неиспользованный очередной отпуск с 1 февраля 1994 года до того периода, действия Закона «О военных трибуналах».

Руководствуясь частью VII статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, статьями 52, 62, 63, 65-67 и 69

Закона Азербайджанской Республики «О Конституционном Суде»,
Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики

П О С Т А Н О В И Л :

1. В связи с тем, что постановления Кабинета Министров Азербайджанской Республики от 28 сентября 2012 года номер 217 и от 26 декабря 2014 года номер 399 не исключают выплаты судьям военных трибуналов, членам Верховного Суда Азербайджанской Республики, входящим в военную коллегия и военнослужащим, проходившим службу в их аппаратах компенсации за неиспользованный очередной отпуск, поэтому данные постановления не противоречат статье 37 Конституции Азербайджанской Республики.

2. Постановление вступает в силу со дня опубликования.

3. Постановление опубликовать в газетах «Азербайджан», «Республика», «Халг газети», «Бакинский рабочий» и «Вестнике Конституционного Суда Азербайджанской Республики».

4. Постановление является окончательным и не может быть отменено, изменено или официально истолковано ни одним органом или лицом.

**ON BEHALF OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN
DECISION
OF THE CONSTITUTIONAL COURT
OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN**

**On verification of conformity of resolution of the Cabinet of
Ministers of the Republic of Azerbaijan No. 217 dated
28 September 2012 and resolution No. 399 dated 26 December
2014 with the Constitution of the Republic of Azerbaijan**

2 June 2016

Baku city

The Plenum of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan composed of Farhad Abdullayev (Chairman), Sona Salmanova, Sudaba Hasanova, Rovshan Ismayilov, Jeyhun Garajayev, Rafael Gvaladze, Mahir Muradov and Kamran Shafiyev (Reporting Judge);

attended by the Court Clerk – Faraid Aliyev,

the representative of the applicant – Mahir Mammadov, Head of the Science-Analytical Department of the Commissioner for the Human Rights (Ombudsman) of the Republic of Azerbaijan,

the representatives of the respondent – Vugar Shafiyev, Head of the Financing Department for the Law Enforcement Bodies of the Ministry of Finance of the Republic of Azerbaijan and Jeyran Ganbarova, Head of the Legal Department of the Ministry of Finance of the Republic of Azerbaijan,

the expert – Elshad Nasirov, Senior professor of the Department on Constitutional Law of the Faculty of Law of the Baku State University,

the specialist – Rauf Kishiyev, Head of the Legal Department of the Ministry of Defense of the Republic of Azerbaijan, Colonel of Justice

in accordance with the Article 130.7 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan examined in open judicial session via special constitutional proceedings the case on request of the Commissioner for the Human Rights (Ombudsman) of the Republic of Azerbaijan on the verification of the conformity of the resolution of the Cabinet of Ministers of the Republic of Azerbaijan No. 217 of 28 September 2012 and the resolution No. 399 of 26 December 2014 with Article 25 (Parts

I, III, IV and V), Article 37 and Article 149 (Parts I and V) of the Constitution of the Republic of Azerbaijan.

Having heard the report of Judge K. Shafiyev, the arguments of representatives of applicant and the respondent, the expert opinion and having considered materials of the case, Plenum of the Constitutional Court

D E T E R M I N E D A S F O L L O W S :

The Commissioner for the Human Rights (Ombudsman) of the Republic of Azerbaijan having appealed to the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan (hereinafter referred to as Constitutional Court) asked the Constitutional Court to verify the conformity of the resolution of the Cabinet of Ministers of the Republic of Azerbaijan No. 217 of 28 September 2012 on “The determination of the mechanism of the payment of the compensation and the calculation of the amount due for the unused regular vacation period for the benefit of military personnel (other than the drafted actual military personnel) that do not take a vacation for any reason in a calendar year, as well as in other calendar years during the actual military service (hereinafter referred to as the resolution of the Cabinet of Ministers No. 217 of 28 September 2012) and the resolution No. 399 of 26 December 2014 on “The determination of the mechanism of the payment of the compensation and the calculation of the amount due for the unused regular vacation period for the benefit of military personnel (other than the drafted actual military personnel) in reserve or released (or resigned) from actual service from 1 February 1994 until 12 June 2010 (hereinafter referred to as the resolution of the Cabinet of Ministers No. 399 of 26 December 2014) with Article 25 (Parts I, III, IV and V), Article 37 and Article 149 (Parts I and V) of the Constitution of the Republic of Azerbaijan (hereinafter referred to as the Constitution).

It has been set forth in the petition that in contrast to other military personnel the resolution of the Cabinet of Ministers No. 217 as of 28 September 2012 and the resolution of the Cabinet of Ministers No. 399 as of 26 December 2014 touch upon neither the status of military personnel (judges, clerks, security personnel, organizational personnel etc.) who have served in military tribunals (military courts), who are in reserve or who have been released (or resigned) from actual service nor what government authority is in charge of providing the compensation determined in accordance with applicable law for calendar years (from 1 February 1994 until 12 June 2010) that such military personnel elected not to take vacation.

By the opinion of applicant body, unlike similarly situated persons who had received compensation, such uncertainty is a cause of a violation of constitutionally prescribed rights of equality, rest, social protection and similar rights indicating discrimination towards the military personnel (judges, clerks, security personnel, organizational personnel etc.) who had actually served in military tribunals (military courts) but failed to receive compensation determined in accordance with applicable law for calendar years.

Taking into account the subject of the request and the provisions of Article 32.5.7 of the Law of the Republic of Azerbaijan “On Constitutional Court”, the Plenum of the Constitutional Court declares that the subject matter of the current constitutional proceeding is the verification of the conformity of the resolution of the Cabinet of Ministers No. 217 of 28 September 2012 and the resolution of the Cabinet of Ministers No. 399 of 26 December 2014 with Article 37 of the Constitution.

In connection with the request, Plenum of the Constitutional Court notes the following.

The Cabinet of Ministers adopted the Resolution No. 217 of 28 September 2012 to ensure the fulfillment of Paragraph 1.3 of the Decree No. 281 of the President of the Republic of Azerbaijan of 10 June 2010 on application of the Law of the Republic of Azerbaijan No. 1005-IIIQD as of 11 May 2010 in respect of the Addendum to the Law of the Republic of Azerbaijan “On Status of Military Personnel” and the Regulations on Military Service approved by the Law of the Republic of Azerbaijan No. 377-IQ of 3 October 1997.

Subsequently, the Cabinet of Ministers asked the Constitutional Court to interpret the Article 11, Section 1, Paragraph 20 of the Law of the Republic of Azerbaijan “On Status of Military Personnel” and the Article 121.2 of the Regulations on Military Service approved by the Law of the Republic of Azerbaijan No. 377-IQ of 3 October 1997.

The Plenum of the Constitutional Court by its Decision of 28 March 2014 determined that the right to receive compensation for a unused regular vacation for calendar years period envisaged in Article 11, Section 1, Paragraph 20 of the Law of the Republic of Azerbaijan on the Status of Military Personnel and the Article 121 (Part II) of the Regulations on Military Service approved by the Law of the Republic of Azerbaijan No. 377-IQ of 3 October 1997 is also applicable to military personnel in reserve or who had been released (or resigned) from military service up until 12 June 2010. At the same time, it was recommended to the Cabinet of Ministers in the reasoning part of the Resolution in accordance with the

legal positions set forth therein to establish rules and regulations for the determination of the compensation due and methods of payment for military personnel in reserve or who had been released (or resigned) from actual military service up until 12 June 2010 for a unused regular vacation for a calendar year.

Taking into consideration the legal opinion stated in the decision of the Plenum of the Constitutional Court of 28 March 2014, the Cabinet of Ministers adopted the Resolution No. 399 as of 26 December 2014.

However, as it was stated in the request, unlike other military personnel the uncertainty regarding the compensation for unused regular vacation for judges of military tribunals, members of the military board of the Supreme Court and military personnel who had served, had been released to the reserve or had resigned from military service has not been sorted out in the respective resolutions of the Cabinet of Ministers.

The Plenum of the Constitutional Court considers necessary to review and analyze the norms of the Constitution and certain applicable legislative acts in connection with the matters raised in the request.

According to Article 37 of the Constitution, everyone has the right for rest. For those working based on labor agreements 8-hour working day, national holidays and at least one paid vacation with duration of at least 21 calendar days are guaranteed.

The right to rest and the right to a paid vacation are also reflected in Article 24 of the Universal Declaration of Human Rights, Article 7 (d) of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights and Article 3.1 of the Annual Holidays With Pay Convention (No. 132, 1970) adopted by the International Labor Organization.

By enjoying the right to rest, an individual released from carrying out tasks and functions ensuing from a labor relationship. The free time allows an individual to spend time, as one deems desirable, and most importantly, improves moral and physical strength, restores working abilities and strengthens health of an individual. Furthermore, another important objective of the right to rest is to develop and to improve an individual's skills and talents and to ensure participation in an individual's personal and social life.

In connection with the analysis of the matters raised in the request, it is necessary to determine the scope of individuals falling under the status of a military service member and to determine whether judges of military tribunals, members of the military board of the Supreme Court and the individuals who have served in their respective organizations fall under the foregoing status.

According to the legal opinion expressed in the Decision of the Plenum of the Constitutional Court of 28 March 2014, the legislator within the authorities enumerated in the Constitution in defining the special legal status of military personnel determines respective allowances or restrictions to their rights and freedoms, as well as imposes particular obligations arising out of duties, principles, functions and characteristics of military service of such personnel.

According to Article 2 and Article 3 of the Law of the Republic of Azerbaijan “On Status of Military Personnel”, citizens of the Republic of Azerbaijan and citizens of other states, as well as military officials in military camps who engage in actual military service of the Armed Forces of the Republic of Azerbaijan, troops of border service of the Republic of Azerbaijan and other military units established under the laws of the Republic of Azerbaijan have the status of military personnel. In conformity with the prescribed regulations of the laws of the Republic of Azerbaijan, citizens attain the status of a military service member from the day they (i) are enlisted in the Armed Forces of the Republic of Azerbaijan, (ii) volunteer to serve or (iii) contract to serve or enlisted in military camps or military schools in the Armed Forces.

According to the Article 1.1 of the Law of the Republic of Azerbaijan “On Military Tribunals” (hereinafter referred to as the Law “On Military Tribunals”) acting till 30 November 2001, military tribunals are the courts of the Republic of Azerbaijan, belong to the unified court system and carry out their functions under the auspices of the Armed Forces of the Republic of Azerbaijan. The legislator relying on this specific provision noted that the activities of military tribunals were organized within the Armed Forces of the Republic of Azerbaijan.

The Article 6 of the same Law determined the requirements put forth to become a military tribunal judge, a member of the military board of the Supreme Court and a candidate to become a people’s assessor. According to the same article, citizens of the Republic of Azerbaijan who has: (i) reached the age of 25, (ii) been in actual military service, (iii) have higher legal education and (iv) a rank of a soldier in the officer personnel could have been selected as military tribunal judges and members of the military board of the Supreme Court in accordance with the rules and regulations of the laws of the Republic of Azerbaijan. Irrespective of age, a citizen of the Republic of Azerbaijan in actual military service could have been selected as a people’s assessor of the military tribunal. Citizens of the Republic of Azerbaijan who reached the age of 25 and were in actual military service could be selected as a People’s assessor of the military

board of the Supreme Court of the Republic of Azerbaijan. The selection of members of military tribunals and military boards of the Supreme Court and identification of other matters within their authorities were determined by the legislation of the Republic of Azerbaijan.

As evident from the meaning of the aforementioned article, the legislator had determined that actual military service was the main requirement for any candidates to become a military tribunal judge, a member of the military board of the Supreme Court or a candidate to become a public assessor of the military tribunal.

In relation to the meaning of the analyzed article and according to existing legislation, an individual who has not been in actual military service could not be selected as a military tribunal judge, a member of the military board of the Supreme Court or could not become a candidate for a people's assessor of the military tribunal.

Also the Article 21 of the Law "On Military Tribunals" envisages provisions in relation to the structure, positions and staffing of military tribunals. In accordance with the same article, the Ministry of Justice of the Republic of Azerbaijan jointly with the Ministry of Defense of the Republic of Azerbaijan determined the organizational structure and staffing plan of the military tribunals. The Supreme Court of the Republic of Azerbaijan jointly with the Presidium of the Supreme Court of the Republic of Azerbaijan and the Ministry of Defense of the Republic of Azerbaijan determined the organizational structure and the staffing plan of its military board. The financing, the maintenance and the security of the military tribunals and the military board of the Supreme Court were directly funded by the Ministry of Defense of the Republic of Azerbaijan.

As evident, the financing and the maintenance of the military tribunal and the military board of the Supreme Court were directly funded by the Ministry of Defense of the Republic of Azerbaijan.

It can be further adduced from the analysis of the aforementioned norms by the legislation that judges of military tribunals, members of the military board of the Supreme Court and military personnel who have served in their respective organizations are included within the scope of the meaning "military service member" of the resolution of the Cabinet of Ministers of the Republic of Azerbaijan No. 217 of 28 September 2012 and the resolution No. 399 of 26 December 2014.

In such cases, the payment of compensation for unused regular vacation period of judges of military tribunals, members of the military board of the Supreme Court and military personnel who have served in their respective

organizations is not excluded from the disputed resolutions of the Cabinet of Ministers.

Considering the above, Plenum of the Constitutional Court comes to conclusion that there are no contradiction between the resolution of the Cabinet of Ministers of the Republic of Azerbaijan No. 217 of 28 September 2012, the Resolution No. 399 of 26 December 2014 and Article 37 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan.

However, the Plenum of the Constitutional Court notes that the mechanisms of remuneration or payment of compensation for the unused regular vacation period for judges of a military tribunal, members of the military board of the Supreme Court of the Republic of Azerbaijan and military staff served in their respective organization in the period commencing on 1 February 1994 and up to the entering into force of the Law “On Military Tribunals” should be specified by the Cabinet of Ministers.

Being guided by Article 130.7 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan and Articles 52, 62, 63, 65-67 and 69 of the Law of the Republic of Azerbaijan “On the Constitutional Court”, the Plenum of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan

D E C I D E D:

1. Taking into consideration that remuneration or payment of the compensation for the unused regular vacation period for judges of a military tribunal, members of the military board of the Supreme Court of the Republic of Azerbaijan and military staff served in their respective organization is not excluded from the resolution of the Cabinet of Ministers of the Republic of Azerbaijan No. 217 dated 28 September 2012 and Resolution No. 399 as of 26 December 2014, these resolutions do not contradict to Article 37 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan.

2. The decision shall come into force from the date of its publication.

3. The decision shall be published in “Azerbaijan”, “Respublika”, “Xalq Qazeti” and “Bakinskiy Rabochiy” newspapers, and “Bulletin of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan”.

4. The decision is final, and may not be cancelled, changed or officially interpreted by any body or official.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSİYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN
Q Ə R A R I**

**Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin
228.2-ci maddəsinin Azərbaycan Respublikası
Mülki-Prosessual Məcəlləsinin 53, 149.2.3 və 218-ci
maddələri ilə əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair**

12 iyul 2016-cı il

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Rövsən İsmayılov, Rafael Qvaladze, İsa Nəcəfov, Mahir Muradov, Ceyhun Qaracayev (məruzəçi-hakim) və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi Fəraid Əliyevin,

maraqlı subyektlərin nümayəndələri Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi Namiq Cəfərovun, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının İqtisadi qanunvericilik şöbəsinin sektor müdiri Nadir Sultanovun,

ekspert Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinin Mülki hüquq kafedrasının dosenti, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru Azad Talıbovun,

mütəxəssis Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının hakimi İlqar Dəmirovun iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə müvafiq olaraq xüsusi konstitusiyaya icraatı üzrə açıq məhkəmə iclasında Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin müraciəti əsasında Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.2-ci maddəsinin Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin 53, 149.2.3 və 218-ci maddələri ilə əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair konstitusiyaya işinə baxdı.

İş üzrə hakim C.Qaracayevin məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələrinin və mütəxəssisin çıxışlarını, ekspertin rəyini dinləyib,

iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ :

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiyaya Məhkəməsi) müraciət edərək, Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra – Mülki Məcəllə) 228.2-ci maddəsinin “yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququna xitam verilməsi haqqında razılaşma olmadıqda bu hüquqa mülkiyyətçinin məhkəmə qaydasında tələbinə əsasən bazar qiyməti ilə müvafiq kompensasiya verməsi yolu ilə xitam verilə bilər” müddəasının Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra – Mülki-Prosessual Məcəllə) 53, 149.2.3 və 218.3-cü maddələri ilə müqayisəli şəkildə şərh edilməsini xahiş etmişdir.

Müraciətdə qeyd edilmişdir ki, V.Həsənov cavabdeh T.Həsənovaya qarşı 6000 manat kompensasiya ödənilməklə evdən istifadə hüququna xitam verilməsi və evdən çıxarılma barədə iddia ilə Bakı şəhəri Nizami Rayon Məhkəməsinə müraciət etmişdir. Birinci instansiya məhkəməsi iddianı təmin etmədiyindən, iddiaçı həmin qətnamədən apellyasiya şikayəti vermişdir. Apellyasiya məhkəmə icraatı zamanı iddiaçı məhkəməyə ərizə ilə müraciət edərək kompensasiya məbləğini 8000 manatadək artırmaq istədiyini bildirmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi kompensasiya məbləğinin artırılması təklifinə dair ərizəni qəbul etməkdən imtina etmiş, bunu onunla əsaslandırılmışdır ki, kompensasiyanın məbləğinin artırılması iddia predmetinin dəyişdirilməsini ehtiva edir, apellyasiya məhkəmə icraatı zamanı iddia predmetinin dəyişdirilməsinə isə mülki prosessual qanunvericiliklə yol verilmir.

Bu səbəbdən iddiaçı yenidən Bakı şəhəri Nizami Rayon Məhkəməsinə müraciət edərək 8000 manat kompensasiya ödənilməklə evdən istifadə hüququna xitam verilməsi və evdən çıxarılma barədə iddia qaldırmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi ikinci iddia üzrə işə baxarkən, Mülki Məcəllənin 228.2-ci maddəsinin “yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququna xitam verilməsi haqqında razılaşma olmadıqda bu hüquqa mülkiyyətçinin məhkəmə qaydasında tələbinə əsasən bazar qiyməti ilə müvafiq kompensasiya verməsi yolu ilə xitam verilə bilər” müddəasının Mülki-Prosessual Məcəllənin 53, 149.2.3 və 218.3

maddələri ilə müqayisəli şəkildə Konstitusiyaya Məhkəməsi tərəfindən şərh edilməsinin zəruri olduğu qənaətinə gəlmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi müraciətdə qeyd etmişdir ki, Mülki Məcəllənin 228.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan kompensasiya məbləğinin iddianın predmetinə daxil olub-olmaması məsələsinə dair məhkəmə təcrübəsində vahid yanaşma mövcud deyildir. Bu isə həmin işlərə ağılabatan müddətdə baxılmasında çətinliklər yaradır və hüquqi müəyyənlik prinsipinin pozulmasına səbəb olur.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu müraciətdə qaldırılan məsələnin düzgün həlli və belə işlərə baxılarkən hüquqi müəyyənlik prinsipinin təmin olunması məqsədilə, ilk növbədə, yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququna xitam verilməsi zamanı kompensasiya məbləğinin bazar qiymətinə uyğun müəyyən edilməsi məsələsinə aydınlıq gətirilməsini zəruri hesab edir.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu bir sıra qərarlarında qeyd etmişdir ki, hüquqi müəyyənlik prinsipi hüququn aliliyinin əsas xüsusiyyətlərindən biri kimi çıxış edir. Hər bir qanunun və ya onun hər hansı bir müddəasının hüquqi müəyyənlik prinsipinə cavab verməsi olduqca vacibdir. Bunun təmin edilməsi üçün hüquq normaları birmənalı və aydın olmalıdır, xüsusilə məhkəmə təcrübəsində vahid qaydada tətbiq edilməlidir. Bu isə öz növbəsində hər kəsə onun hüquq və azadlıqlarının müdafiə olunacağına, hüquq tətbiq edənin hərəkətlərinin isə proqnozlaşdırıla bilən olacağına əminlik verməlidir (N.Əbilovun şikayəti üzrə 13 iyun 2008-ci il tarixli; “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 373.2 və 384.0.4-cü maddələrinin şərh edilməsinə dair” 3 iyun 2013-cü il tarixli; “Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun bəzi müddələrinin şərh olunmasına dair” 28 yanvar 2014-cü il tarixli Qərarlar).

Mülki Məcəllənin 228.2-ci maddəsinə müvafiq olaraq, yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququnun əmələ gəlməsi, həyata keçirilməsi şərtləri və xitamı mülkiyyətçi ilə bağlanan, notariat qaydasında təsdiqlənən yazılı razılaşma ilə müəyyənləşdirilir. Yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququna xitam verilməsi haqqında razılaşma olmadıqda bu hüquqa mülkiyyətçinin məhkəmə qaydasında tələbinə əsasən bazar qiyməti ilə müvafiq kompensasiya verməsi yolu ilə xitam verilə bilər.

Qeyd edilməlidir ki, mülki qanunvericilikdə kompensasiya maddi və mənəvi xüsusiyyət daşıyır və mülki hüquq münasibətlərində bir neçə formada çıxış edir:

- mülki-hüquq öhdəliklərinin pozulması nəticəsində zərəri naturada qaytarmaq imkanı olmadıqda həmin zərərin əvəzinin ödənilməsi;
- sifarişçinin öhdəliyi yerinə yetirənin təqsiri nəticəsində həmin öhdəliyin icrasına marağının itirildiyi halda;
- qanunvericiliklə nəzərdə tutulan digər hallarda “əmlak itkilərinin” pulla əvəzinin ödənilməsi və s.;
- mənəvi zərərin ödənilməsi;
- habelə qanunvericiliklə nəzərdə tutulan əmlak, qeyri əmlak, əmək və digər münasibətlərdə dəymiş zərərin əvəzinin ödənilməsi.

Mülki Məcəllənin 228.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan mənzildən istifadə hüququna müvafiq kompensasiya verilməsi yolu ilə xitam verilməsini də müəyyən qədər əmlak itkilərinə aid etmək olar. Belə ki, kompensasiya verilməsi yolu ilə yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququna xitam verilməsi bir tərəfdən mülkiyyət hüququnun qorunmasına yönəlir, digər tərəfdən isə əmlakdan istifadə hüququnun itirilməsi ilə nəticələnir.

Qanunverici Mülki Məcəllənin 228.2-ci maddəsində istifadə hüququna xitam verilməsi zamanı kompensasiyanın bazar qiymətinə uyğun ödənilməsini müəyyən etmişdir.

Mülkiyyətçi istifadə hüququna xitam verilməsi haqqında iddia qaldırarkən öz iddiasında kompensasiya məbləğini göstərə və ya göstərməyə bilər. Lakin iddia ərizəsində kompensasiya məbləğinin göstərilib-göstərilməməsindən aslı olmayaraq, işə baxan birinci instansiya məhkəməsi hər bir halda Mülki Məcəllənin 228.2-ci maddəsinin tələblərinə və Mülki-Prosessual Məcəlləyə müvafiq olaraq kompensasiyanın məbləğini bazar qiymətinə uyğun müəyyən etməlidir.

Belə ki, Mülki-Prosessual Məcəllənin 76.1 və 76.2-ci maddələrinə əsasən, tərəflərin tələb və etirazlarını əsaslandırmaq üçün halların və işi düzgün həll etmək üçün əhəmiyyəti olan başqa halların mövcud olduğunu və ya olmadığını məhkəmə müəyyən edərkən bu Məcəllədə və başqa qanunlarda müəyyən olunmuş qaydada əldə etdiyi məlumatlar sübutlar hesab olunur. Bu məlumatlar yazılı və maddi sübutlarla, ekspertlərin rəyləri ilə, yerində müayinə keçirməklə, səs və video yazıları ilə, şahidlərin ifadələri ilə, işdə iştirak edən şəxslərin izahatları ilə müəyyən edilir.

Eyni zamanda, mülki prosessual qanunvericilikdə müəyyən edilmişdir ki, hər bir tərəf öz tələblərinin və etirazlarının əsası kimi istinad etdiyi halları sübut etməlidir. İşdə olan sübutlar əsasında işə baxmaq mümkün olmadıqda, məhkəmə zəruri əlavə sübutlar təqdim etməyi tərəflərə təklif

edə bilər. Sübutlar işdə iştirak edən şəxslər tərəfindən birinci instansiya məhkəməsinə təqdim edilir. İşdə iştirak edən şəxsin işdə iştirak edən və iştirak etməyən şəxslərdən və ya orqanlardan onlarda olan zəruri sübutları müstəqil əldə etmək imkanı olmadıqda o, həmin sübutları tələb etmək barədə vəsatətlə məhkəməyə müraciət edə bilər. Vəsətətdə bu sübutlarla iş üçün əhəmiyyətli olan hansı halların müəyyən edilməsi, sübutların əlamətləri və olduğu yer göstərilməlidir. Zəruri olan hallarda məhkəmə işdə iştirak edən şəxsə sübutun əldə edilməsi üçün sənəd verə bilər. Məhkəmənin tələb etdiyi sübutu onda olan şəxs bilavasitə məhkəməyə göndərir, yaxud məhkəməyə çatdırmaq üçün sorğunu təqdim edən şəxsə verir. Məhkəmə işin gedişində təqdim olunmuş ancaq o sübutları qəbul edir və nəzərə alır ki, onlar işdə tərəflərin tələblərini müəyyən edən faktlarla və hallarla əlaqədardır. Məhkəmə sübutlara obyektiv, qərəzsiz, hərtərəfli və tam baxdıqdan sonra həmin sübutlara tətbiq edilməli hüquq normalarına müvafiq olaraq qiymət verir. Heç bir sübutun məhkəmə üçün qabaqcadan müəyyən edilmiş qüvvəsi yoxdur (Mülki Prosesual Məcəllənin 77.1, 77.3, 78.1, 78.2, 80, 88-ci maddələri).

Beləliklə, yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququna xitam verilməsi haqqında iddiaya baxan birinci instansiya məhkəməsi mülki prosesual qanunvericiliyin yuxarıda qeyd olunan normalarına müvafiq olaraq kompensasiyanın məbləğini bazar qiymətinə uyğun müəyyən etməlidir.

Mülki-Prosessual Məcəllənin 218.1 və 218.3-cü maddələrinə görə isə qətnamə çıxarıldıqda hakim sübutları qiymətləndirir, iş üçün əhəmiyyətli olan nə kimi halların müəyyən edildiyini, nə kimi halların müəyyən edilmədiyini, tərəflərin hansı hüquqi münasibətdə olmalarını, həmin iş üzrə hansı qanunun tətbiq edilməli olduğunu və iddianın təmin olunub-olunmadığını müəyyən edir. Hakim işdə iştirak edən şəxslərin verdiyi tələblər üzrə qətnamə çıxarır.

Qeyd olunan maddələrin mənasına görə, işə baxan məhkəmə iş üzrə toplanmış və məhkəmə iclasında tədqiq olunmuş sübutları qiymətləndirməlidir. Bunun üçün işin konkret halları və həmin halları təsdiq edən, işin həlli üçün əhəmiyyətə malik olan sübutlar müəyyən olunmalıdır. Eyni zamanda, məhkəmə qətnamə çıxararkən iddia tələblərindən kənara çıxmamalı və iddiaçının dispoitiv hüququnu pozmamalıdır.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun hüquqi mövqeyinə görə, məhkəmə, özü tərəfindən müəyyən olunmuş işin hallarını və qənaətini

formalaşdıran sübutları, bu və ya digər sübutları rədd etmək üçün istinad etdiyi dəlilləri və rəhbər tutduğu qanunları qətnamədə göstərməklə onu hüquqi cəhətdən əsaslandırılmalıdır. Məhkəmə sübutları sadalamaqla kifayətlənməməli, hər bir sübutu, o cümlədən şahid ifadələrinin məzmununu qətnamədə şərh etməli, sübutları əlaqələndirməli, araşdırılan sübutların qəbul edilib-edilməməsinin səbəblərini aydın göstərməlidir (S.Əliyevanın şikayəti ilə əlaqədar 31 may 2006-cı il tarixli Qərar).

Dispozitivlik prinsipinə gəldikdə isə Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd etmişdir ki, hüququn hamılıqla qəbul olunmuş dispozitivlik adlanan bu prinsipi onu nəzərdə tutur ki, müdafiə üçün məhkəməyə müraciət etmək və ya etməmək, iddia qaldırmaq və onu geri götürmək, yaxud da tələb olunan müdafiənin həcmi müəyyən etmək şəxsin özündən asılı olmalıdır. Bundan irəli gələrək, öz məqsədinə nail olmaq üçün prosesual vasitələri seçmək də onun sərbəst sərəncamında olmalıdır ("Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosesual Məcəlləsinin 420-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair" 28 fevral 2012-ci il tarixli Qərar).

Beləliklə, birinci instansiya məhkəməsi bazar qiymətinə uyğun olaraq kompensasiya verilməsi yolu ilə istifadə hüququna xitam verilməsi haqqında iddianı təmin edərkən mülkiyyətçinin həmin məbləğin ödənilməsi barədə razılığını nəzərə almalıdır. Bu halda mülkiyyətçi məhkəmə tərəfindən mülki prosesual qanunvericiliyə uyğun olaraq müəyyən edilmiş bazar qiymətinə uyğun kompensasiya məbləği ilə razılaşa və ya razılaşmaya, öz iddiasından imtina edə, yaxud onun iddiası təmin olunmadığı təqdirdə yuxarı instansiya məhkəmələrinə şikayət verə bilər.

Bazar qiymətinə uyğun olaraq kompensasiya məbləğinin ödənilməsinə dair iddiaçının razılığı nəzərə alınmadan iddianın təmin edilməsi onun məhkəməyə müraciət etməsini əhəmiyyətsiz edər və dispozitiv hüququnu pozmuş olar.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu L.İ.Binnətovanın şikayəti üzrə 8 may 2008-ci il tarixli Qərarında qeyd etmişdir ki, dispozitivlik prinsipi işdə iştirak edən şəxslərin, ilk növbədə tərəflərin iş materiallarından və prosesual hüquqlardan maraqlarına uyğun sərbəst istifadə etməsinin mümkünlüyünü nəzərdə tutur. Buna uyğun olaraq iddianın qaldırılması, onun əsasının və predmetinin müəyyənləşdirilməsi, habelə iddiadan imtina edilməsi iddiaçının iradəsindən asılıdır.

Müraciətdə qaldırılan kompensasiya məbləğinin iddianın predmetinə daxil olub-olmaması və həmin məbləğin yuxarı instansiya məhkəmələri tərəfindən dəyişdirilməsinin mümkünlüyü məsələsinə gəldikdə isə Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakıları qeyd etməyi vacib hesab edir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu “Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin 372.5-ci maddəsinin həmin Məcəllənin 155, 156 və 372.4-cü maddələri ilə müqayisəli şəkildə şərh edilməsinə dair” 27 avqust 2012-ci il tarixli Qərarında qeyd etmişdir ki, prosessual qanunvericilikdə iddianı fərdiləşdirən iki elementə rast gəlmək olar: iddianın predmeti və onun əsası (Mülki-Prosessual Məcəllənin 53 və 153-cü maddələri). Bu elementlər nəinki iddianı, həmçinin iş üzrə prosesin özünü konkretləşdirməyə, onun həcmi, xarakterini, məhkəmənin fəaliyyətinin istiqamətini və xüsusiyyətlərini müəyyən etməyə imkan verir.

Mülki prosesdə iddianın predmeti dedikdə, iddiaçının, barəsində qərar qəbul olunmasını xahiş etdiyi subyektiv hüququ başa düşülür. İddianın predmetinə qanunla qorunan maraqları, o cümlədən bütövlükdə hüquq münasibətlərini aid etmək olar.

Təsbit olunmuş mülki hüquqların müdafiə vasitələrini nəzərə alaraq iddiaçı məhkəmədən:

- birincisi, cavabdehi hər hansı hərəkəti yerinə yetirməyə məcbur etməyi və ya belə hərəkəti etməkdən çəkindirməyi xahiş edə bilər.

Bu cür iddianın predmetini iddiaçının cavabdeh tərəfindən müvafiq öhdəliyin könüllü olaraq yerinə yetirilməməsi ilə əlaqədar müəyyən hərəkətləri tələb etmək hüququ təşkil edir. Məsələn, cavabdehdən pul vəsaitinin tutulması barədə iddianın predmetini iddiaçının bu pul məbləğinin alınmasına dair maddi subyektiv hüququ (tələb etmək hüququ) təşkil edir;

- ikincisi, iddiaçı məhkəmədən hüquq münasibətlərinin, subyektiv hüquqların və ya öhdəliklərin mövcudluğunu və ya onların olmamasını etiraf etməyi tələb edə bilər. Bu halda iddianın predmetini hər hansı əşyaya, əqli fəaliyyət nəticələrinə dair müstəsna hüquqlara aid olan mülkiyyət hüququ, əqdin etibarsızlığı və s. təşkil edir;

- üçüncüsü, iddiaçının tələbi əsasında məhkəmə hüquq münasibətlərini dəyişdirə və ya onlara xitam verə bilər (Mülki-Prosessual Məcəllənin 53-cü maddəsi). Bu zaman iddianın predmetini tərəflər arasında mövcud münasibətlərin dəyişdirilməsinə və ya onlara xitam verilməsinə dair iddiaçının birtərəfli iradə ifadəsi təşkil edir.

İddiyanın predmeti ilə iddiyanın obyektı fərqləndirilməlidir. İddiyanın obyektı – iddiaçının əldə etməyə çalışdığı maddi nemətdir: pul məbləği, qeyri-yaşayış sahəsi, sair konkret əmlak. İddiyanın obyektı iddiyanın predmetinə daxildir və müstəqil əhəmiyyət kəsb etmir. İddia tələbinin artırılması və ya azaldılması məsələsi qaldırıldığı zaman bütövlükdə iddiyanın predmeti deyil, yalnız maddi obyektin həcmi dəyişdirilir.

Qeyd olunmalıdır ki, kompensasiya verilməklə istifadə hüququna xitam verilməsi barədə iddiyanın predmetini iddiaçının mülkiyyət hüququ təşkil edir və iddiaçı, başqasının istifadə hüququ ilə yüklü olan evini yüklülükdən azad etməklə ev üzərindəki mülkiyyət hüququnu müdafiə etmək istəyir. Bu səbəbdən kompensasiyanın məbləğinin iddiyanın predmetinə aid edilməsini düzgün hesab etmək olmaz. Həmçinin, kompensasiya verməklə istifadə hüququna xitam verilməsi barədə iddia verərkən mülkiyyətçi maddi nemət əldə etməyə çalışmır. Odur ki, kompensasiya həmin iddiyanın obyektı sayıla bilməz və Mülki-Prosessual Məcəllənin 53-cü maddəsində nəzərdə tutulan iddia tələbinin həcmının artırılması və ya azaldılması kompensasiyanın məbləği ilə əlaqədar deyildir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, Mülki Məcəllənin 228.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan yaşayış sahəsindən istifadə hüququna kompensasiya verməklə xitam verilməsi mülkiyyətçinin subyektiv hüququdur. Bu halda kompensasiya tələb kimi yox, yalnız təklif kimi çıxış edir.

Digər tərəfdən, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, mülki prosessual qanunvericilik iddiyanın predmetini dəqiq göstərməklə prosessual qənaət prinsipini qorumuş olur. Prosessual qənaət prinsipi məhkəmə prosesinin uzadılmasının aradan qaldırılmasına, bir sıra prosessual institutların münasib hala gətirilməsinə, onların qanunvericiliklə daha dəqiq tənzimlənməsinə və tərəflərin tarazlaşdırılmış vəziyyətə gətirilməsinə yönəlmişdir. Mülki Məcəllənin 228.2-ci maddəsində göstərilən kompensasiya məbləğinin iddiyanın predmetinə aid edilməməsi həmin işlərə baxılarkən məhkəmə prosesinin əsassız uzadılmasının qarşısının alınmasına xidmət edəcəkdir.

Kompensasiyanın məbləği iddiyanın predmetinə aid olmadığı üçün həmin məbləğin yuxarı instansiya məhkəmələri tərəfindən dəyişdirilməsi mümkündür. Lakin bu zaman məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, kompensasiya məbləğinin bazar qiymətinə uyğun olması birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən mülki prosessual qanunvericiliyin tələblərinə əsasən tədqiq olunmuş sübutlar əsasında müəyyən edilir. Bu baxımdan yuxarı instansiya məhkəmələri birinci instansiya

məhkəməsinin müəyyən etdiyi kompensasiya məbləğini yalnız Mülki-Proessual Məcəllə ilə nəzərdə tutulan səlahiyyət hədləri çərçivəsində dəyişdirə bilərlər.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticələrə gəlir:

Mülki Məcəllənin 228.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan yaşayış sahəsindən istifadə hüququna xitam verilməsi üçün kompensasiyanın məbləği iddianın predmetinə daxil deyildir.

Birinci instansiya məhkəməsi belə işlərə baxarkən, iddia ərizəsində kompensasiya məbləğinin göstərilib-göstərilməməsindən asılı olmayaraq, kompensasiyanın məbləğini bazar qiymətinə uyğun olaraq müəyyən etməlidir.

Bazar qiymətinə uyğun olaraq kompensasiya verilməsi yolu ilə istifadə hüququna xitam verilməsi haqqında iddianı təmin edərkən məhkəmə, mülkiyyətçinin həmin məbləğin ödənilməsinə dair razılığını nəzərə almalıdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsini, “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

Q Ə R A R A A L D I :

1. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan yaşayış sahəsindən istifadə hüququna xitam verilməsi üçün kompensasiyanın məbləği iddianın predmetinə daxil deyildir.

2. Birinci instansiya məhkəməsi belə işlərə baxarkən, iddia ərizəsində kompensasiya məbləğinin göstərilib-göstərilməməsindən asılı olmayaraq, kompensasiyanın məbləğini bazar qiymətinə uyğun olaraq müəyyən etməlidir.

Bazar qiymətinə uyğun olaraq kompensasiya verilməsi yolu ilə istifadə hüququna xitam verilməsi haqqında iddianı təmin edərkən məhkəmə, mülkiyyətçinin həmin məbləğin ödənilməsinə dair razılığını nəzərə almalıdır.

3. Qərar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

4. Qərar “Azərbaycan”, “Respublika”, “Xalq qəzeti”, “Bakinski raboçi” qəzetlərində və “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin.

5. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir oluna bilməz.

ИМЕНЕМ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

**П О С Т А Н О В Л Е Н И Е
ПЛЕНУМА КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**О толковании статьи 228.2 Гражданского Кодекса
Азербайджанской Республики во взаимосвязи со статьями
53, 149.2.3 и 218 Гражданско-Процессуального Кодекса
Азербайджанской Республики**

12 июля 2016 года

город Баку

Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики в составе Фархада Абдуллаева (председатель), Соны Салмановой, Ровшана Исмаилова, Рафаэля Гваладзе, Исы Наджафова, Махира Мурадова, Джейхуна Гараджаева (судья-докладчик) и Кямрана Шафиева,

с участием секретаря суда Фярайда Алиева,

представителей заинтересованных субъектов – судьи Бакинского апелляционного суда Намика Джафарова, заведующего сектором отдела Экономического законодательства Апарата Милли Меджлиса Азербайджанской Республики Надира Султанова,

эксперта – доцента кафедры гражданского права юридического факультета Бакинского государственного университета, доктора философии по праву Азада Талыбова,

специалиста – судьи Гражданской коллегии Верховного суда Азербайджанской Республики Ильгара Дамирова,

в соответствии с частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики на основании обращения Бакинского апелляционного суда в открытом судебном заседании по особому конституционному производству рассмотрели конституционное дело о толковании статьи 228.2 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики во взаимосвязи со статьями 53, 149.2.3 и 218 Гражданско-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики.

Заслушав доклад судьи Дж.Гараджаева по делу, выступления представителей заинтересованных субъектов и специалиста, заключение эксперта, изучив и обсудив материалы дела, Пленум Конституционного суда Азербайджанской Республики

У С Т А Н О В И Л :

Бакинский апелляционный суд, обратившись в Конституционный Суд Азербайджанской Республики (далее – Конституционный Суд), просил дать толкование положению «при отсутствии соглашения о прекращении такого права оно может быть прекращено по требованию собственника, заявленному в судебном порядке, путем уплаты соответствующей компенсации по рыночной цене» статьи 228.2 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики (далее – Гражданский Кодекс) в сравнительной форме со статьями 53, 149.2.3 и 218 Гражданско-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики (далее – Гражданско-Процессуальный Кодекс).

В обращении указано, что В.Гасанов обратился в Низаминский районный суд города Баку с иском против Т.Гасановой о прекращении права пользования домом и выселении из дома с выплатой компенсации в размере 6.000 манат. В связи с тем, что суд первой инстанции не удовлетворил иск, истец подал апелляционную жалобу на данное решение. В ходе апелляционного судопроизводства, истец, обратившись в суд с заявлением, сообщил о желании увеличить сумму компенсации до 8.000 манат.

Бакинский апелляционный суд отказал в принятии заявление о предложении увеличения суммы компенсации, обосновав это тем, что увеличение суммы компенсации включает изменение предмета иска, изменение же предмета иска в ходе апелляционного судопроизводства гражданско-процессуальным законодательством не допускается.

Поэтому, истец вновь обратился в Низаминский районный суд города Баку с иском о прекращении права пользования домом и выселении из дома с выплатой компенсации в размере 8.000 манат.

Бакинский апелляционный суд, рассматривая дело по второму иску, пришел к выводу, о необходимости толкования Конституционным Судом положения «при отсутствии соглашения о прекращении такого права оно может быть прекращено по требованию собственника, заявленному в судебном порядке, путем уплаты соответствующей компенсации по рыночной цене» статьи 228.2

Гражданского Кодекса в сравнении со статьями 53, 149.2.3 и 218 Гражданско-Процессуального Кодекса.

В обращении Бакинский апелляционный суд отметил, что в судебной практике нет единого подхода к вопросу о том, включает ли предмет иска сумму компенсации, предусмотренную статьей 228.2 Гражданского Кодекса или нет. А это, создает трудности для рассмотрения данных дел в разумные сроки и приводит к нарушению принципа правовой определенности.

В целях правильного решения поднятого в обращении вопроса и обеспечения принципа правовой определенности при рассмотрении таких дел, Пленум Конституционного Суда, в первую очередь считает необходимым внести ясность в вопрос установления суммы компенсации по рыночной цене при прекращении права пользования составной частью жилого дома.

Пленум Конституционного Суда, в ряде своих постановлений отмечал, что принцип правовой определенности выступает в качестве одной из основных особенностей верховенства права. Весьма важным представляется соответствие каждого закона или отдельно взятого его положения принципу правовой определенности. Для обеспечения этого, правовые нормы должны быть однозначными и ясными, особенно, применяться в единой форме в судебной практике. А это, в свою очередь, должно создавать уверенность каждого в том, что его права и свободы будут защищены, а действия правоприменителя прогнозируемы (Постановления от 13 июня 2008 года по жалобе Н.Абилова; «О толковании статей 373.2 и 384.0.4 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики» от 3 июня 2013 года; «О толковании некоторых положений Закона Азербайджанкой Республики «О государственном обязательном личном страховании военнослужащих»» от 28 января 2014 года).

В соответствии со статьей 228.2 Гражданского Кодекса, условия возникновения, осуществления и прекращения права пользования составной частью жилого дома устанавливаются по письменному соглашению, заключаемому с собственником и удостоверяемому в нотариальном порядке. При отсутствии соглашения о прекращении такого права оно может быть прекращено по требованию собственника, заявленному в судебном порядке, путем выплаты соответствующей компенсации по рыночной цене.

Следует отметить, что в гражданском законодательстве компенсация носит материальный и моральный характер, выступая в гражданско-правовых отношениях в нескольких формах:

- при отсутствии выплаты ущерба натурой в результате нарушения гражданско-правовых обязательств – возмещения данного ущерба;
- при утрате интереса заказчика к исполнению обязательства по вине исполнителя данного обязательства;
- при иных предусмотренных законодательством случаях – возмещение деньгами «имущественных потерь», и пр.;
- возмещение морального ущерба;
- а также возмещение ущерба, причиненного при имущественных, неимущественных, трудовых и других отношениях, предусмотренных законодательством.

Предусмотренное статьей 228.2 Гражданского Кодекса прекращение права пользования квартирой, путем выплаты соответствующей компенсации, также, в определенной степени, можно отнести к имущественным потерям. Так, прекращение права пользования составной частью жилого дома, путем выплаты компенсации, с одной стороны направлено на защиту права собственности, а с другой – приводит к потере права пользования имуществом.

В статье 228.2 Гражданского Кодекса законодатель, при прекращении права пользования, установил выплату компенсации по рыночной цене.

При подаче иска о прекращении права пользования собственник, может указывать и не указывать в иске сумму компенсации. Однако, независимо от того, указана ли в исковом заявлении нет сумма компенсации, суд первой инстанции в соответствии с требованиями статьи 228.2 Гражданского Кодекса и Гражданско-Процессуальным Кодексом, должен устанавливать сумму компенсации по рыночной цене.

Так, согласно статьям 76.1 и 76.2 Гражданско-Процессуального Кодекса, доказательствами являются любые фактические данные, на основе которых в порядке, определенном настоящим Кодексом, суд устанавливает наличие или отсутствие обстоятельств, обосновывающих требования и возражения сторон, и иные обстоятельства, имеющие значение для правильного разрешения дела. Эти данные устанавливаются письменными доказательствами, вещественными доказательствами, заключениями экспертов, проведением обследования на месте, показаниями свидетелей, объяснениями лиц, участвующих в деле.

В то же время, в гражданско-процессуальном законодательстве определено, что каждая сторона должна доказать те обстоятельства,

на которые она ссылается, как на основания своих требований и возражений. Если рассмотрение дела на основании имеющихся доказательств представляется невозможным, суд может предложить сторонам представить необходимые дополнительные доказательства. Доказательства представляются суду первой инстанции лицами, участвующими в деле. Лицо, участвующее в деле, вправе обратиться в суд с ходатайством об истребовании необходимых доказательств, от имени лиц не участвующих в деле или от соответствующих органов, если оно не имеет возможности самостоятельного собирания таких доказательств. В ходатайстве необходимо указать, какие обстоятельства, имеющие значение для дела, могут определяться этими доказательствами, признаки и место нахождения доказательств. Лицо, у которого имеются истребованные судом доказательства, направляет их непосредственно в суд или передает их лицу, вручившему запрос для доставки доказательств в суд. Суд принимает только те из представляемых в ходе разбирательства дела доказательства, которые связаны с фактами и обстоятельствами, определяющими требования сторон в деле. Суд оценивает доказательства после беспристрастного, всестороннего и полного рассмотрения имеющихся доказательств и в соответствии с нормами права, применяемым к этим доказательствам. Никакие доказательства не имеют для суда заранее установленной силы (статьи 77.1, 77.3, 78.1, 78.2, 80 и 88 Гражданско-Процессуального Кодекса).

Таким образом, суд первой инстанции, рассматривающий иск о прекращении права пользования составной частью жилого дома, в соответствии с вышеотмеченными нормами гражданско-процессуального законодательства, должен устанавливать сумму компенсации по рыночной цене.

Согласно же статьям 218.2 и 218.3 Гражданско-Процессуального Кодекса, при вынесении решения, судья оценивает доказательства, определяет какие обстоятельства, имеющие значения для дела, установлены и какие не установлены, в каких правоотношениях находятся стороны, какой закон должен быть применён по данному делу и подлежит ли иск удовлетворению. Суд выносит решение в пределах требований, заявленных лицами, участвующими в деле.

Согласно смыслу отмеченных статей, суд рассматривающий дело должен оценить собранные по делу и изученные в судебном заседании доказательства. Для этого, должны быть определены конкретные обстоятельства дела и доказательства, подтверждающие эти обстоятельства, имеющие значение для решения дела. В то же

время, суд, вынося решение, не должен выходить за пределы исковых требований и нарушать диспозитивное право истца.

Согласно правовой позиции Пленума Конституционного Суда, суд должен с правовой стороны обосновать в решении соблюдаемые законы и доказательства, формирующие установленные им обстоятельства дела и выводы, доводы на которые ссылается, для отклонения тех или иных доказательств. Суд не должен довольствоваться перечислением доказательств, каждое доказательство, в том числе содержание свидетельских показаний должно толковаться в решении, доказательства связаны, ясно указаны причины принятия или отказа исследуемых доказательств (Постановление в связи с жалобой С. Алиевой от 31 мая 2006 года).

Что касается принципа диспозитивности, Пленум Конституционного Суда отметил, что общепринятый принцип права, называемый диспозитивностью, подразумевает то, что обращаться или нет в суд за защитой, поднимать и отзывать иск, либо устанавливать объем требуемой защиты должны зависеть от самого лица. Исходя из этого, выбор процессуальных средств для достижения своей цели также должен находиться в его свободном распоряжении (Постановление «О толковании статьи 420 Гражданско-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики» от 28 февраля 2012 года).

Таким образом, суд первой инстанции, при удовлетворении иска о прекращении права пользования путем уплаты компенсации по рыночной цене, должен учитывать согласие собственника на уплату данной суммы. При этом, собственник вправе соглашаться или не соглашаться с установленной судом, в соответствии с гражданско-процессуальным законодательством, суммой компенсации по рыночной цене, отказаться от иска либо, в случае неудовлетворения иска, подать жалобу в суд высшей инстанции.

Удовлетворение иска без учета согласия истца относительно уплаты суммы компенсации по рыночной цене, делает обращение в суд бессмысленным и нарушат его диспозитивное право.

В своем Постановлении, по жалобе Л.И. Биннатовой от 8 мая 2008 года, Пленум Конституционного Суда отметил, что принцип диспозитивности предусматривает возможность лицам, участвующим в деле, свободное использование материалов и процессуальных норм, соответствующих интересам, в первую очередь, сторон. В соответствии с этим предъявление иска, определение его основания и предмета, а также отказ от иска зависят от воли заявителя.

Что касается, поднятого в обращении вопроса о том, входит ли сумма компенсации в предмет иска и возможности изменения данной суммы судами высших инстанций, Пленум Конституционного Суда считает необходимым отметить следующее.

В своем Постановлении «О толковании статьи 372.5 Гражданско-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики в сравнении со статьями 155, 156 и 372.4 данного Кодекса» от 27 августа 2012 года, Пленум Конституционного Суда отметил, что в процессуальном законодательстве можно встретить два элемента, индивидуализирующих иск: предмет иска и его основание (например, статьи 53, 153 ГПК). Эти элементы позволяют конкретизировать не только иск, но и сам процесс по делу, установить его объем, характер, направление и особенности деятельности суда.

Под предметом иска в гражданском процессе подразумевается субъективное право истца просить о принятии решения в отношении него. К предмету иска можно отнести защищаемые законом интересы, в том числе правоотношения в целом.

Принимая во внимание средства защиты закрепленных гражданских прав, истец вправе:

- во первых, может просить у суда принудить ответчика к исполнению какого-либо действия или отказу от исполнения такого действия.

Предмет такого иска составляет право истца требовать определенных действий в связи с невыполнением ответчиком соответствующего обязательства добровольно. К примеру, предмет иска о взыскании с ответчика денежных средств, составляет материально-субъективное право (право требовать) истца на получение денежной суммы;

- во вторых, истец вправе требовать у суда признания наличия или отсутствия правоотношений, субъективных прав или обязательств. В этом случае предмет иска составляют право собственности, недействительность сделки и пр., относительно исключительных прав на какую-нибудь вещь, результаты интеллектуальной деятельности;

- в третьих, на основании требования истца, суд может изменить или прекратить правоотношения (статья 53 Гражданско-Процессуального Кодекса). При этом, предмет иска, составляет одностороннее волеизъявление истца относительно изменения или прекращения отношений, действующих между сторонами.

Следует различать предмет и объект иска. Объект иска – это материальное благо, которое пытается получить истец: денежная сумма, нежилая площадь, другое конкретное имущество. Объект иска входит в предмет иска и не представляет самостоятельного значения. При постановке вопроса об увеличении или уменьшении искового требования, меняется лишь объем материального объекта, а не предмет иска в целом.

Следует отметить, что предмет иска о прекращении права пользования с уплатой компенсации составляет право собственности истца, и истец, освобождая от обременения свой дом, обремененный правом пользования другого лица, желает защитить право собственности на дом. Поэтому, нельзя считать правильным отнесение суммы компенсации к предмету иска. Кроме того, подавая иск о прекращении права пользования с уплатой компенсации, собственник не пытается получить материальное благо. Так, что компенсация не может считаться объектом данного иска и увеличение или уменьшение размера искового заявления, предусмотренное в статье 53 Гражданско-Процессуального Кодекса, не связано с суммой компенсации.

Пленум Конституционного Суда считает, что прекращение права пользования жилой площадью с уплатой компенсации, предусмотренное в статье 228.2 Гражданского Кодекса, является субъективным правом собственника. В этом случае, компенсация выступает лишь в качестве предложения, а не требования.

С другой стороны, Пленум Конституционного Суда считает, что гражданско-процессуальное законодательство, точно указывая предмет иска, тем самым защищает принцип процессуальной экономии. Принцип процессуальной экономии направлен на устранение затягивания судебного процесса, приведение ряда процессуальных институтов в приемлемое состояние, более точное регулирование их законодательством и приведение сторон в состояние равновесия. Неотнесение суммы компенсации, указанной в статье 228.2 Гражданского Кодекса, к предмету иска, послужит пресечению необоснованного затягивания судебного процесса при рассмотрении данных дел.

Ввиду того, что сумма компенсации не относится к предмету иска, изменение этой суммы судами высших инстанций возможно. Однако при этом, суды должны принять во внимание, что соответствие суммы компенсации рыночной цене устанавливается судом первой инстанции на основании доказательств, рассмотренных в

соответствии с требованиями гражданско-процессуального законодательства. С этой точки зрения, суды высших инстанций, могут изменить сумму компенсации, установленную судом первой инстанции только в рамках полномочий, предусмотренных Гражданско-Процессуальным Кодексом.

Принимая во внимание вышеотмеченное, Пленум Конституционного Суда приходит к следующим выводам:

Сумма компенсации для прекращения права пользования жилой площадью, предусмотренная в статье 228.2 Гражданского Кодекса, не входит в предмет иска.

Суд первой инстанции, при рассмотрении таких дел, независимо от того, указана ли сумма компенсации в исковом заявлении, должен установить сумму компенсации по рыночной цене.

При удовлетворении иска о прекращении права пользования путем уплаты компенсации по рыночной цене, суд должен учитывать согласие собственника на уплату данной суммы.

Руководствуясь частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, статьями 60, 62, 63, 65-67 и 69 Закона Азербайджанской Республики «О Конституционном Суде», Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики

П О С Т А Н О В И Л :

1. Сумма компенсации для прекращения права пользования жилой площадью, предусмотренная в статье 228.2 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики, не входит в предмет иска.

2. Суд первой инстанции, при рассмотрении таких дел, независимо от того, указана ли сумма компенсации в исковом заявлении, должен установить сумму компенсации по рыночной цене.

При удовлетворении иска о прекращении права пользования путем уплаты компенсации по рыночной цене суд должен учитывать согласие собственника на уплату данной суммы.

3. Постановление вступает в силу со дня опубликования.

4. Постановление опубликовать в газетах «Азербайджан», «Республика», «Халг газети», «Бакинский рабочий» и «Вестнике Конституционного Суда Азербайджанской Республики».

5. Постановление является окончательным и не может быть отменено, изменено или официально истолковано ни одним органом или лицом.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSİYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN
Q Ə R A R I****Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 76, 78 və 112-ci
maddələrinin şərh edilməsinə dair****27 iyul 2016-cı il****Bakı şəhəri**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Südabə Həsənova, Rövşən İsmayılov, Ceyhun Qaracayev, Rafael Qvaladze, Mahir Muradov, İsa Nəcəfov (məruzəçi-hakim) və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi – Fəraid Əliyevin,

maraqlı subyektlərin nümayəndələri – Astara Rayon Məhkəməsinin hakimi Zamiq Rəsulovun, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının Sosial qanunvericilik şöbəsinin baş məsləhətçisi Məhəmməd Baziqovun,

mütəxəssislər – Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimi Əsəd Mirzəliyevin, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi Abiddin Hüseynovun iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə müvafiq olaraq, Cəbrayıl Rayon Məhkəməsinin müraciəti əsasında xüsusi konstitusiya icraatı üzrə açıq məhkəmə iclasında “Yaşayış minimumu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 76, 78 və 112-ci maddələri ilə nəzərdə tutulmuş aliment münasibətlərinə aid edilməsinin mümkünlüyünün şərh edilməsinə dair konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim İ.Nəcəfovun məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələrinin və mütəxəssislərin çıxışlarını dinləyib, iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

MÜƏYYƏN ETDİ:

Cəbrayıl Rayon Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiyaya Məhkəməsi) müraciət edərək, “Yaşayış minimumu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra – “Yaşayış minimumu haqqında” Qanun) və “Azərbaycan Respublikasında 2016-cı il üçün yaşayış minimumu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin (bundan sonra – Ailə Məcəlləsi) 76, 78 və 112-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş aliment münasibətlərinə aid edilməsinin mümkünlüyünün şərh olunmasını xahiş etmişdir.

Müraciətdə göstərilir ki, iddiaçı F.Aslanlı Cəbrayıl Rayon Məhkəməsinə ərizə verərək, oğlu M.Siyablının saxlanması üçün cavabdeh V.Siyabovdan onun xeyrinə alimentin miqdarının dəyişdirilərək 117 manat məbləğində tutulması barədə qətnamə qəbul edilməsini xahiş etmişdir. İddia onunla əsaslandırılmışdır ki, həmin Məhkəmənin 23 may 2013-cü il tarixli qətnaməsi ilə cavabdehdən oğlunun yetkinlik yaşına çatana kimi saxlanması üçün 50 manat sabit pul məbləğində alimentin təyin olunmasından uzun müddət keçmiş, həmin müddət ərzində bazar qiymətləri artmış və bunun nəticəsində uşağın saxlanması çətinləşmişdir.

Cavabdeh öz növbəsində qarşılıqlı iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək, uşağın saxlanması üçün qazancının və digər gəlirlərinin $\frac{1}{4}$ hissəsi miqdarında aliment tutulması barədə qətnamə qəbul edilməsini xahiş etmişdir. Məhkəmə iclasında o, vəsatət qaldıraraq, iş üzrə icraatın dayandırılmasını və “Yaşayış minimumu haqqında” Qanunun Ailə Məcəlləsinin 76, 78 və 112-ci maddələri ilə nəzərdə tutulmuş aliment münasibətlərinə aid edilməsinin mümkünlüyünün şərh edilməsi barədə Konstitusiyaya Məhkəməsinə müraciət edilməsini xahiş etmişdir. Məhkəmənin 7 aprel 2016-cı il tarixli qərarı ilə vəsatət təmin edilmişdir.

Cəbrayıl Rayon Məhkəməsinin mövqeyinə görə, yaşayış minimumunun aliment münasibətlərinə aid edilməsi təcrübədə qeyri-müəyyənliklər yaradır, bu isə tərəflərin hüquq və azadlıqlarının məhkəmədə müdafiəsinin təmin edilməsini çətinləşdirir. Belə ki, məhkəmələr tərəfindən alimentin təyin edilməsi ilə bağlı işlərə baxılarkən ailə qanunvericiliyinin tələbinə görə alimentin miqdarının müəyyən edilməsi üçün tərəflərin maddi və ailə vəziyyəti deyil, məhz “Yaşayış minimumu haqqında” Qanunun normaları əsas götürülür.

Müraciətdənin fikrincə, əgər valideynlərin gəliri yoxdursa və ya yaşayış minimumunun miqdarından azdırsa, onları artıq qazanc əldə

etməyə məcbur etmək neqativ halların baş verməsinə səbəb ola bilər. Belə ki, məhkəmə təcrübəsində aliment ödəmək imkanı olmayan valideynlər barəsində məhkəmə qətnaməsini icra etməməyə görə inzibati və cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi hallarına rast gəlinir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu müraciətdə qaldırılan məsələ ilə bağlı aşağıdakıları qeyd etməyi zəruri hesab edir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra – Konstitusiya) 17-ci maddəsinin I və II hissələrinə əsasən, cəmiyyətin əsas özəyi kimi ailə dövlətin xüsusi himayəsindədir. Uşaqların qayğısına qalmaq və onları tərbiyə etmək valideynlərin borcudur. Bu borcun yerinə yetirilməsinə dövlət nəzarət edir.

Konstitusiyanın 34-cü maddəsinin III və IV hissələrində müəyyən olunmuşdur ki, analıq, atalıq, uşaqılıq qanunla mühafizə edilir. Uşaqlara qayğı göstərmək, onları tərbiyə etmək valideynlərin həm hüququ, həm də borcudur.

Konstitusiyada təsbit olunmuş insan hüquq və azadlıqlarının qorunması sahəsində, eləcə də cəmiyyətin və şəxsiyyətin gələcək inkişafı ilə bağlı ölkəmizdə mühüm addımlar atılmışdır.

Azərbaycan Respublikası 21 iyul 1992-ci il tarixində BMT-nin “Uşaq hüquqları haqqında” Konvensiyasını ratifikasiya etmiş, 1993-cü ildə “Uşaqların yaşaması, müdafiəsi və inkişafının təmin edilməsi haqqında” Ümumdünya Bəyannaməsinə, eləcə də Beynəlxalq Əmək Təşkilatının bir sıra Konvensiyalarına və digər mötəbər beynəlxalq aktlara qoşulmuşdur.

“Uşaq hüquqları haqqında” Konvensiyanın 18-ci maddəsinin 1-ci bəndinə görə, iştirakçı dövlətlər uşağın tərbiyəsi və inkişafı üçün hər iki valideynin ümumi və eyni məsuliyyət daşması prinsipinin tanınmasını təmin etməkdən ötrü mümkün olan bütün səyləri göstərirlər. Uşağın tərbiyəsi və inkişafı üçün əsas məsuliyyəti valideynlər və ya müvafiq hallarda qanuni qəyyumlar daşıyırlar. Uşağın ən yaxşı mənafeyi onların əsas qayğı obyektidir.

“İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın 7 sayılı Protokolunun 5-ci maddəsinə görə, ərlə arvad bərabər hüquqlara malikdirlər və uşaqları ilə münasibətlərdə, habelə nikaha daxil olmaq, nikahda olmaq və boşanma ilə bağlı bərabər mülki-hüquqi cavabdehlik daşıyırlar.

“Uşaq hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra – “Uşaq hüquqları haqqında” Qanun) 19-cu maddəsinə əsasən, valideynlərin uşağın tərbiyəsində bərabər hüquq və vəzifələri vardır. Onlar uşağı sağlam böyütməli, ümumbəşəri və milli dəyərlər əsasında tərbiyə etməli, müstəqil həyata hazırlamalıdırlar. Uşağın

qabiliyyətinin inkişaf etdirilməsi, onun maddi və mənəvi tələbatlarının təmin edilməsi, hüquq və mənafelərinin mühafizəsi valideynlərin əsas vəzifələridir.

Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 132.1.1 və 132.1.2-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair” 5 oktyabr 2012-ci il tarixli Qərarda formalaşdırdığı hüquqi mövqeyə əsasən, uşaq hüquqlarının həyata keçirilməsi, uşaqların yüksək mənəviyyətli, hərtərəfli şəxsiyyət kimi formalaşmasına şərait yaradılması Azərbaycan Respublikasının dövlət siyasətinin üstün istiqamətlərindən biridir. Uşaqlar barəsində dövlət siyasəti hər bir uşağın zəruri maddi və məişət şəraitində böyüyüb tərbiyə olunmasının, mütərəqqi tələblər əsasında təhsil almasının, layiqli vətəndaş kimi formalaşmasının təmin edilməsinə yönəldilir. Hər bir uşaq ailədə yaşamaq və tərbiyə almaq, öz valideynlərini tanımaq və onların qayğısından istifadə etmək, onlarla birgə yaşamaq hüququna malikdir. Eyni zamanda, uşağın öz valideynləri tərəfindən tərbiyə olunmaq, öz maraqlarının təmin olunması, hərtərəfli inkişafı, onun ləyaqətinə hörmət olunması hüququ vardır.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu müraciətdə qaldırılan məsələnin düzgün həll edilməsi üçün Ailə Məcəlləsinin müvafiq normalarının Konstitusiyanın və beynəlxalq hüquqi aktların yuxarıda göstərilən prinsipləri kontekstində şərh edilməsini vacib hesab edir.

Ailədə uşaqların hüquqlarının və mənafelərinin müdafiəsinin və bununla bağlı digər məsələlərin tənzimlənməsinin hüquqi əsasları Ailə Məcəlləsində təsbit olunmuşdur.

Ailə Məcəlləsi Konstitusiyada nəzərdə tutulan əsas insan və vətəndaş hüquqlarına və azadlıqlarına uyğun olaraq ailə münasibətlərinin yaranmasının və möhkəmlənməsinin, onlara xitam verilməsinin prinsiplərini, ailə münasibətləri iştirakçılarının hüquq və vəzifələrini, dövlət orqanlarının bu sahədə vəzifələrini, habelə vətəndaşlıq vəziyyəti aktlarının qeydə alınması qaydalarını tənzimləyən normaları müəyyən edir.

Ailə Məcəlləsinin 2.1-ci maddəsinə əsasən, nikahın bağlanması, nikaha xitam verilməsi və onun etibarsız sayılması qaydaları və şərtlərini müəyyən edir, ailə üzvləri (ər-arvad, valideynlər və uşaqlar), eləcə də ailə qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş hallarda və həddə başqa qohumlar və digər şəxslər arasında yaranan əmlak və şəxsi qeyri-əmlak münasibətlərini tənzimləyir, habelə valideyn himayəsindən məhrum olan uşaqların tərbiyəyə götürülməsi qaydalarını müəyyən edir.

Ailə Məcəlləsinin 11-ci fəslində ailədə uşaqların hüquqlarından bəhs olunur. Həmin fəsildə uşağın ailədə yaşamaq və tərbiyə olunmaq

hüququndan, uşağın öz valideynləri və başqa qohumları ilə ünsiyyətdə olmaq hüququndan, uşağın öz fikrini bildirmək hüququndan, uşağın əmlak hüquqlarından və s. bəhs olunur.

Həmin Məcəllənin 49.2 və 49.3-cü maddələrinə görə, hər bir uşaq ailədə yaşamaq və tərbiyə almaq, öz valideynlərini tanımaq və onların qayğısından istifadə etmək, uşağın maraqlarına zidd olan hallar istisna olmaqla, onlarla birgə yaşamaq hüququna malikdir. Uşaq öz valideynləri tərəfindən tərbiyə olunmaq, öz maraqlarının təmin olunması, hərtərəfli inkişafı, onun ləyaqətinə hörmət olunması hüququna malikdir.

Qeyd edilməlidir ki, ailə qanunvericiliyində uşaqların müstəqil subyekt kimi tanınması Konstitusiyanın və “Uşaq hüquqları haqqında” Konvensiyanın və digər beynəlxalq hüquqi aktların tələblərindən irəli gəlir.

Ailə Məcəlləsi uşaqların qayğısına qalmaq konstitusiya prinsipinə əsaslanaraq valideynlərin üzərinə uşaqları saxlamaq vəzifəsini qoymuşdur. Belə ki, həmin Məcəllənin 75.1 və 75.2-ci maddələrinə əsasən, valideynlər uşaqlarını saxlamağa borcludurlar. Uşaqlarını saxlamağın qayda və formasını valideynlər müstəqil müəyyən edirlər.

Göründüyü kimi, qanunverici yetkinlik yaşına çatmayan uşaqların saxlanılmasını valideynlərin vəzifəsi kimi müəyyən etmiş və bunun qaydasını və formasını müəyyənləşdirməkdə onlara müstəqillik vermişdir. Lakin uşaqların saxlanılmasından boyun qaçıran valideynlər bu vəzifəni həyata keçirməyə məhkəmə qaydasında məcbur edilə bilərlər.

Valideynlər Ailə Məcəlləsinin 16-cı fəslinə uyğun olaraq yetkinlik yaşına çatmayan uşaqlarını saxlamaq barədə saziş (aliment ödənilməsi barədə saziş) bağlamaq hüququna malikdirlər. Valideynlər uşaqlarını saxlamadıqda uşaqların saxlanılması üçün vəsait (aliment) valideynlərdən məhkəmə qaydasında tutulur. Aliment ödənilməsi barədə valideynlər arasında saziş olmadıqda, valideynlər (onlardan biri) uşaqları saxlamadıqda və məhkəməyə bu barədə iddia verilmədikdə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı yetkinlik yaşına çatmayan uşaqlar üçün aliment tutulması barədə valideynlərə (onlardan birinə) qarşı iddia qaldırmaq hüququna malikdir (Ailə Məcəlləsinin 75.3, 75.4 və 75.5-ci maddələri).

Göründüyü kimi, ailə qanunvericiliyində aliment ödənilməsinin iki qaydası müəyyən edilmişdir:

- könüllü – uşaqları saxlamaq barədə saziş əsasında (aliment ödənilməsi barədə saziş);
- məcburi – məhkəmə qərarı əsasında.

Aliment öhdəliyi dedikdə, ailə münasibətlərinin iştirakçısı olan ər-arvad, valideynlər və uşaqlar arasında yaranan elə hüquq münasibətləri

başla düşülür ki, burada bir tərəf digər tərəfin saxlanması üçün onlar arasında olan razılıq əsasında və ya qanunvericiliyə uyğun olaraq məcburi qaydada müəyyən edilən vəsaiti (aliment) ödəməyə borclu olur.

Ailə Məcəlləsinin 99-cu maddəsinə əsasən, ailə üzvləri arasında aliment ödənilməsi barədə saziş olmadıqda, bu Məcəllənin 13-16-cı fəsilərində göstərilmiş şəxslər aliment tutulması barədə məhkəməyə müraciət edə bilərlər.

Ailə qanunvericiliyində məhkəmə qaydasında alimentin tutulmasının 2 qaydası müəyyən edilmişdir:

- aliment ödəyənin aylıq qazancının (gəlirinin) müəyyən hissəsi miqdarında;

- sabit pul məbləğində.

Ailə Məcəlləsinin 76.1-ci maddəsinə əsasən, aliment ödənilməsi barədə razılıq olmadıqda uşaqlar üçün onların valideynlərindən məhkəmə tərəfindən hər ay aşağıdakı miqdarda aliment tutulur:

- 1 uşağa görə – qazancın və (və ya) valideynlərin başqa gəlirlərinin dördüdə bir hissəsi;

- 2 uşağa görə – qazancın (başqa gəlirlərin) üçüdə bir hissəsi;

- 3 və daha çox uşağa görə – qazancın (başqa gəlirlərin) yarısı.

Ailə Məcəlləsinin 78.1-ci maddəsinin tələblərinə əsasən isə valideynlər arasında yetkinlik yaşına çatmayan uşaqlara aliment ödənilməsi barədə saziş yoxdursa, eləcə də aliment verməyə borclu olan valideynin qazancı (gəliri) qeyri-müntəzəm, dəyişən olarsa, ya qazancın (gəlirin) hamısını və ya bir hissəsini həmin valideyn natura və ya xarici valyuta ilə alırsa, yaxud onun qazancı və ya sair gəliri yoxdursa, habelə alimentin valideynin qazancından (gəlirindən) müəyyən hissə kimi tutulması mümkün olmadığı, çətinlik törətdiyi və ya tərəflərdən birinin marağının əhəmiyyətli dərəcədə pozulduğu başqa hallarda, uşaqların saxlanması üçün vəsait tutulmasını tələb edən şəxsin xahişi ilə alimentin miqdarı məhkəmə tərəfindən hər ay ödənilməli olan sabit pul məbləğində və ya eyni zamanda həm sabit pul məbləğində, həm də bu Məcəllənin 76-cı maddəsinə uyğun olaraq qazancın (gəlirin) müəyyən hissəsi kimi müəyyən edilə bilər.

Qanunverici göstərilən maddədə valideynlər arasında yetkinlik yaşına çatmayan uşaqlara aliment ödənilməsi barədə saziş olmadıqda, məhkəmə tərəfindən alimentin sabit məbləğdə tutulmasının bir neçə əsasını müəyyən etmişdir:

- aliment verməyə borclu olan valideynin qazancı (gəliri) qeyri-müntəzəm, dəyişən olarsa;

- aliment verməyə borclu olan valideyn qazancının (gəlirinin) hamısını və ya bir hissəsini natura və ya xarici valyuta ilə alırsa;

– aliment verməyə borclu olan valideynin qazancı və ya sair gəliri yoxdursa;

– alimentin valideynin qazancından (gəlirindən) müəyyən hissə kimi tutulması mümkün olmadığı, çətinlik törətdiyi və ya tərəflərdən birinin marağının əhəmiyyətli dərəcədə pozulduğu başqa hallarda.

Bu əsaslardan hər hansı biri mövcud olduqda alimentin miqdarı məhkəmə tərəfindən hər ay ödənilməli olan sabit pul məbləğində müəyyən edilə bilər. Məhkəmə, alimenti qazancın (gəlirin) müəyyən hissəsi kimi deyil, sabit pul məbləğində tutarsa bunu qətnamədə əsaslandırılmalıdır.

Qanunvericinin yuxarıda göstərilən maddədə müəyyən etdiyi əsas şərtlərdən biri də ondan ibarətdir ki, alimentin sabit məbləğində tutulması yalnız uşaqların saxlanması üçün aliment tutulması ilə bağlı məhkəməyə müraciət edən şəxsin tələbi əsasında mümkündür. Yəni qanunverici məhkəməyə alimentin sabit pul məbləğində tutulmasını öz təşəbbüsü əsasında, yaxud cavabdehin vəsatəti əsasında həll etmək hüququnu verməmişdir.

Göründüyü kimi, Ailə Məcəlləsinin qeyd olunan normaları alimentin tutulması qaydasını imperativ formada müəyyən etmişdir.

Eyni zamanda, ailə qanunvericiliyi hər iki qaydada tutulan alimentin miqdarını müəyyən edərkən məhkəmənin üzərinə bəzi hüquq və vəzifələr qoymuşdur. Belə ki, Ailə Məcəlləsinin 76.2-ci maddəsinə görə, həmin Məcəllənin 76.1-ci maddəsində göstərilən payların miqdarı məhkəmə tərəfindən tərəflərin ailə və maddi vəziyyəti, eləcə də diqqətəlayiq olan başqa hallar nəzərə alınmaqla azaldıla və artırıla bilər.

Həmin Məcəllənin 78.2-ci maddəsinə əsasən, sabit pul məbləğinin miqdarı məhkəmə tərəfindən tərəflərin maddi və ailə vəziyyəti, diqqətəlayiq olan digər hallar nəzərə alınmaqla uşağın əvvəlki təminatının səviyyəsinin mümkün qədər maksimal saxlanması əsas tutularaq müəyyən edilir.

Qanunverici bu maddədə alimentin miqdarı müəyyən olunarkən məhkəmənin üzərinə bir sıra məsələlərin araşdırılması vəzifəsini qoymuşdur:

- tərəflərin maddi və ailə vəziyyəti;
- diqqətəlayiq digər hallar;
- uşağın əvvəlki təminatının səviyyəsi.

Məhkəmə tərəfindən tərəflərin maddi vəziyyətinin araşdırılması zamanı, onların gəlirləri (məsələn, vergi ödəyicisi kimi ödənilən verginin məbləği və s.), digər qazanc mənbəyi, təhsili, hansı peşəyə sahib olması, əvvəlki iş yeri, yaşayış səviyyəsi (hansı şəraitdə yaşaması və s.), əmlak vəziyyəti (daşınar və daşınmaz əmlaklarının olub-olmaması), özünün

saxlanması üçün minimum tələbatını ödəyə bilməsi və s. qanunvericiliyə müvafiq olaraq müəyyən edilməlidir.

Ailə vəziyyətinin araşdırılması zamanı məhkəmə, tərəflərin yenidən ailə qurub-qurmaması, yeni ailədə uşaqların olub-olmaması, başqa aliment ödəmələrinin olub-olmaması, tutulacaq alimentin miqdarının digər uşaqların təminatının əsaslı dərəcədə aşağı düşməsinə səbəb ola biləcəyinə və s. məsələlərə diqqət yetirməlidir.

Diqqətəlayiq digər halların araşdırılması zamanı məhkəmə, tərəflərin əmək qabiliyyətini və sağlamlıq vəziyyətini, öhdəsində digər şəxslərin (əmək qabiliyyəti olmayan valideynlər və s.) olub-olmamasını və s. məsələləri nəzərə almalıdır.

Uşağın əvvəlki təminatının səviyyəsinin araşdırılması zamanı məhkəmə nəzərə almalıdır ki, “Uşaq hüquqları haqqında” Qanunun 13-cü maddəsinə uyğun olaraq, uşağın Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş minimum dolanacaq xərclərindən az olmayan maddi təminat almaq hüququ vardır. Bunun görə məhkəmə uşağın hansı təhsil müəssisəsində təhsil almasını (ödənişli və ya ödənişsiz), əvvəllər hansı qaydada istirahət etməsini, asudə vaxtını hansı qaydada keçirməsini, idmanla, musiqi ilə məşqul olub-olmamasını, sağlamlığını və s. məsələləri nəzərə almalıdır.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Nikahın pozulması, boşanmadan sonra yetkinlik yaşına çatmayan uşaqların valideynlərdən hansının yanında qalması və uşaqlar üçün valideynlərdən aliment tutulması tələbinə dair işlərə baxılarkən qanunvericiliyin məhkəmələr tərəfindən tətbiqi təcrübəsi haqqında” 28 mart 2016-cı il tarixli Qərarında məhkəmələrə izah edilmişdir ki, uşağın Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş minimum dolanacaq xərclərindən az olmayan maddi təminat almaq hüququ vardır (“Uşaq hüquqları haqqında” Qanunun 13-cü maddəsi). Məhkəmə tərəfindən alimentin miqdarı müəyyən edilərkən uşağın əvvəlki təminatının səviyyəsinin mümkün qədər maksimal saxlanması əsas meyar olmalı və yalnız bir tərəfin deyil, hər iki tərəfin ailə və maddi vəziyyəti öyrənilməlidir. Bu zaman məhkəmələr uşağın valideynlərinin birgə yaşadıqları dövrdə ailənin maddi vəziyyəti və yaxud ayrı yaşadıqları dövrdə uşağın saxlanılmasına valideynlərdən biri tərəfindən könüllü qaydada vəsait ödənilməsini və uşağın bu ödəmənin dayandırıldığı vaxtadək olan dövrdəki təminat səviyyəsini nəzərə almalıdırlar. Əlavə haqq ödənilməklə uşağın məktəbəqədər tərbiyə müəssisəsinə, musiqi, rəsm, idman, rəqs və digər dərnlərə gedib-getməməsi də nəzərə alınmalıdır.

Daimi iş yeri (gəlir mənbəyi) olan şəxsdən qazancın (gəlirin) müəyyən hissəsi kimi alimentin tutulması tərəflərdən birinin mənafeyini əhəmiyyətli dərəcədə pozarsa (məsələn, xeyrinə aliment tutulan şəxsin əlil olması, əmək fəaliyyəti ilə məşğul olmasını istisna edən xəstəlikdən əziyyət çəkməsi, yaxud himayəsində belə şəxslərin olması və s.) məhkəmə alimenti sabit pul məbləğində müəyyən edə bilər. Bu zaman əmək haqqının aşağı olmasına baxmayaraq həmin şəxsin bu əmək haqqının həddini aşan daha çox vəsait xərcləməsi (məsələn, şəxsin hər ay banka kredit müqaviləsi üzrə əmək haqqından qat-qat yüksək həddə kredit borcunu ödəməsi, yaxud nikah pozulduqdan sonra aliment tələbi irəli sürülənədək uşağın saxlanması üçün əmək haqqından yüksək miqdarda vəsait verməsi) və s. kimi hallar nəzərə alınır. Alimentin miqdarı müəyyən edilərkən aliment ödəməli şəxsin məhkəmə qətnaməsinə əsasən aliment ödədiyi digər uşaqlarının olması nəzərə alınmalıdır. Aliment ödəyən şəxsin məhkəmə qətnaməsi ilə aliment tutulmayan digər övladlarının olması, eləcə də onun digər əlavə xərclərə (kredit borcunun olması, kirayə haqqı ödəməsi və s.) məruz qalması alimentin azaldılması üçün mütləq əsas kimi qəbul edilməməlidir. Aliment tələbinə dair işlərə baxılarkən aliment ödəməli şəxsin başqa uşağa görə aliment ödədiyi müəyyən edilərsə, yeni məhkəmə qərarının həmin alimentin məbləğinin aşağı düşməsinə səbəb ola biləcəyi və bununla da onun maraqlarına toxunduğu nəzərə alınaraq xeyrinə aliment ödənilən şəxs işdə iştirak etməyə cəlb olunmalıdır.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun bir sıra qərarlarda formalaşdırdığı hüquqi mövqeyə əsasən, məhkəmə, özü tərəfindən müəyyən olunmuş işin hallarını və qənaətini formalaşdıran sübutları, bu və ya digər sübutları rədd etmək üçün istinad etdiyi dəlilləri və rəhbər tutduğu qanunları qətnamədə göstərməklə onu hüquqi cəhətdən əsaslandırmalıdır. Məhkəmə sübutları sadalamaqla kifayətlənməməli, hər bir sübutun, o cümlədən şahid ifadələrinin məzmununu qətnamədə şərh edilməli, sübutlar əlaqələndirilməli, araşdırılan sübutların qəbul edilib-edilməməsinin səbəbləri aydın göstərilməlidir (S.Əliyevanın şikayəti ilə əlaqədar 31 may 2006-cı il tarixli Qərar).

Mülki prosesual qanunvericilikdə müəyyən edilmişdir ki, hər bir tərəf öz tələblərinin və etirazlarının əsası kimi istinad etdiyi halları sübut etməlidir. İşdə olan sübutlar əsasında işə baxmaq mümkün olmadıqda, məhkəmə zəruri əlavə sübutlar təqdim etməyi tərəflərə təklif edə bilər. Sübutlar işdə iştirak edən şəxslər tərəfindən birinci instansiya məhkəməsinə təqdim edilir. İşdə iştirak edən şəxsin işdə iştirak edən və iştirak etməyən şəxslərdən və ya orqanlardan onlarda olan zəruri sübutları müstəqil əldə etmək imkanı olmadıqda o, həmin sübutları tələb etmək

barədə vəsatətlə məhkəməyə müraciət edə bilər. Vəsatətdə bu sübutlarla iş üçün əhəmiyyətli olan hansı halların müəyyən edilməsi, sübutların əlamətləri və olduğu yer göstərməlidir. Zəruri olan hallarda məhkəmə işdə iştirak edən şəxsə sübutun əldə edilməsi üçün sənəd verə bilər. Məhkəmənin tələb etdiyi sübutu onda olan şəxs bilavasitə məhkəməyə göndərir, yaxud məhkəməyə çatdırmaq üçün sorğunu təqdim edən şəxsə verir. Məhkəmə işin gedişində təqdim olunmuş ancaq o sübutları qəbul edir və nəzərə alır ki, onlar işdə tərəflərin tələblərini müəyyən edən faktlarla və hallarla əlaqədardır. Məhkəmə sübutlara obyektiv, qərəzsiz, hərtərəfli və tam baxdıqdan sonra həmin sübutlara tətbiq edilməli hüquq normalarına müvafiq olaraq qiymət verir. Heç bir sübutun məhkəmə üçün qabaqcadan müəyyən edilmiş qüvvəsi yoxdur (Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra – Mülki-Prosessual Məcəllə) 77.1, 77.3, 78.1, 78.2, 80, 88-ci maddələri).

Beləliklə, uşaqların saxlanması üçün aliment tutulması barədə iddiaya baxarkən məhkəmə Ailə Məcəlləsinin tələblərinə əsasən mülki prosessual qanunvericiliyin yuxarıda qeyd olunan normalarına müvafiq olaraq alimentin miqdarını müəyyən etməlidir.

Göstərilənləri nəzərə alaraq, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu belə qənaətə gəlir ki, alimentin miqdarı müəyyən olunarkən məhkəmə, ilk növbədə, Ailə Məcəlləsinin 76.2 və 78.2-ci maddələrinə əsasən tərəflərin maddi və ailə vəziyyətini, diqqətəlayiq digər halları və uşağın əvvəlki təminatının səviyyəsini nəzərə almalıdır.

Bununla yanaşı, Ailə Məcəlləsinin 112.1-ci maddəsində göstərilir ki, aliment ödənilməsi barədə saziş olmadıqda məhkəmə tərəfindən alimentin miqdarı müəyyən olunduqdan sonra tərəflərdən birinin ailə və ya maddi vəziyyətində dəyişiklik olmuşsa, məhkəmə tərəflərdən istənilən birinin tələbi ilə alimentin müəyyən olunmuş miqdarını dəyişə bilər və ya aliment ödəməli olan şəxsi tərəflərin diqqətəlayiq başqa maraqlarını da nəzərə almaqla aliment ödəməkdən azad edə bilər.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, alimentin miqdarının dəyişdirilməsi (artırılması və ya azaldılması) barədə tələbə baxarkən məhkəmə bu Qərarda formalaşdırılan hüquqi mövqeyi rəhbər tutaraq alimentin miqdarı müəyyən olunduqdan sonra tərəflərdən birinin ailə və ya maddi vəziyyətində hansı dəyişikliyin olduğunu müəyyən etməli və alimentin miqdarının dəyişdiriləcəyi təqdirdə bunun uşağın təminat səviyyəsinə və aliment ödəyənin maddi vəziyyətinə təsirini nəzərə almalıdır.

“Yaşayış minimumu haqqında” Qanunun Ailə Məcəlləsinin 76, 78 və 112-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş aliment münasibətlərinə aid

edilməsinin mümkünlüyünə gəldikdə isə Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakıları qeyd edir.

Ailə Məcəlləsinin 1.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq, Azərbaycan Respublikasının ailə qanunvericiliyi Konstitusiyadan, bu Məcəllədən, bu Məcəlləyə uyğun olaraq qəbul edilmiş digər müvafiq qanunvericilik aktlarından və Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən ibarətdir.

Həmin Məcəllənin 4-cü maddəsinə görə isə bu Məcəllənin 2-ci maddəsində göstərilən ailə üzvləri arasında ailə qanunvericiliyi ilə tənzimlənməyən əmlak və şəxsi qeyri-əmlak münasibətlərinə mülki qanunvericiliyin ailə münasibətlərinin mahiyyətinə zidd olmayan normaları tətbiq edilir.

Ailə üzvləri arasında yaranan münasibətlər ailə qanunvericiliyi və ya tərəflər arasındakı sazişlə tənzimlənmədikdə və həmin münasibətləri bilavasitə tənzimləyən mülki hüquq normaları olmadıqda, ailə münasibətlərinin mahiyyətinə zidd olmayan və oxşar münasibətləri tənzimləyən ailə və (və ya) mülki hüquq normaları tətbiq olunur. Bu normalar olmadıqda isə ailə üzvlərinin hüquq və vəzifələri ailə qanunvericiliyinin və mülki qanunvericiliyin ümumi prinsiplərinə, eləcə də humanizm və ədalət prinsiplərinə uyğun olaraq müəyyən edilir (Ailə Məcəlləsinin 5-ci maddəsi).

Bu baxımdan məhkəmə alimentin miqdarını, ilk növbədə, Ailə Məcəlləsinin qeyd edilən münasibətləri tənzimləyən normalarının tələbləri əsasında araşdıraraq müəyyən etməlidir.

Mülki-Prosessual Məcəllənin 13.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq, məhkəmə mübahisələri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, referendumla qəbul edilən hüquqi aktlara, qanunlara, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanlarına, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarlarına, mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarına, habelə Azərbaycan Respublikasının tərəfdar olduğu beynəlxalq müqavilələrə əsasən həll edilir.

Bu baxımdan nikahın pozulması ilə əlaqədar uşağın valideynlərdən birinin himayəsinə verilməsi, uşağa qulluq, onun sağlamlıq, təhsil, inkişaf, məişət qayğılarının çəkilməsinin uşağın himayəsində olduğu valideynin üzərinə düşməsi, yaşayış minimumunu müəyyən edən qanunvericilik aktlarında göstərilən minimum dolanacaq xərclərinə yaxın məbləğin aliment kimi digər valideyndən tutulmasına əsas olar bilər. Belə ki, aliment ödəyən valideynin rəsmi olaraq heç bir yerdə işləməməsi və ya qazanca malik olmaması onu uşağı saxlamaq və maddi təminatı ödəmək vəzifəsindən azad etmir.

Göstərilənləri nəzərə alaraq, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticələrə gəlir:

- aliment ödənilməsi barədə saziş olmadıqda məhkəmə Ailə Məcəlləsinin 76.2 və 78.2-ci maddələrinə, bu Qərarla formalaşmış hüquqi mövqeyə uyğun olaraq, hər iki tərəfin maddi və ailə vəziyyəti və diqqətəlayiq digər hallarla yanaşı, uşağın əvvəlki təminatının səviyyəsinə də qiymət verməlidir;

- göstərilən hallara qiymət verərkən məhkəmə həmçinin nəzərə almalıdır ki, “Uşaq hüquqları haqqında” Qanunun 13-cü maddəsinə uyğun olaraq, uşağın Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş minimum dolanacaq xərclərindən az olmayan maddi təminat almaq hüququ vardır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsini və “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

Q Ə R A R A A L D I :

1. Aliment ödənilməsi barədə saziş olmadıqda məhkəmə Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 76.2 və 78.2-ci maddələrinə, bu Qərarla formalaşmış hüquqi mövqeyə uyğun olaraq, hər iki tərəfin maddi və ailə vəziyyəti və diqqətəlayiq digər hallarla yanaşı, uşağın əvvəlki təminatının səviyyəsinə də qiymət verməlidir.

2. Bu Qərarın 1-ci bəndində göstərilən hallara qiymət verərkən məhkəmə həmçinin nəzərə almalıdır ki, “Uşaq hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 13-cü maddəsinə uyğun olaraq, uşağın Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş minimum dolanacaq xərclərindən az olmayan maddi təminat almaq hüququ vardır.

3. Qərar dərc olunduğu gündən qüvvəyə minir.

4. Qərar “Azərbaycan”, “Respublika”, “Xalq qəzeti”, “Bakinski raboçi” qəzetlərində və “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin.

5. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

ИМЕНЕМ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**ПОСТАНОВЛЕНИЕ
ПЛЕНУМА КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ****О толковании статей 76, 78 и 112 Семейного Кодекса
Азербайджанской Республики****27 июля 2016 года****город Баку**

Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики, в составе Фархада Абдуллаева (председатель), Соны Салмановой, Судабы Гасановой, Ровшана Исмаилова, Джейхуна Гараджаева, Рафаэля Гваладзе, Махира Мурадова, Исы Наджафова (судья-докладчик) и Кямрана Шафиева,

при участии секретаря суда Фяраида Алиева, представителей заинтересованных субъектов – судьи Астаринского районного суда Замига Расулова старшего консультанта отдела Социального законодательства Апарата Милли Меджлиса Азербайджанской Республики Магаммеда Базигова, специалистов – судьи Верховного Суда Азербайджанской Республики Асада Мирзалиева, судьи Бакинского Апелляционного Суда Абиддина Гусейнова,

в соответствии с частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, в открытом судебном заседании по особому конституционному производству, на основании обращения Джебраильского районного суда, рассмотрел конституционное дело о толковании возможности применения Закона Азербайджанской Республики «О прожиточном минимуме» к алиментным отношениям в статьях 76, 78 и 112 Семейного Кодекса Азербайджанской Республики.

Заслушав доклад судьи И.Наджафова по делу, выступления представителей заинтересованных субъектов и мнение экспертов, изучив и обсудив материалы дела, Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики

УСТАНОВИЛ:

Джебраильский районный суд, обратившись в Конституционный Суд Азербайджанской Республики (далее – Конституционный Суд) просил дать толкование возможности применения Закона Азербайджанской Республики «О прожиточном минимуме» (далее – Закон «О прожиточном минимуме») и Закона Азербайджанской Республики «О прожиточном минимуме Азербайджанской Республики на 2016 год» к алиментным отношениям, предусмотренным в статьях 76, 78 и 112 Семейного Кодекса Азербайджанской Республики (далее – Семейный Кодекс).

В обращении указано, что истец Ф.Асланлы, обратившись с заявлением в Джебраильский районный суд, просила взыскать с ответчика В.Сияблы в ее пользу алименты на содержание сына М.Сияблы, увеличив их до 117 манат. Обращение было обосновано тем, что после принятия решения того же суда от 23 мая 2013 года, где с ответчика на содержание их сына до совершеннолетия был определен размер алиментов в твердой денежной сумме 50 манат прошло много времени. За этот период рыночные цены повысились, и, как следствие, содержание ребенка осложнилось.

В свою очередь ответчик обратился в суд с ответным иском заявлением и просил принять решение об определении размера алиментов на содержание ребенка с удержанием $\frac{1}{4}$ части его заработка и других доходов. Во время судебного разбирательства он обратился с ходатайством о приостановлении дела и обращении в Конституционный Суд о толковании возможности применения Закона «О прожиточном минимуме» к алиментным отношениям, предусмотренным в статьях 76, 78 и 112 Семейного Кодекса. Определением суда ходатайство было удовлетворено 7 апреля 2016 года.

По мнению Джебраильского районного суда, применение прожиточного минимума к алиментным отношениям создают неопределенность, что на практике осложняет защиту прав и свобод сторон в суде.

Так, суды, при рассмотрении дел, связанных с назначением алиментов, для установления размера алиментов принимают за основу и требование семейного законодательства относительно материального и семейного положения сторон и нормы Закона «О прожиточном минимуме».

По мнению обратившегося, если родители не имеют дохода или он ниже размера прожиточного минимума, то принуждение их к получе-

нию большого заработка может привести к негативным последствиям. Так, в судебной практике встречаются случаи, когда не имеющие возможности выплачивать алименты привлекались к административной и уголовной ответственности за неисполнение судебного решения. В связи с вопросом, поставленным в обращении, Пленум Конституционного Суда считает необходимым отметить нижеследующее.

На основании частей I и II статьи 17 Конституции Азербайджанской Республики (далее – Конституция), семья как основная ячейка общества находится под особой опекой государства. Забота о детях и их воспитание являются долгом родителей. Государство осуществляет контроль за выполнением этого долга.

В частях III и IV статьи 34 Конституции говорится, что материнство, отцовство, детство охраняются законом. Заботиться о детях, воспитывать их является как правом, так и долгом родителей.

В нашей стране предприняты важные шаги в области защиты закрепленных в Конституции прав и свобод человека, а также в связи с будущим развитием общества и личности.

21 июля 1992 года Азербайджанская Республика ратифицировала Конвенцию ООН «О правах ребенка», в 1993 году присоединилась к Всемирной Декларации «Об обеспечении выживания, защиты и развития детей», а также ряду Конвенций, Международной Организации Труда и другим важным международным актам.

Согласно пункту 1 статьи 18 Конвенции «О правах ребенка» указано, что государства-участники предпринимают все возможные усилия к тому, чтобы обеспечить признание принципа общей и одинаковой ответственности обоих родителей за воспитание и развитие ребенка. Родители или в соответствующих случаях законные опекуны несут основную ответственность за воспитание и развитие ребенка. Наилучшие интересы ребенка являются предметом их основной заботы.

Согласно статье 5 Протокола 7 Конвенции «О защите прав человека и основных свобод», супруги обладают равными правами и несут равную гражданско-правовую ответственность в отношениях между собой и со своими детьми в том, что касается вступления в брак, пребывания в браке и при его расторжении.

На основании статьи 19 Закона Азербайджанской Республики «О правах ребенка» (далее – Закон «О правах ребенка») родители пользуются равными правами и имеют равные обязанности по воспитанию

ребенка. Они обязаны растить ребенка здоровым, воспитывать его на основе общечеловеческих и национальных ценностей, подготовить ребенка к самостоятельной жизни. Обеспечение развития способностей ребенка, обеспечение его материальных и моральных потребностей, защита его прав и интересов основными обязанностями родителей являются.

На основании правовой позиции сформированной в Постановлении Пленума Конституционного Суда «О толковании статей 132.1.1 и 132.1.2 Семейного Кодекса Азербайджанской Республики» от 5 октября 2012 года осуществление прав ребенка, создание условий для формирования детей, как высоко нравственных, всесторонних личностей является одним из приоритетных направлений государственной политики Азербайджанской Республики. Государственная политика в отношении детей ориентирована на обеспечение воспитания каждого ребенка в соответствующих материальных и бытовых условиях, получение образования на основе прогрессивных требований, формирование как достойного гражданина. Каждый ребенок имеет право жить и воспитываться в семье, знать своих родителей и пользоваться их заботой, проживать вместе с ними. В то же время, ребенок имеет право воспитываться своими родителями, а также право на обеспечение его интересов, всестороннее развитие, уважение достоинства.

Для принятия правильного решения по вопросу, поставленному в обращении, Пленум Конституционного Суда считает важным дать толкование соответствующих норм Семейного Кодекса в контексте вышеуказанных принципов Конституции и международно-правовых актов.

Правовые основы защиты прав и интересов детей в семье и регулирования связанных с этим других вопросов закреплены в Семейном Кодексе.

В соответствии с основными правами и свободами человека и гражданина предусмотренными Конституцией, Семейный Кодекс устанавливает принципы создания и укрепления семейных отношений, их прекращения, права и обязанности участников семейных отношений, обязанности государственных органов в данной сфере также нормы, правила регистраций актов гражданского состояния.

Статья 2.1 Семейного Кодекса устанавливает правила и условия заключения, расторжения брака и признания его недействительным, регулирует имущественные и личные неимущественные отношения,

возникающие между членами семьи (супругами, родителями и детьми) либо в, предусмотренных семейным законодательством случаях и пределах между другими родственниками и другими лицами, а также устанавливает правила принятия на воспитание детей, лишенных попечительства родителей.

В главе XI Семейного Кодекса говорится о правах детей в семье. В данной главе указано право ребенка жить и воспитываться в семье, право ребенка общаться со своими родителями и другими родственниками, право ребенка высказывать мнение, имущественные права ребенка и пр.

Согласно статьям 49.2 и 49.3 данного Кодекса каждый ребенок имеет право жить и воспитываться в семье своих родителей и пользоваться их заботой, жить вместе с родителями, за исключением случаев, противоречащих его интересам. Ребенок имеет право воспитываться своими родителями, право на обеспечение своих интересов, всестороннее развитие, уважение своего достоинства.

Следует отметить, что в семейном законодательстве признание детей самостоятельными субъектами исходит из требований Конституции, Конвенции «О правах ребенка» и других международно-правовых актов.

Семейный Кодекс, основываясь на конституционном принципе заботе о детях вменил в обязанность родителей содержание детей. Так на основании статей 75.1 и 75.2 данного Кодекса родители обязаны содержать своих детей. Порядок и форму содержания детей родители устанавливают самостоятельно.

Как видно содержание детей несовершеннолетних детей законодатель установил как обязанность родителей предоставив им самостоятельность в установлении порядка и формы содержания. Однако родители уклоняющиеся от содержания детей, могут быть принуждены к осуществлению данной обязанности в судебном порядке.

В соответствии с главой XVI Семейного Кодекса родители имеют право заключать соглашение о содержании своих несовершеннолетних детей (соглашение о выплате алиментов). В случае, если родители не содержат своих детей, средства (алименты) для их содержания удерживаются с родителей в судебном порядке. В случае отсутствия между родителями соглашения об уплате алиментов, если родители (одним из них) не содержат детей и в суд не был подан об этом иск, соответствующий орган исполнительной власти имеет право предъявить к родителям (одному из них) иск об удержании алиментов для

несовершеннолетних детей (Семейный Кодекс, статьи 75.3, 75.4, 75.5).

Как видно, в семейном законодательстве выплаты алиментов установлены двумя порядками:

- добровольный – на основании соглашения содержания детей (соглашение о выплате алиментов);
- принудительный – на основании решения суда.

Под алиментным обязательством понимаются такие правоотношения возникающие между супругами, родителями и детьми являющимися участниками семейных отношений, когда одна сторона для содержания другой стороны обязана выплачивать средства (алименты), установленные на основании соглашения между ними или в соответствии с законодательством в принудительном порядке.

На основании статьи 99 Семейного Кодекса в случае отсутствия между членами соглашения о выплате алиментов, лица указанные в Главах XIII-XVI настоящего Кодекса, могут обратиться в суд для удержания алиментов.

В семейном законодательстве установлено два правила взыскания алиментов в судебном порядке:

- в размере определенной части средств ежемесячного заработка (дохода) алиментоплательщика;
- в стабильной денежной сумме.

На основании статьи 76.1 Семейного Кодекса, при отсутствии согласия на выплату алиментов, суд ежемесячно удерживает у их родителей алименты для детей в следующем размере:

- на 1 ребенка – четвертую часть заработка и (или) других доходов родителей;
- на 2 детей – третью часть заработка (других доходов);
- на 3 и более детей – половина заработка (других доходов).

На основании требований статьи 78.1 Семейного Кодекса в случае, если между родителями нет соглашения о выплате алиментов для несовершеннолетних детей, а также заработок (доход) родителя обязанного платить алименты является нерегулярным, меняющимся, либо данный родитель получает весь заработок (доход) или часть его натурой или в иностранной валюте, либо он не имеет заработка или другого дохода, а также при невозможности, сложности удержания алиментов из заработка (дохода) родителя в виде определенной части или в других случаях в значительной степени нарушающих интересы одной из сторон, по просьбе лица требующего удержания средств для

содержания ребенка, размер алиментов может быть установлен судом в стабильной денежной сумме и в соответствии со статьей 76 настоящего Кодекса как определенная часть заработка (дохода) одновременно.

В указанной статье законодатель установил несколько оснований удержания судом алиментов в стабильной денежной сумме в случае отсутствия соглашения между родителями о выплате алиментов для несовершеннолетних детей:

- если родитель обязанный выплатить алименты имеет нерегулярный, меняющийся, заработок (доход);
- если родитель получает весь заработок (доход) или часть его натурой или в иностранной валюте;
- если не имеет заработка или другого дохода;
- при невозможности, сложности удержания алиментов из заработка (дохода) родителя в виде определенной части или в других случаях, в значительной степени нарушающих интересы одной из сторон.

При наличии одного из данных оснований, суд может определить размер алиментов в стабильной денежной сумме, подлежащей ежемесячной выплате. Если суд удержит алименты в стабильной денежной сумме, а не в виде определенной части заработка (дохода), то должен мотивировать это в решении.

Одним из основных требований, установленных законодателем в вышеуказанной статье, заключается в том, что взыскание алиментов в стабильной денежной сумме возможно только на основании требования лица обратившегося в суд в связи с удержанием алиментов для содержания детей. То есть, законодатель не предоставил суду права решать вопрос удержания алиментов в стабильной денежной сумме по собственной инициативе или на основании ходатайства ответчика.

Как видно отмеченные нормы Семейного Кодекса установили, порядок удержания алиментов в императивной форме.

Вместе с тем, устанавливая размер алиментов удерживаемых в том и другом порядке семейное законодательство возложило на суд некоторые права и обязанности. Так, согласно статье 76.2 Семейного Кодекса размер указанных в статье 76.1 данного Кодекса паев может быть сокращен или увеличен судом с учетом семейного и материального положения сторон, а также других заслуживающих внимания фактов.

На основании статьи 78.2 данного Кодекса размер стабильной денежной суммы определяется судом руководствующимся по возмож-

ности максимальном поддержанием уровня прежнего обеспечения ребенка с учетом материального и семейного положения сторон, других заслуживающих внимания обстоятельств.

В данной статье законодатель возложил на суд обязанность по рассмотрению ряда вопросов при установлении размера алиментов:

- материальное и семейное положение сторон;
- заслуживающие внимания обстоятельства;
- уровень прежнего обеспечения ребенка.

В ходе рассмотрения судом материального положения сторон, в соответствии с законодательством необходимо установить их доходы (например, сумма, выплачиваемая в качестве налога налогоплательщиком и пр.), другой источник дохода, образование, профессия, прежнее место работы, уровень жизни (условия проживания и пр.), имущественное состояние (наличие движимого и недвижимого имущества), способность обеспечить свои минимальные потребности и т.д.

В ходе рассмотрения семейного положения сторон суду необходимо уделить внимание тому, вступили ли стороны в повторный брак, есть ли дети в новой семье, имеются ли другие алиментные выплаты, приведет ли удерживаемых алиментов к существенному снижению обеспечения других детей и т.д.

При рассмотрении других заслуживающих внимания фактов суд должен учитывать трудоспособность и состояние здоровья сторон, находятся ли на их иждивении другие лица (нетрудоспособные родители и пр.) и другие вопросы.

В ходе рассмотрения уровня прежнего обеспечения ребенка, суд должен принять во внимание, что в соответствии со статьей 13 Закона «О правах ребенка», ребенок имеет право на материальную обеспеченность в размере, не менее прожиточного минимума, установленного законодательством Азербайджанской Республики. Поэтому, суду необходимо учесть, в каком учебном заведении ребенок получает образование (платное или бесплатное), как отдыхал раньше, досуг, занимался ли спортом, музыкой, состояние его здоровья и другие вопросы.

В Постановлении Пленума Верховного Суда «Об опыте применения судами законодательства при рассмотрении дел относительно расторжения брака, того с кем из родителей будут проживать несовершеннолетние дети после развода и требования удержания с родителей алиментов для детей» от 28 марта 2016 года разъяснено, что ребенок имеет право на материальную обеспеченность в размере, не менее

прожиточного минимума, установленного законодательством Азербайджанской Республики (статья 13 Закона «О правах ребенка»). При установлении судом размера алиментов основным критерием должно стать максимальное сохранение прежнего уровня обеспечения ребенка, при этом необходимо изучить семейное и материальное положение не одной, а обеих сторон. В этом случае суды должны учитывать материальное положение семьи в период совместного проживания родителей или добровольную выплату одним из родителей средств на содержание ребенка в период их раздельного проживания и уровень обеспечения ребенка в период приостановления данной выплаты. Следует также учесть дополнительные материальные расходы средств, такие как посещал ли ребенок дошкольное воспитательное учреждение, кружки по музыке, танцам, рисованию, спортивные другие секции.

Если удержание с лица, имеющего постоянное место работы (источник дохода) определенной части заработка (дохода) в качестве алиментов существенно нарушает интересы одной из сторон (например, лицо, в пользу которого удерживаются алименты является инвалидом, страдает болезнью, исключающей возможность заниматься трудовой деятельностью либо на его иждивении находится таковое лицо, то суд может установить алименты в стабильной денежной сумме. При этом учитываются такие обстоятельства как, расходование данным лицом средств превышающих предел его заработной платы (например, ежемесячная выплата лицом кредитного долга банку по кредитному договору в пределах, во много раз превосходящем заработную плату, либо выплата после расторжения брака до выдвижения алиментных требований, средств для содержания ребенка в размере превышающем заработную плату). При установлении размера алиментов необходимо учитывать наличие у лица обязанного выплачивать алименты, других детей, которым он на основании суда выплачивает алименты. Наличие у лица выплачивающего алименты, других детей для которых не удерживаются алименты решением суда, а также подверженность его другим дополнительным расходам (наличие кредитного долга, плата за аренду и т. д) не следует принимать как абсолютное основание для уменьшения алиментов. При рассмотрении дел по алиментным требованиям, если будет установлено, что лицо обязанное выплачивать алименты, выплачивает алименты на другого ребенка, то лицо, в пользу которого выплачиваются алименты, должно быть привлечено к участию в деле, учитывая то, что новое

решение суда может стать причиной уменьшения суммы данных алиментов и коснется тем самым его интересов.

На основании правовой позиции сформированной Пленумом Конституционного Суда в ряде Постановлений, суд, указав в решении установленные обстоятельства дела и доказательства, формирующие его выводы, доводы, на которые ссылается для отклонения тех или иных доказательств, и законы, которыми руководствуется, должен мотивировать его с правовой точки зрения. В решении суд не должен довольствоваться перечислением доказательств, каждое доказательство, в том числе содержание свидетельских показаний должны быть истолкованы, доказательства скоординированы, четко указаны причины принятия или отклонения исследованных доказательств (Постановление Пленума Конституционного Суда от 31 мая 2006 года в связи с жалобой С. Алиевой).

В гражданско-процессуальном законодательстве, каждая сторона должна доказать те обстоятельства, на которые она ссылается как на основания своих требований и возражений. Если рассмотрение дела на основании имеющихся доказательств представляется невозможным, суд может предложить сторонам представить необходимые дополнительные доказательства. Доказательства представляются лицами, участвующими в деле, суду первой инстанции. Лицо, участвующее в деле, вправе обратиться в суд с ходатайством об истребовании необходимых доказательств от лиц, участвующих или не участвующих в деле или соответствующих органов, если оно не имеет возможности для самостоятельного собирания таких доказательств. В ходатайстве необходимо указать, какие обстоятельства, имеющие значение для дела, могут определяться этими доказательствами, признаки и место нахождения доказательств. При необходимости суд может выдать участвующему в деле лицу документ для получения доказательства. Лицо, у которого имеются истребованные судом доказательства, направляет их непосредственно в суд или передает лицу вручившему запрос для доставки доказательства. Суд принимает и учитывает только те из представляемых в ходе разбирательства дела доказательств, которые имеют отношение к фактам или обстоятельствам, определяющим требования сторон в деле. Суд оценивает доказательства после беспристрастного, всестороннего и полного рассмотрения имеющихся доказательств и в соответствии нормами права, применяемыми к этим доказательствам. Никакие доказательства не имеют для суда заранее установленной силы (статьи 77.1, 77.3, 78.1,

78.2, 80, 88 Гражданско-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики (далее – Гражданско-Процессуальный Кодекс)).

Таким образом, рассматривая иск об удержании для содержания детей алиментов, суд должен устанавливать размер алиментов на основании требований Семейного Кодекса и в соответствии с вышеотмеченными нормами гражданского процессуального законодательства.

Учитывая вышеуказанное, Пленум Конституционного Суда приходит к такому выводу, что устанавливая размер алиментов суд на основании статей 76.2 и 78.2 Семейного Кодекса, в первую очередь, должен учитывать материальное и семейное положение сторон, другие обстоятельства заслуживающие внимания, и прежний уровень обеспечения ребенка.

Вместе с тем, в статье 112.1 Семейного Кодекса указано, что в случае если при отсутствии соглашения о выплате алиментов, после установления судом размера алиментов в семейном или материальном положении одной из сторон произошли изменения, суд по требованию любой из сторон может изменить установленный размер алиментов или освободить лицо, обязанное выплачивать алименты, от их выплаты с учетом других заслуживающих внимания интересов сторон.

Пленум Конституционного Суда считает, что при рассмотрении требования об изменении размера алиментов (увеличения или уменьшения), суд, руководствуясь сформированной в настоящем Постановлении правовой позицией, должен устанавливать, какие изменения произошли в семейном или материальном положении одной из сторон после определения размера алиментов и в случае изменения размера алиментов учесть влияние этого на уровень обеспечения ребенка, а также материальное положение лица выплачивающего алименты.

Что касается возможности применения Закона «О прожиточном минимуме» к алиментным отношениям предусмотренным в статьях 76, 78 и 112 Семейного Кодекса, регулирующих Пленум Конституционного Суда отмечает следующее.

В соответствии со статьей 1.1 Семейного Кодекса, семейное законодательство Азербайджанской Республики состоит из Конституции Азербайджанской Республики, настоящего Кодекса, других соответствующих законодательных актов, принятых в соответствии с настоящим Кодексом, и международных договоров, стороной которой является Азербайджанская Республика.

Согласно статье 4 данного Кодекса к указанным в статье 2 настоящего Кодекса не регулируемым семейным законодательством имущественным и личным отношениям между членами семьи, применяются нормы гражданского законодательства, не противоречащие сути семейных отношений.

В случае если возникающие между членами семьи отношения не регулируются семейным законодательством или соглашением между сторонами и при отсутствии непосредственно регулирующих данные отношения гражданских правовых норм применяются семейные и (или) гражданско-правовые нормы не противоречащие сути семейных отношений регулирующие отношения. При отсутствии таких норм права и обязанности членов семьи определяются в соответствии с общими принципами семейного и гражданского законодательства, а также принципами гуманизма и справедливости (статья 5 Семейного Кодекса).

В этом контексте суд должен определять размер алиментов в первую очередь на основании требований норм Семейного Кодекса, регулирующих указанные отношения.

В соответствии со статьей 13.1 Гражданско-Процессуального Кодекса, суд обязан разрешать споры на основании Конституции Азербайджанской Республики, правовых актов, принимаемым путем референдума, законов, указов Президента Азербайджанской Республики, постановлений Кабинета Министров Азербайджанской Республики, нормативно-правовых актов центральных органов исполнительной власти, а также международных договоров, стороной которой является Азербайджанская Республика.

В этом контексте передача ребенка на попечение одного из родителей в связи с расторжением брака, уход за ним, забота о его здоровье, образовании, развитии, быте возложенные на родителя на попечении которого находится ребенок могут служить основанием для удержания с другого родителя в качестве алиментов суммы, близкой к минимальным средствам к существованию указанным в законодательных актах, определяющих прожиточный минимум. Так, если родитель выплачивающий алименты официально нигде не работает или не имеет заработка это не освобождает его от обязанности содержать ребенка и выплачивать материальное обеспечение.

Учитывая указанное Пленум Конституционного Суда приходит к следующему выводу:

– при отсутствии соглашения о выплате алиментов суд в соответствии со статьями 76.2 и 78.2 Семейного Кодекса, сформированной в настоящем Постановлении правовой позицией, должен дать оценку не только материальному и семейному положению обеих сторон и другим заслуживающим внимания обстоятельствам, но и прежнему уровню обеспечения ребенка;

– давая оценку указанным обстоятельствам, суд также должен принять во внимание, что в соответствии со статьей 13 Закона «О правах ребенка» ребенок имеет право на материальное обеспечение в размере, не менее минимальных средств к существованию установленных законодательством Азербайджанской Республики.

Руководствуясь частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики и статьями 60, 62, 63, 65-67 и 69 Закона Азербайджанской Республики «О Конституционном Суде», Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики

П О С Т А Н О В И Л :

1. При отсутствии соглашения о выплате алиментов суд в соответствии со статьями 76.2 и 78.2 Семейного Кодекса Азербайджанской Республики, сформированной в настоящем Постановлении правовой позиции, должен дать оценку не только материальному и семейному положению обеих сторон и другим заслуживающим внимания обстоятельствам, но и прежнему уровню обеспечения ребенка.

2. Давая оценку обстоятельствам, указанным в пункте 1 настоящего Постановления суд, также должен принять во внимание, что в соответствии со статьей 13 Закона Азербайджанской Республики «О правах ребенка», ребенок имеет право на материальное обеспечение в размере, не менее минимальных средств к существованию, установленных законодательством Азербайджанской Республики.

3. Постановление вступает в силу со дня опубликования.

4. Постановление опубликовать в газетах «Азербайджан», «Республика», «Халг газети», «Бакинский рабочий» и «Вестнике Конституционного Суда Азербайджанской Республики».

5. Постановление является окончательным и не может быть отменено, изменено или официально истолковано ни одним органом или лицом.

**ON BEHALF OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN
DECISION
OF THE CONSTITUTIONAL COURT
OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN**

**On interpretation of Articles 76, 78 and 112 of the Family
Code of the Republic of Azerbaijan**

27 July 2016

Baku city

The Plenum of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan composed of Farhad Abdullayev (Chairman), Sona Salmanova, Sudaba Hasanova, Rovshan Ismayilov, Jeyhun Garajayev, Rafael Gvaladze, Mahir Muradov, Isa Najafov (Reporting Judge) and Kamran Shafiyev; attended by the Court Clerk – Faraid Aliyev,

the representative of interested subjects – Zamiq Rasulov, Judge of Astara Regional Court and Magamed Bazigov, Senior Advisor of the Department for Social Legislation of Milli Majlis of the Republic of Azerbaijan;

the experts – Judge of the Supreme Court of the Republic of Azerbaijan and Abiddin Huseynov, Judge of the Court of Appeal of Baku city,

in accordance with Article 130.6 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan examined in open judicial session via special constitutional proceedings the case on inquiry of the Jabrail Regional Court on interpretation of Articles 76, 78 and 112 of the Family Code of the Republic of Azerbaijan.

Having heard the report of Judge Isa Najafov, the statements of representatives of interested subjects, the experts opinion and having considered materials of the case, Plenum of the Constitutional Court

D E T E R M I N E D A S F O L L O W S :

The Jabrail Regional Court appealed to the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan (hereinafter referred to as the Constitutional

Court) with the inquiry concerning the possibility of application of the Law of the Republic of Azerbaijan “On Living Wage” (hereinafter referred to as the Law “On Living Wage”) and the Law of the Republic of Azerbaijan “On Living Wage of the Republic of Azerbaijan on 2016” with respect to alimentary relations provided in the Articles 76, 78 and 112 of the Family Code of the Republic of Azerbaijan (hereinafter referred to as the Family Code).

In the case materials it is shown that claimant F.Aslanli, having appealed to Jabrail Regional Court asked to collect from the defendant V.Siyabli in her advantage the alimony for keeping the son M.Siyabli, having increased them to the amount of 117 AZN. The basis for the address was the decision of the same court as of May 23, 2013 where from the defendant on keeping of their son until he reaches maturity the size of the alimony in amount of 50 AZN had been determined. Considering that for this period market prices had been raised, and, as a result, keeping of the child became complicated, the claimant had asked to adopt the decision in her advantage.

In his turn, the defendant has appealed to court with the response statement where he asked to determine the size of the alimony for child support based upon deduction of $\frac{1}{4}$ part of his earnings and other income. During judicial proceedings he submitted the case suspension petition and the appeal to the Constitutional Court concerning a possibility of application of the Law “On Living Wage” to the alimentary relations specified in the Articles 76, 78 and 112 of the Family Code. On April 7, 2016 the court satisfied petition.

According to Jabrail Regional Court, the living wage and the alimentary relations create uncertainty in practice and therefore complicates the protection of the rights and freedoms of the parties in court.

Thus, courts, considering the cases connected with determination of the alimony take as a basis not the requirements of the family legislation concerning financial and family opportunities, but the provision of the Law “On Living Wage”.

According to inquirer if parents have no income or if it is lower than a living wage, then forcing them to compelled additional earnings can lead to negative consequences. Thus, in jurisprudence there are cases when parents not have opportunities to pay the alimony and because of not execution of the judgment were brought to administrative and criminal responsibility.

In connection with the question raised in the inquiry, the Plenum of the Constitutional Court considers important to note the following.

On the basis of parts I and II of Article 17 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan (hereinafter referred to as the Constitution), the family as a basic element of society is under special protection of the state. Parents must take care of their children and their education. The state controls implementation of this responsibility.

According to parts III and IV of the Constitution the maternity, paternity and childhood are protected by the law. Care and education of children constitute both right and responsibility of parents.

In our country the important measures in areas of the rights specified in the Constitution as well as freedoms of person, development of society and personality have been taken. On July 21, 1992 the Republic of Azerbaijan ratified UN Convention “On the Rights of the Child”, in 1993 has adopted the World Declaration “On Survival, Protection and Development of Children”, and also a number of Conventions of the International Labour Organization and other important international acts.

According to Article 18.1 of the Convention “On the Rights of the Child”, the States Parties shall use their best efforts to ensure recognition of the principle that both parents have common responsibilities for the upbringing and development of the child. Parents or, as the case may be, legal guardians, have the primary responsibility for the upbringing and development of the child. The best interests of the child will be their basic concern.

According to Article 5 of Protocol 7 to the European Convention on Human Rights, spouses shall enjoy equality of rights and responsibilities of a private law character between them, and in their relations with their children, as to marriage, during marriage and in the event of its dissolution.

From Article 19 of the Law of the Republic of Azerbaijan “On the Rights of the Child” (hereinafter referred to as the Law “On the Rights of the Child”) follows that, parents have the equal rights and have equal obligations for education of the child. They are obliged to raise the child healthy, to bring up him on the basis of universal and national values, to prepare the child for independent life. Fundamental obligations of parents are ensuring development of abilities of the child, ensuring his material and moral requirements, protection of his rights and interests.

On the basis of the formed legal position of the Plenum of the Constitutional Court in the decision “On interpretation of Articles

132.1.1 and 132.1.2 of the Family Code of Republic of Azerbaijan” of October 5, 2012 it is said that implementation of the rights of the child, creation of conditions for formation of children as highly moral, comprehensive persons is one of the priority directions of a state policy of the Republic of Azerbaijan. The state policy concerning children is focused on ensuring of upbringing of each child in the corresponding material and living conditions, receiving of education, training on the basis of progressive requirements, formations as worthy citizen. Each child is entitled to live and be brought up in a family, to know his/her parents, to use their care, to live together with them. At the same time, the child has a right to be brought up by parents and a right for ensuring her/his interests, all-round development and respect of advantage.

For adoption of the correct decision on the issue raised in the inquiry, the Plenum of the Constitutional Court considers important to give interpretation to certain norms of the Family Code and the international legal acts in the above-stated context.

In the Family Code are affirmed the rights of children in a family, the protection of their interests and other issues connected with it and regulated by norms of law.

The Family Code according to the basic rights and freedoms of person and citizen specified in the Constitution establishes the principles of creation and strengthening of family relations, its dissolution, right and a duty of participants in this sphere, and also norms regulating the order of civil registration.

The Article 2.1 of the Family Code establishes rules and conditions of the conclusion of marriage, its dissolution and recognition of it as invalid, governs the property and personal non-property relations arising between family members (spouses, parents and children) or in cases and limits, stipulated by the legislation, between other relatives and other persons, and also determines rules of acceptance on education of the children who were left without guardianship of parents.

In Chapter XI of the Family Code it is said about the rights of children in a family. Here the right of the child to live and be brought up in a family, the right of the child for communication with parents and other relatives, the right of the child to express the opinion, property and other rights of the child is specified.

According to Articles 49.2 and 49.3 of the present Code each child has the right to live and be brought up in a family, to know the parents and to use their care, to live together with parents, except for cases when it

contradicts his interests. The child has the right for education by the parents, the right for ensuring the interests, all-round development and respect of the advantage.

It should be noted that in the family legislation the recognition of children as free subjects proceeds from requirements of the Constitution, the Convention “On Rights of Children” and a number of international legal acts.

The Family Code, based on the constitutional principles on care of children, has established the obligation of keeping of children by parents. Thus, in Articles 75.1 and 75.2 of the present Code it is said that parents are obliged to support the children. Parents independently establish an order and a form of keeping of children.

Apparently, the legislator has established keeping of children until full age as a duty of parents, and an order and a form of contents has defined as independent. However, to the parents avoiding keeping of the children the coercive measures can be applied with the purpose of implementation of this duty in a judicially.

On the basis of Chapter XVI of the Family Code parents can conclude the agreement on keeping of children of minor age (agreement on payment of the alimony). In case if parents do not support their children, the relevant means (alimony) shall be kept back from parents judicially. In case of absence of agreement on payment of alimony, as well as in cases when parents (one of them) fail to provide children with maintenance and do not lodge a claim, relevant authority of executive power has a right to make such claim to against parents for collecting from them alimony for maintenance of minor children (one of them) (Articles 75.3, 75.4, 75.5 of the Family Code).

Apparently, in the family legislation payment of the alimony is established in two ways:

- voluntary – keeping of children by conclusion of agreement (agreement on payment of the alimony);
- compulsory – on the basis of the judgment.

Under the alimentary obligation, arising between parents and children, meant such legal relationship when one party for the maintenance of other party comes to the agreement or in the absence of the agreement between them the alimony are collected in a judicial proceeding according to the legislation.

Article 99 of the Family Code states that in case of absence of the agreement on payment of the alimony, the family members specified in

Chapters XIII-XVI of the present Code have the right to appeal to court with the requirement on collecting the alimony.

In the family legislation two ways of collecting the alimony in a judicial proceeding are established:

- collecting in the established size of funds from monthly earnings (income) of the person obliged to pay the alimony;
- in a firm sum of money.

On the basis of Article 76.1 of the Family Code, in the absence of the agreement on payment of the alimony, the alimony for children is collected by court from their parents monthly in the following size:

- on 1 child – the fourth part of earnings and (or) other income of parents;
- on 2 children – the third part of earnings (other income);
- on 3 and more children – a half of earnings (other income).

On the basis of the requirement of Article 78.1 of the Family Code in case if there is no agreement between parents on payment of the alimony for minor children, and also in cases if the parent obliged to pay the alimony has irregular, changing, earnings (income) or if this parent receives earnings (income) in whole or in part in nature or in foreign currency or if he has no earnings or other income, and also in other cases when collecting the alimony in the share relation to earnings (income) of the parent is impossible, difficult or significantly violates the interests of one of the parties, then court have the right to determine by the petition of the person demanding collecting funds for keeping of children the size of the alimony in the firm sum of money collected monthly or at the same time in a firm sum of money and in shares according to Article 76 of the Family Code.

In this article the legislator has defined several bases of collecting the alimony in a firm sum of money for keeping of children in the absence of the agreement of parents on their payment:

- if the parent obliged to pay the alimony has irregular, changing, earnings (income);
- if the parent receives earnings (income) in whole or in part in nature or in foreign currency;
- if he has no earnings or other income;
- if collecting the alimony in the share relation to earnings (income) of the parent is impossible, difficult or significantly violates the interests of one of the parties.

At existence of one of the above-mentioned bases, the court can determine the size of the alimony in the firm sum of money collected monthly. If the court defines collecting the alimony in a firm sum of money, but not in a share part to earnings (income), then the basis for adoption of such decision has to be proved by court in the decision.

One of the important requirements determined by the legislator in the above-stated article is that collecting the alimony in a firm sum of money is possible only on the basis of the petition which is filed a lawsuit by the person demanding them. That is, the legislator neither on the initiative, nor according to the petition of the defendant has no right to resolve an issue of collecting the alimony in a firm sum of money.

Apparently, from the norms specified in the Family Code, the order of collecting the alimony have an imperative uniform.

At the same time, at determination of the size of the collected alimony defined in each of two ways, the family legislation has established to court certain rights and duties. Thus, based on Article 76.2, specified in Article 76.1 of the Family Code the size of shares can be reduced or increased by court taking into account marital and financial position of the parties, and also of other circumstances deserving attention.

Article 78.2 of this Code states that the size of a firm sum of money is defined by court proceeding from the greatest possible preservation to the child of the previous level of his maintenance with financial and marital status of the parties and other circumstances deserving attention.

In this article the legislator for definition of collecting the size of a firm sum of money has put a number of questions before court, demanding trial at the solution of the matter;

- financial and marital status of the parties;
- the circumstances deserving attention;
- preservation to the child of the previous level of his maintenance.

According to the legislation the court during trial has to define financial position of the parties, their income (for example, payment of a tax as taxpayer), other sources of the income, education, specialty, the former place of work, housing level (an accommodation condition), the analysis of a condition of property (personal and real estate), ability of the person to provide himself, etc.

During trial the court has to define a condition of marital status of the parties whether persons have entered repeated marriage, presence of children in a new family, existence of other payments for the alimony,

whether the collected size of the alimony will lead to essential decrease in level of maintenance of other children, etc.

Also during trial, the court has to pay attention to working capacity and the state of health of the parties, keeping dependent on other persons (disabled parents, etc.), etc.

Having determine the previous level of maintenance the child, the court has to take into account that, on the basis of Article 13 of the Law «On Rights of the Child», the child has the right for material security in a size, not less than living wage established by the legislation of the Republic of Azerbaijan. In this regard, the court needs to consider in what sorts educational institution the child gets an education (paid or free), former rules of rest, the rule of leisure, sports, music, the state of health and other issues.

In the decision of the Plenum of the Supreme Court On practice of application by courts of the legislation at hearing of cases connected with divorce, definition with which of parents the minor children after the divorce will live and collecting the alimony at parents for keeping of children” of March 28, 2016 has been explained that the child has the right for material security in a size, not less than living wage established by the legislation of the Republic of Azerbaijan (Article 13 of the Law “On Rights of the Child”).

When determining by court of the size of the collected alimony the main criterion is the maximum preservation of the previous level of maintenance the child, and also definition of marital and financial position of both parties. In this case, courts have to consider financial position of a family during their cohabitation together with the child or voluntary payment of funds of one of the parties for keeping of the child during separate accommodation and the level of providing the child until suspension of payment of means. Also additional material expenses of means, such as visit by the child of educational preschool institutions, study groups on music, dances, drawing, sports sections and others have to be considered.

If deduction of a certain size of the alimony in the share relation to earnings from the person who have constant place of work (an income source) can significantly violate the interests of one of the parties (for example, the person in favor of whom the alimony is collected is a disabled person, has the disease excluding an opportunity to be engaged in work or has that person in dependence), then the court has the right to determine the size of the alimony in a firm sum of money. In such case,

despite of low wage of this person the such circumstances as, expenditure by the person of means much exceeding a limit of his salary have to be considered (for example, the monthly payment of money for the credit in bank surpassing the size of a monthly salary or after divorce payment in a big size of money from the salary on keeping of the child before submission of the claim for collecting the alimony). At determination of size of the alimony, it is necessary to consider presence at a person of other children to whom he by a court decision pays the alimony. Presence at the person obliged to pay the alimony on the basis of the judgment of other children to whom he did not pay alimony, and also his other additional expenses (a credit debt, a payment for rent, etc.) should not be accepted as the absolute basis for reduction of the size of the alimony. During hearing of cases, connected with collecting of alimony if by court it is established that the person from whom the alimony will be exacted, already pays the alimony for keeping of other child, on the basis of the new judgment this circumstance can become the reason for reduction of this alimony and by it to infringe his interests (this child), in this regard the person in favor of whom the alimony is already paid has to be attracted to participation in case.

On the basis of the formed legal position in a number of decisions of the Plenum of the Constitutional Court, the court, having specified the facts of the case and proofs forming the conclusion, arguments on which was based for a rejection of any proofs, and laws by which was guided established in the decision has to prove it from the legal point of view. In the decision the court should not be satisfied only by citation of each of proofs including interpretation of contents of testimonies of witnesses; testimonies have to be compared, acceptance or a rejection of the available proofs has to be accurately reasonable (decision of the Plenum of the Constitutional Court of May 31, 2006 in connection with S. Aliyeva's complaint).

Proceeding from provisions of the civil procedure legislation, each party has to prove those circumstances on which it refers as to the basis of the requirements and objections. If consideration of case on the basis of the available proofs is represented impossible, the court can suggest the parties to submit necessary additional proofs. The evidence is produce by the persons participating in case to the court of the first instance. The person who is participating in case and not having an opportunity independently obtain the necessary evidence from the persons who are participating or not participating in case or body at which it is, has the

right to appeal to court with the petition for reclamation of these proofs. In the petition it has to be specified what circumstances important for case can be established by these proofs, have to be specified signs and the location of proofs. The court if necessary submits to the participating person inquiry for obtaining the proof. The person who has proofs claimed by court sends them directly to court or transfers from hand to hand to the person having the corresponding inquiry for their transfer to court. The court accepts and takes into consideration only proofs being of relevance to facts and circumstances established by parties to case. The court estimates proofs according to the legal norms applied to those proofs after the objective, impartial, comprehensive and their full investigation. No proof has a preliminarily established force for court (Articles 77.1, 77.3, 78.1, 78.2, 80, 88 of the Civil Procedure Code of the Republic of Azerbaijan (hereinafter referred to as the Civil Procedure Code)).

Thus, considering the cases connected with collecting of alimony, the court has to determine their size, based on requirements of the Family Code and follow the above-stated norms of the civil procedure legislation.

Considering the above, the Plenum of the Constitutional Court comes to a conclusion that on the basis of Articles 76.2 and 78.2 of the Family Code, at determination of size of shares of the collected alimony, first of all, it is necessary to consider the financial and marital status of the parties, other circumstances deserving attention and the previous level of maintenance of child.

Along with it, Article 112.1 of the Family Code states that in the absence of the agreement on payment of alimony, after establishment in a judicial proceeding of the size of the alimony has changed the marital or financial position of one of the parties, the court has the right to change the established size of the alimony upon the demand of any of the parties or to release the person obliged to pay the alimony from their payment taking into account other interests of the parties deserving attention.

The Plenum of the Constitutional Court considers that at hearing of cases connected with change of the size of collected alimony (increase or reduction), being guided by the created legal position of the present Decision, it is necessary for court which determine the size of the collected alimony, to consider the possible changes in marital or financial position of one of the parties, his influence on the level of maintenance

the child, and also financial position of the person obliged to pay the alimony.

As for the possibility of application of the Law “On Living Wage” to provisions contained in the Articles 76, 78 and 112 of the Family Code governing the alimentary relations the Plenum of the Constitutional Court notes the following.

According to Article 1.1 of the Family Code, the family legislation of the Republic of Azerbaijan consists of the Constitution of the Republic of Azerbaijan, the present Code, other relevant acts adopted according to the present Code and international treaties which the Republic of Azerbaijan is a party too.

Article 4 of the same Code states that to the mentioned in Article 2 of the present Code and not settled by the family legislation property and personal relations between family members are applied the norms of the civil legislation that are not contradict to the essence of family relations.

If the relations between family members are not settled by the family legislation or the agreement of the parties, and in the absence of the norms of civil law which are directly governing the specified relations then to such relations if it does not contradict their essence, the norms of family and (or) civil law governing the similar relations are applied. In the absence of such rules of law, the rights and duties of family members are defined according to the general principles of the family and civil legislation, and also the principles of humanity and justice (Article 5 of the Family Code).

Based on it the court has to determine the size of the alimony first of all on the basis of requirements of the norms of the Family Code governing the specified relations.

According to Article 13.1 of the Civil Procedure Code, the court resolves disputes on the basis of the Constitution of the Republic of Azerbaijan, legal acts adopted by a referendum, laws, decrees of the President of the Republic of Azerbaijan, resolutions of the Cabinet of Ministers of the Republic of Azerbaijan, normative legal acts of bodies of central executive authorities, and also international treaties which the Republic of Azerbaijan is a party too.

From the point of view of the fact that in connection with divorce the care of the child lies on one of parents, care of him, care about his health, education, development and other types of cares, then the sum specified in the acts defining a living wage brought closer to the minimum expense on life can be withheld from other parent as the alimony. Thus, the

absence of official work or earnings is not exempted the parent obliged to pay the alimony from a duty of maintenance and material security of the child.

On the basis of the above the Plenum of the Constitutional Court comes to the following conclusion:

- in absence of agreement on payment of alimony, the court on the basis of Articles 76.2 and 78.2 of the Family Code and the legal position specified herein, shall give the assessment of financial and marital status of both parties, the previous level of maintenance of child and other circumstances deserving attention.

- at giving an assessment to the specified circumstances, the court also shall take into account the Article 13 of the Law «On Rights of the Child», which states that a child is entitled to have material security in a size not less than living wage established by legislation of the Republic of Azerbaijan.

Being guided by the Article 130.6 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan and the Articles 60, 62, 63, 65-67 and 69 of the Law of the Republic of Azerbaijan “On the Constitutional Court”, the Plenum of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan

D E C I D E D:

1. In absence of agreement on payment of alimony, a court on the basis of Articles 76.2 and 78.2 of the Family Code of the Republic of Azerbaijan and the legal position specified herein shall give the assessment of financial and marital status of both parties, the previous level of maintenance of child and to other circumstances deserving attention.

2. At giving an assessment to the specified circumstances, the court also has to take into account the Article 13 of the Law “On Rights of the Child” which states that the child has the right for material security in a size not less than living wage established by the legislation of the Republic of Azerbaijan.

3. The decision shall come into force from the date of its publication.

4. The decision shall be published in “Azerbaijan”, “Respublika”, “Xalq Qazeti” and “Bakinskiy Rabochiy” newspapers and “Bulletin of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan”.

5. The decision is final, and may not be cancelled, changed or officially interpreted by any body or official.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSİYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN
Q Ə R A R I**

**Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 965.2.2-ci maddəsinin
Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin
IV hissəsinə, 35-ci maddəsinin VI hissəsinə və 149-cu maddəsinin
I və III hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair**

21 oktyabr 2016-cı il

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Südabə Həsənova, Rafael Qvaladze, Rövşən İsmayılov, İsa Nəcəfov, Mahir Muradov, Ceyhun Qaracayev (məruzəçi-hakim) və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə, məhkəmə katibi Elməddin Hüseynovun,

sorğuverən orqanın nümayəndəsi Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (Ombudsman) Aparatının Elmi-Analitik sektorunun müdiri Mahir Məmmədovun,

cavabverən orqanın nümayəndəsi Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının Əmək qanunvericiliyi sektorunun müdiri Adil Vəliyevin,

mütəxəssis Azərbaycan Respublikası Əmək və əhalinin sosial müdafiəsi nazirliyinin Əmək siyasəti şöbəsinin müdir müavini Əbülfəz Məhərrəmovun iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VII hissəsinə müvafiq olaraq konstitusiya məhkəmə icraatı üzrə açıq məhkəmə iclasında Azərbaycan Respublikası İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin (Ombudsmanın) 25 iyul 2016-cı il tarixli sorğusu əsasında Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 965.2.2-ci maddəsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin IV hissəsinə, 35-ci maddəsinin VI hissəsinə və 149-cu maddəsinin I və III hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim C.Qaracayevin məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələrinin və mütəxəssisin çıxışlarını dinləyib, iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ :

Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (Ombudsman) Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiya Məhkəməsi) sorğu verərək Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra – Mülki Məcəllə) 965.2.2-ci maddəsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra – Konstitusiya) 25-ci maddəsinin IV hissəsinə, 35-ci maddəsinin VI hissəsinə və 149-cu maddəsinin I və III hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasını xahiş etmişdir.

Sorğuda göstərilir ki, Mülki Məcəllənin 965.2-ci maddəsində hesabdakı pul vəsaiti müştərinin sərəncamlarını və ona qarşı irəli sürülmüş bütün tələbləri yerinə yetirməyə kifayət etmədikdə hesabdan pul vəsaitinin silinmə ardıcılığı sadalanmışdır. Həmin Məcəllənin 965.2.2-ci maddəsinə görə, ikinci növbədə əmək müqaviləsi ilə işləyən şəxslərə işdənçıxma müavinətlərinin və əmək haqqının ödənilməsi üzrə və müəlliflik müqaviləsinə görə haqların ödənilməsi üzrə hesablaşmalar üçün pul vəsaitinin köçürülməsini və ya verilməsini nəzərdə tutan sənədlər və yaxud bu sənədlər əsasında verilən icra sənədi üzrə hesabdan silmə, habelə bu məqsədlər üçün verilmiş bank kreditlərinin hesabdan silinməsi həyata keçirilir.

Sorğuda qeyd olunur ki, göstərilən maddədə “əmək haqqı” ifadəsinin “işdənçıxma müavinətlərinin” ifadəsindən sonra yazılması, bu ifadəyə “və” bağlayıcısı ilə birləşməsi belə bir anlama əsas verir ki, həmin maddədə istifadə olunan “əmək haqqı” ifadəsi “işdənçıxma” sözünə aiddir.

Bu isə sorğuverənin qənaətinə görə, əmək müqaviləsi ilə işləmiş şəxslərə işdənçıxma müavinətlərinin və əmək haqqının ödənilməsini nəzərdə tutduğu halda əmək müqaviləsi ilə işləyən şəxslərə əmək haqqının ödənilməsini ehtiva etmir. Təcrübədə belə hüquqi qeyri-müəyyənliyin yaranması işləyən şəxslərin hüquqlarının effektiv müdafiəsinə mane olur və nəticədə sosial ədalət prinsipi pozulur.

Sorğuverən hesab edir ki, Mülki Məcəllənin 965.2.2-ci maddəsi əmək müqaviləsi ilə işləyən şəxslərə əmək haqqının ödənilməsini ehtiva

etmədiyindən Konstitusiyanın 25-ci maddəsinin IV hissəsi, 35-ci maddəsinin VI hissəsi və 149-cu maddələrinin I və III hissələri ilə uyğunsuzluq təşkil edir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, sorğu ilə bağlı Konstitusiyanın, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq hüquqi aktların və əmək qanunvericiliyinin bəzi normaları nəzərdən keçirilməlidir.

Konstitusiyasının 16-cı maddəsinin I hissəsinə əsasən, Azərbaycan dövləti xalqın və hər bir vətəndaşın rifahının yüksəldilməsi, onun sosial müdafiəsi və layiqli həyat səviyyəsinin qayğısına qalır.

Konstitusiyanın 25-ci maddəsinin I və III hissələrinə görə, hamı qanun və məhkəmə qarşısında bərabərdir. Dövlət irqindən, milliyyətindən, dinindən, dilindən, cinsindən, mənşəyindən, əmlak vəziyyətindən, qulluq mövqeyindən, əqidəsindən, siyasi partiyalara, həmkarlar ittifaqlarına və digər ictimai birliklərə mənsubiyyətindən asılı olmayaraq hər kəsin hüquq və azadlıqlarının bərabərliyinə təminat verir. İnsan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını irqi, milli, dini, dil, cinsi, mənşəyi, əqidə, siyasi və sosial mənsubiyyətə görə məhdudlaşdırmaq qadağandır.

Konstitusiyanın 35-ci maddəsinə görə, hər kəsin təhlükəsiz və sağlam şəraitdə işləmək, heç bir ayrı-seçkilik qoyulmadan öz işinə görə dövlətin müəyyənləşdirdiyi minimum əmək haqqı miqdarından az olmayan haqq almaq hüququ vardır.

Konstitusiyanın 149-cu maddəsinin I və III hissələrinə uyğun olaraq normativ hüquqi aktlar hüquqa və haqq-ədalətə (bərabər mənafelərə bərabər münasibətə) əsaslanmalı, qanunlar Konstitusiyaya zidd olmamalıdır.

Hər hansı ayrı-seçkilik olmadan əmək hüquqlarının həyata keçirilməsi beynəlxalq hüquqi aktlarda da əks olunmuşdur. İnsan hüquqları haqqında Ümumi Bəyannamənin 23-cü maddəsinin 2-ci bəndində, İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktın 7-ci maddəsində hər kəsin hər hansı ayrı-seçkilik olmadan eyni əmək üçün bərabər haqq almaq hüququ təsbit olunmuşdur.

Avropa Sosial Xartiyasında və Əmək haqqının mühafizəsi haqqında Beynəlxalq Əmək Təşkilatının 95 saylı Konvensiyasında işçilərin əmək haqqı almaq hüquqlarının heç bir ayrı-seçkilik qoyulmadan mühafizə edilməsi xüsusilə vurğulanmışdır.

Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin (bundan sonra – Əmək Məcəlləsi) 2-ci maddəsinin 3-cü hissəsinə müvafiq olaraq, bu Məcəllə

əmək münasibətlərində tərəflərin: hüquq bərabərliyinin təmin edilməsi; mənafeələrinin haqq-ədalətlə və qanunun aliliyinin təmin olunması ilə qorunması; maddi, mənəvi, sosial, iqtisadi və digər həyati tələbatlarını ödəmək məqsədi ilə əqli, fiziki və maliyyə imkanlarından sərbəst istifadə etməsinin təmin edilməsi; əsasən əmək müqaviləsi (kontrakt) üzrə öhdəliklərinin icrasına hüquqi təminat yaradılması prinsiplərinə əsaslanır.

Əmək Məcəlləsinin qeyd olunan prinsiplərinə əsasən, əmək münasibətlərində tərəflər – işçi və işəgötürən bərabər hüquq və vəzifələrə malikdir. Əmək Məcəlləsi həm işçinin, həm də işəgötürənin hüquqlarını müdafiə edir və tərəflərdən hər hansı birinə üstünlük verilməsi yolverilməzdir.

Əmək Məcəlləsinin 154-cü maddəsinin 1-ci hissəsində əmək haqqının anlayışı verilmişdir. Həmin maddəyə əsasən əmək haqqı – müvafiq iş vaxtı ərzində əmək funksiyasını yerinə yetirmək üçün əmək müqaviləsi ilə müəyyən edilmiş, işçinin gördüyü işə (göstərdiyi xidmətlərə) görə işəgötürən tərəfindən pul və ya natura formasında ödənilən gündəlik və ya aylıq məbləğ, habelə ona edilən əlavələrin, mükafatların və digər ödəmələrin məcmusudur.

Əmək Məcəlləsi ilə əməyin ödənilməsinin təminatları da nəzərdə tutulmuşdur. Məcəllənin 178-ci maddəsinin 1-ci hissəsinə görə, işəgötürən maliyyə vəziyyətindən asılı olmayaraq işçiyə onun gördüyü işin müqabilində müəyyən edilmiş əmək haqqını bu Məcəllənin 172-ci maddəsi ilə müəyyən edilmiş müddətlərdə ödəməyə borcludur.

Əmək qanunvericiliyinin yuxarıda qeyd olunan normalarından da göründüyü kimi, əmək müqaviləsi ilə işləmiş və işləyən şəxslərə əmək haqqının ödənilməsində heç bir fərq qoyulmamışdır.

Qeyd olunduğu kimi, Mülki Məcəllənin 965-ci maddəsində hesabdan pul vəsaitinin silinməsinin növbəliyindən bəhs olunur. Məcəllənin 965.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq, hesabdakı pul vəsaitinin məbləği hesaba qarşı irəli sürülən bütün tələbləri ödəməyə kifayət etdikdə hesabdan bu vəsaitin silinməsi müştərinin sərəncamlarının və hesabdan silməyə dair digər sənədlərin daxil olduğu ardıcılıqla (təqvim ardıcılığı) həyata keçirilir, bu şərtlə ki, qanunda ayrı qayda nəzərdə tutulmasın.

Həmin Məcəllənin 965.2-ci maddəsi isə hesabdakı pul vəsaiti müştərinin sərəncamlarını və ona qarşı irəli sürülmüş bütün tələbləri yerinə yetirməyə kifayət etmədikdə hesabdan pul vəsaitinin silinməsi ardıcılığını müəyyən edir.

Qeyd olunan maddədə birinci növbədə həyata və ya sağlamlığa vurulmuş zərərin ödənilməsi haqqında tələblər, habelə alimentlərin tutulması haqqında tələblər (965.2.1-ci maddə); ikinci növbədə əmək müqaviləsi ilə işləyən şəxslərə işdənçıxma müavinətlərinin və əmək haqqının ödənilməsi üzrə və müəlliflik müqaviləsinə görə haqların ödənilməsi (965.2.2-ci maddə); üçüncü növbədə dövlət büdcəsinə, məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə büdcədən kənar dövlət fonduna və bələdiyyələrin büdcələrinə ödənişlər (965.2.3-cü maddə); dördüncü növbədə verilmiş kreditlər üzrə bankın tələblərinin yerinə yetirilməsini nəzərdə tutan ödənişlər (965.2.4-cü maddə); beşinci növbədə başqa pul tələbləri (965.2.5-ci maddə); altıncı növbədə təqvim ardıcılığı qaydasında digər ödəniş sənədləri (965.2.6-cı maddə) üzrə hesabdan silmə həyata keçirilir.

Göründüyü kimi, qanunverici bu maddədə pul vəsaitinin silinməsinin növbəliyini müəyyən edərkən dövlətin sosial ədalət prinsipinə əsaslanaraq ödəniləcək məbləğin ilk növbələrdə şəxslərin tələblərinin təmin olunmasını nəzərdə tutmuşdur. Qanunverici bu ardıcılığı müəyyən edərkən hətta dövlət büdcəsinə olan ödənişlərdən və digər dövlət və bələdiyyə ödənişlərindən də şəxslərə olan ödənişləri üstün tutmuşdur.

Bu baxımdan sorguverənin qeyd etdiyi kimi Mülki Məcəllənin mübahisələndirilən norması heç bir halda əmək müqaviləsi ilə işləmiş və işləyən şəxslər arasında fərq qoyaraq əmək müqaviləsi ilə işləmiş şəxslərə işdənçıxma müavinətlərinin və əmək haqqının ikinci növbədə, əmək müqaviləsi ilə işləyən şəxslərə isə əmək haqqının beşinci növbədə ödənilməsinə nəzərdə tuta bilməz.

Əks hal dövlətin sosial ədalət prinsipinin pozulmasına və əmək müqaviləsi ilə işləmiş və işləyən şəxslər arasında ayrı-seçkiliyə səbəb olar.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, sosial dövlətin prinsipi ədalətli sosial quruluşun təmin edilməsini dövlətin hüquqi vəzifəsi kimi təsdiq edir. Bu prinsip ədalətli, iqtisadi və sosial qaydalara uyğun olaraq hamının layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsini bəyan edən Konstitusiyanın preambulasından irəli gəlir. Məhz dövlətin effektiv sosial siyasəti cəmiyyətdə əmin-amanlığın və firavanlığın bərqərar edilməsini təmin edir. Konstitusiya sosial dövlətin təsvirini verməsə də dövlətin məqsədi kimi iqtisadiyyatın inkişafının müxtəlif mülkiyyət növlərinə əsaslanaraq xalqın rifahının yüksəldilməsinə xidmət etməsini nəzərdə tutur. Konstitusiyanın müddəalarına görə dövlət sosial-iqtisadi

hüquqlar sahəsində həyata keçirilən siyasətlə vətəndaş cəmiyyətinin yaradılmasına, bazar iqtisadiyyatında insanın dövlət tərəfindən sosial müdafiə olunmasına və sosial ədalət prinsipinə xidmət etməyi öz üzərinə götürmüşdür.

Qeyd etmək lazımdır ki, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin (bundan sonra – Avropa Məhkəməsi) təcrübəsində əməyin ödənilməsi ilə bağlı mübahisələrə baxarkən mülkiyyət hüququnun müdafiəsini təmin edən Avropa Konvensiyasının 1 saylı Protokolunun 1-ci maddəsinə istinad edilir. Məhkəmə tərəfindən işə baxılması ona əsaslanır ki, əmək haqqının ödənilməsi mülkiyyətin əldə edilməsinin “qanuni gözlənti”sini təşkil edir. Bununla bağlı mübahisələndirilən ödəmə müqavilə və ya normativ aktla müəyyən edilməli və işəgötürənin öhdəlikləri yaranmalıdır.

Avropa Məhkəməsinin presedent hüququna əsasən, 1 saylı Protokolun 1-ci maddəsinin 1-ci hissəsində nəzərdə tutulmuş “mülkiyyət” anlayışı müstəqil məzmununa malik olub maddi əşyalara sahiblik ilə məhdudlaşmır və milli qanunvericilikdəki formal təsnifatdan asılı deyil. Maddi əşyalar kimi əmlakı təşkil edən bəzi digər hüquqlar və maraqlar da “mülkiyyət hüququ” kimi tanınmalı və bu maddənin məzmunu baxımından “mülkiyyət” hesab olunmalıdır (İatridis Yunanıstana qarşı iş üzrə 25 mart 1999-cu il tarixli Qərar, № 31107/96, § 54).

“Mülkiyyət” anlayışı “mövcud mülkiyyətlə” məhdudlaşmır və tələblər də daxil olmaqla ərizəçinin ən azından mülkiyyət hüququndan səmərəli şəkildə istifadəsinin əldə olunmasına ağlabatan və “qanuni gözləntisi” olan əmlakı da əhatə edə bilər. “Gözlənti” mübahisə obyektinə olan mülki maraqla bağlı hüquqi müddəaya və ya hüquqi akta əsaslandığı halda “qanunidir”. Hər bir işdə, işin bütün halları nəzərə alınmaqla, bu halların ərizəçiyə 1 saylı Protokolun 1-ci maddəsi ilə qorunan maddi marağa hüquq verib-verməməsi müəyyən olunmalıdır (Saghinadze və başqaları Gürcüstanına qarşı iş üzrə 27 may 2010-cu il tarixli Qərar, №18768/05, §103).

Qeyd olunanlara əsasən Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticələrə gəlir:

- Konstitusiyanın 25-ci maddəsinin tələbləri baxımından Mülki Məcəllənin 965.2.2-ci maddəsinin “əmək müqaviləsi ilə işləyən şəxslərə işdənçıxma müavinətlərinin və əmək haqqının ödənilməsi” müddəası əmək müqaviləsi ilə həm işləyən şəxslərə, həm də işdənçıxmış şəxslərə müavinət və əmək haqqının ödənilməsini nəzərdə tutur.

- Bu Qərarın nəticə hissəsinin birinci bəndində göstərilən əsaslara görə, Mülki Məcəllənin 965.2.2-ci maddəsi Konstitusiyanın 25-ci maddəsinin IV hissəsi, 35-ci maddəsinin VI hissəsi və 149-cu maddəsinin I və III hissələri ilə ziddiyyət təşkil etmir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VII və IX hissələrini, “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 52, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

Q Ə R A R A A L D I :

1. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin tələbləri baxımından Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 965.2.2-ci maddəsinin “əmək müqaviləsi ilə işləyən şəxslərə işdən çıxma müavinətlərinin və əmək haqqının ödənilməsi” müddəası əmək müqaviləsi ilə həm işləyən şəxslərə, həm də işdən çıxmış şəxslərə müavinət və əmək haqqının ödənilməsini nəzərdə tutur.

2. Bu Qərarın nəticə hissəsinin birinci bəndində göstərilən əsaslara görə, Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 965.2.2-ci maddəsi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin IV hissəsi, 35-ci maddəsinin VI hissəsi və 149-cu maddəsinin I və III hissələri ilə ziddiyyət təşkil etmir.

3. Qərar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

4. Qərar “Azərbaycan”, “Respublika”, “Xalq qəzeti”, “Bakinski raboçi” qəzetlərində, “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin.

5. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

ИМЕНЕМ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**ПОСТАНОВЛЕНИЕ
ПЛЕНУМА КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ****О соответствии статьи 965.2.2 Гражданского Кодекса
Азербайджанской Республики, части IV статьи 25, части
VI статьи 35 и частям I и III статьи 149 Конституции
Азербайджанской Республики****21 октября 2016 года****город Баку**

Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики в составе Фархада Абдуллаева (председатель), Соны Салмановой, Судабы Гасановой, Рафаэля Гваладзе, Ровшана Исмайлова, Исы Наджафова, Махира Мурадова, Джейхуна Гараджаева (судья-докладчик) и Кямрана Шафиева,

с участием секретаря суда Эльмеддина Гусейнова,
представителя органа, обратившегося с запросом – заведующего Научно-аналитическим сектором Апарата Уполномоченного по правам человека (Омбудсман) Азербайджанской Республики Махира Мамедова,

представителя органа ответчика – заведующего сектором Трудового законодательства Апарата Милли Меджлиса Азербайджанской Республики Адиля Велиева,

специалиста – заместителя заведующего отделом по Трудовой политике министерства Труда и социальной защиты населения Азербайджанской Республики Абульфаза Магеррамова,

в соответствии с частью VII статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, в открытом судебном заседании, по конституционному судопроизводству, на основании запроса Уполномоченного по правам человека (Омбудсман) Азербайджанской Республики от 25 июля 2016 года, рассмотрел конституционное дело относительно проверки соответствия статьи 965.2.2 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики, части IV статьи 25, части VI

статьи 35 и частям I и III статьи 149 Конституции Азербайджанской Республики.

Заслушав доклад судьи Дж.Гараджаева по делу, выступления представителей заинтересованных субъектов и специалиста, изучив и обсудив материалы дела Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики

У С Т А Н О В И Л :

Уполномоченный по правам человека (Омбудсман) Азербайджанской Республики, направив запрос в Конституционный Суд Азербайджанской Республики (далее – Конституционный Суд), просил проверить соответствие статьи 965.2.2 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики (далее – Гражданский Кодекс), части IV статьи 25 части, VI статьи 35 и частям I и III статьи 149 Конституции Азербайджанской Республики (далее – Конституции).

Из запроса видно, что в статье 965.2 Гражданского Кодекса, перечислена последовательность списания денежных средств со счета, при недостаточности денежных средств на счете для выполнения распоряжений клиента и всех предъявленных к нему требований. Согласно статье 965.2.2 данного Кодекса, во вторую очередь производится списание по документам, предусматривающим перечисление или выдачу денежных средств для расчетов по выплате выходных пособий и оплате труда с лицами, работающими по трудовому договору и по выплате вознаграждений по авторскому договору, либо по выдаваемым на основании этих документов исполнительным документам, а также списание со счета банковских кредитов, выданных для этих целей.

В запросе отмечается, что в указанной статье выражение «выходные пособия» записано после выражения «оплата труда», и присоединяется к данному выражению союзом «и», дает основание понимать так что, выражение «оплата труда» в данной статье, относится к слову «выходные».

Согласно выводу обратившегося с запросом это, предусматривает выплату выходных пособий и заработной платы, работавшим по трудовому договору и не включает выплаты заработной платы лицам, не работающим по трудовому договору. Возникновение на практике такой правовой неопределенности препятствует эффективной защите прав работающих лиц, в результате чего нарушается принцип социальной справедливости.

Обратившийся с запросом считает что, статья 965.2.2 Гражданского Кодекса не включает выплаты заработной платы лицам, работающим по трудовому договору, что не соответствует части IV статьи 25, части VI статьи 35 и частям I и III статьи 149 Конституции.

Пленум Конституционного Суда считает, что в связи с запросом необходимо рассмотреть некоторые нормы Конституции, международных правовых актов, стороной которых является Азербайджанская Республика и трудового законодательства.

На основании части 1 статьи 16 Конституции, Азербайджанское государство заботится о повышении благосостояния народа и каждого гражданина, его социальной защите и достойном уровне жизни.

Согласно частям I и III статьи 25 Конституции, все равны перед законом и судом. Государство гарантирует равенство прав и свобод каждого независимо от расы, национальности, религии, языка, пола, происхождения, имущественного положения, служебного положения, убеждений, принадлежности к политическим партиям, профсоюзным и другим общественным объединениям. Запрещается ограничивать в правах и свободах человека и гражданина, исходя из расовой, национальной, религиозной, языковой принадлежности, принадлежности к полу, происхождения, убеждений, политической и социальной принадлежности.

Согласно статье 35 Конституции, каждый обладает правом свободно выбирать себе на основе своей способности к труду вид деятельности, профессию, занятие и место работы.

В соответствии с частями I и III статьи 149 Конституции, нормативно-правовые акты должны основываться на праве и справедливости (равное отношение к равным интересам), законы не должны противоречить Конституции.

Осуществление трудовых прав без какой-либо дискриминации, отражено также в международных правовых актах. В пункте 2 статьи 23 Всеобщей Декларации прав человека, в статье 7 Международного Пакта об экономических, социальных и культурных правах закреплено право каждого на получение равного вознаграждения за труд равной ценности без какого бы то ни было различия.

В Европейской Социальной Хартии и в Конвенции номер 95 Международной Организации Труда о защите права на труд, особо

подчеркивается защита прав работников на получение заработной платы без какого бы то ни было различия.

В соответствии с частью 3-й статьи 2 Трудового Кодекса Азербайджанской Республики (далее – Трудовой Кодекс), данный Кодекс основывается на принципах обеспечения равноправия, защиты интересов путем обеспечения справедливости и верховенства закона, обеспечения свободного использования умственных, физических и финансовых возможностей в целях удовлетворения материальных, моральных, социальных, экономических и других жизненных потребностей, создания правовой гарантии исполнения обязательств на основании трудового договора (контракта) сторонами трудовых отношений.

На основании отмеченных принципов Трудового Кодекса, стороны трудовых отношений – работодатель и работник имеют равные права и обязанности. Трудовой Кодекс защищает права как работника, так и работодателя, предпочтение какой-либо из сторон недопустимо.

В части I статьи 154 Трудового Кодекса, дается понятие заработной платы. На основании данной статьи, заработная плата – это совокупность дневной или месячной суммы, оплачиваемой работодателем в денежной или натуральной форме за выполненную работником работу (оказанную услугу), определенную трудовым договором для выполнения трудовой функции в течение соответствующего рабочего времени, а также надбавок, премий и других выплат.

Трудовым Кодексом предусмотрены также гарантии оплаты труда. Согласно части I статьи 178 Кодекса, работодатель, независимо от финансового положения, обязан выплачивать работнику в сроки, определенные статьей 172 настоящего Кодекса, установленную заработную плату за выполненную им работу.

Как видно из вышеотмеченных норм трудового законодательства, ни каких различий при выплате заработной платы лицам работавшим и работающим по трудовому договору нет.

Как уже отмечалось, в статье 965 Гражданского Кодекса говорится об очередности списания денежных средств со счета. В соответствии со статьей 965.1 Кодекса, при наличии на счете денежных средств, суммы которых достаточно для удовлетворения всех требований, предъявленных к счету, списание этих средств со счета осуществляется в порядке поступления распоряжений клиента и других документов на списание (календарная очередность), если иное не предусмотрено законом.

А в статье 965.2 данного Кодекса, установлена последовательность списания денежных средств со счета, при недостаточности денежных средств на счете не достаточно для выполнения распоряжений клиента и всех предъявленных к нему требований.

В отмеченной статье списание со счета осуществляется в первую очередь, по требованиям о возмещении вреда, причиненного жизни и здоровью, а также требований о взыскании алиментов (статья 965.2.1.); во вторую очередь, по выплате выходных пособий и оплате труда лицам, работающим по трудовому договору, и выплате вознаграждений по авторскому договору (статья 965.2.2); в третью очередь, по платежам в государственный бюджет, внебюджетный государственный фонд по выплатам обязательного государственного социального страхования и в муниципальные бюджеты (статья 965.2.3); в четвертую очередь, по платежам, предусматривающим удовлетворение требований банка по выданным кредитам (статья 965.2.4); в пятую очередь по другим денежным требованиям (статья 965.2.5); в шестую очередь по другим платежным документам в порядке календарной очередности (статья 965.2.6).

Как видно из, законодатель устанавливая в данной статье очередность списания денежных средств, основывается на принципе социальной справедливости государства и предусматривает в первую очередь, удовлетворение требований лиц по подлежащей выплате сумме. Законодатель, устанавливая данную последовательность, предпочел выплаты лицам, даже выплатам в государственный бюджет и другим государственным и муниципальным выплатам.

В этом контексте, как отмечает запросодатель, оспариваемая норма Гражданского Кодекса, ни в коем случае не может допускать различия между лицами работавшими и работающими, по трудовому договору и предусматривать выплату выходных пособий и заработной платы лицам, работавшим по трудовому договору, а во вторую очередь, заработную плату лицам, работающим по трудовому договору – в пятую очередь.

В противном случае, это может привести к нарушению принципа социальной справедливости государства и различию между лицами, работавшими и работающими по трудовому договору.

Пленум Конституционного Суда отмечает что, принцип социального государства подтверждает обеспечение справедливого социального строя, как правовую обязанность государства. Данный принцип вытекает из преамбулы Конституции, декларирующей обеспечение всем достойного уровня жизни, в соответствии со

справедливым, экономическим и социальным порядком. Именно эффективная социальная политика государства обеспечивает утверждение и спокойствия и благополучия в обществе. Хотя Конституция и не приводит описания социального государства, тем не менее, предусматривает как цель государства, служение развития экономики, повышению благосостояния народа, основываясь на различные виды собственности. Согласно положениям Конституции, государство, проводя политику в сфере социально-экономических прав, взяло на себя служение созданию гражданского общества, социальной защите человека государством при рыночной экономике и принципу социальной справедливости.

Следует отметить, что в практике Европейского Суда по правам человека (далее – Европейский Суд) при рассмотрении споров относительно оплаты труда, делается ссылка на статью 1 Протокола номер 1 к Европейской Конвенции, обеспечивающей защиту прав собственности. А рассмотрение дела судом обосновывается тем, что оплата труда составляет «законное ожидание» приобретения собственности. Оспариваемая в связи с этим выплата должна быть определена договором или нормативным актом и образовывать обязательства работодателя.

Согласно прецедентному праву Европейского Суда, понятие «собственность», предусмотренное в части I статьи 1 Протокола номер 1, имея самостоятельное содержание, не ограничивается владением материальными предметами и не зависит от формальной классификации в национальном законодательстве. Равно как материальные предметы некоторые другие права и интересы, составляющие имущество также должны быть признаны «правом собственности», и с точки зрения содержания данной статьи считаться «собственностью» (Решение по делу Иатридис против Греции от 25 марта 1999 года, №31107/96, §54).

Понятие «собственность» не ограничивается «имеющимся имуществом», и по меньшей мере эффективное использование заявителем права собственности, вымогая требования, может охватывать также разумное имущество, являющееся его “законным ожиданием”. «Ожидание» является «законным» в случае, когда основано на правовом положении или правовом акте, связанном с гражданскими интересами, являющимися объектом спора. В любом деле, с учетом всех обстоятельств дела, следует установить, предоставляют ли данные обстоятельства заявителю право на материальные интересы, защищаемые статьей 1 Протокола номер 1 (Постановление по

делу Сагхинадзе и другие против Грузии от 27 мая 2010 года, №18768/05, §103).

На основании вышеотмеченного Пленум Конституционного Суда приходит к следующим выводам:

- С точки зрения требований статьи 25 Конституции, положение статьи 965.2.2 Гражданского Кодекса, «выплате выходных пособий и оплате труда с лицами, работающими по трудовому договору», предусматривает выплату, пособия и заработной платы как лицам, работающим по трудовому договору, так и уволенным лицам.

- Согласно основаниям, указанным в первом пункте резолютивной части настоящего Постановления, статья 965.2.2 Гражданского Кодекса не противоречит части IV статьи 25, части VI статьи 35 и частям I и III статьи 149 Конституции.

Руководствуясь частями VII и IX статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, статьями 52, 62, 63, 65-67 и 69 Закона Азербайджанской Республики «О Конституционном Суде», Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики,

П О С Т А Н О В И Л :

1. С точки зрения требований статьи 25 Конституции, положение статьи 965.2.2 Гражданского Кодекса, «выплате выходных пособий и оплате труда с лицами, работающими по трудовому договору», предусматривает выплату, пособия и заработной платы как лицам, работающим по трудовому договору, так и уволенным лицам.

2. Согласно основаниям, указанным в первом пункте резолютивной части настоящего Постановления, статья 965.2.2 Гражданского Кодекса не противоречит части IV статьи 25, части VI статьи 35 и частям I и III статьи 149 Конституции.

3. Постановление вступает в силу со дня опубликования.

4. Постановление опубликовать в газетах «Азербайджан», «Республика», «Халг газети», «Бакинский рабочий» и «Вестнике Конституционного Суда Азербайджанской Республики».

5. Постановление является окончательным, не может быть отменено, изменено или официально истолковано ни одним органом или лицом.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSİYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN
Q Ə R A R I**

**Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin
128.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair**

2 noyabr 2016-cı il

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Südabə Həsənova, Ceyhun Qaracayev (məruzəçi-hakim), Rafael Qvaladze, Mahir Muradov, İsa Nəcəfov və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi – Elməddin Hüseynovun,

maraqlı subyektlərin nümayəndələri – Bakı şəhəri Nəsimi rayon məhkəməsinin hakimi Şəlalə Həsənovanın, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının İnzibati və hərbi qanunvericilik şöbəsinin baş məsləhətçisi Eldar Əsgərovun,

ekspert – Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinin Konstitusiya hüququ kafedrasının baş müəllimi Elşad Nəsirovun,

mütəxəssislər – Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimi Hafiz Nəsibovun və Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyi Baş Dövlət Yol Polisi İdarəsinin nümayəndəsi Fuad Bədəlovun iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə müvafiq olaraq xüsusi konstitusiya icraatı üzrə açıq məhkəmə iclasında Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 128.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair Bakı şəhəri Nəsimi rayon məhkəməsinin müraciəti ilə bağlı konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim C.Qaracayevin məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələrinin və mütəxəssisin çıxışlarını və ekspertin rəyini dinləyib, iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

MÜƏYYƏN ETDİ:

Bakı şəhəri Nəsimi rayon məhkəməsi (bundan sonra – Nəsimi rayon məhkəməsi) Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiyaya Məhkəməsi) müraciət edərək Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin (bundan sonra – İnzibati Xətalər Məcəlləsi) 128.1-ci maddəsinin şərh edilməsini xahiş etmişdir.

Müraciətdə göstərilir ki, “A-Qroup Sığorta Şirkəti” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti (bundan sonra – “A-Qroup Sığorta Şirkəti” ASC) Nəsimi rayon məhkəməsinə şikayət verərək Daxili İşlər Nazirliyi Baş Dövlət Yol Polisi İdarəsi (bundan sonra – Baş Dövlət Yol Polisi İdarəsi) tərəfindən qəbul edilmiş inzibati xəta haqqında iş üzrə qərarın ləğv edilməsini və avtomobili idarə etmiş sürücünün müəyyən olunması üçün hadisənin yenidən araşdırılmasının təmin edilməsini xahiş etmişdir.

Nəsimi rayon məhkəməsinin 3 fevral 2016-cı il tarixli qərarı ilə həmin şikayət, şikayəti vermək hüququ olmayan hüquqi şəxs tərəfindən verildiyinə görə geri qaytarılmışdır.

Məhkəmənin həmin qərarından “A-Qroup Sığorta Şirkəti” ASC apellyasiya şikayəti vermişdir. Bakı apellyasiya məhkəməsinin 4 aprel 2016-cı il tarixli qərarı ilə apellyasiya şikayəti təmin edilmiş, Nəsimi rayon məhkəməsinin qərarı ləğv edilmiş və inzibati xəta haqqında iş yenidən baxılması üçün birinci instansiya məhkəməsinə qaytarılmışdır.

Nəsimi rayon məhkəməsində yenidən işə baxılarkən Baş Dövlət Yol Polisi İdarəsinin nümayəndəsi vəsatət qaldıraraq İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 128.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş şəxslərin dairəsinin məhdud olub-olmaması və həmin maddədə nəzərdə tutulmayan şəxslərin inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan şikayət vermək hüququnun olub-olmaması məsələsinə aydınlıq gətirilməsi üçün Konstitusiyaya Məhkəməsinə müraciət edilməsini xahiş etmişdir.

Nəsimi rayon məhkəməsi Baş Dövlət Yol Polisi İdarəsinin mövqeyi ilə razılaşaraq İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 128.1-ci maddəsinin şərh edilməsi barədə Konstitusiyaya Məhkəməsinə müraciət ünvanlamışdır.

Müraciət onunla əsaslandırılmışdır ki, İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 128.1-ci maddəsinə əsasən inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan şikayət vermək hüququ olan subyektlərin dairəsi barədə məhkəmələrdə müxtəlif yanaşmaların olması və fərqli məhkəmə aktlarının qəbul edilməsi məhkəmə təcrübəsinin formalaşmasına maneələr yaradır.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu müraciətlə əlaqədar aşağıdakıları qeyd etməyi zəruri hesab edir.

Hər hansı hüquq münasibətləri subyektlərinin hüquq və vəzifələri qiymətləndirilərkən həmin münasibətlərin məzmunu təhlil edilməli və subyektin prosessual münasibətlərdə mövcudluğu və bununla əlaqəli subyektiv hüququ və prosessual imkanları araşdırılmalıdır.

Subyektiv hüquq – şəxsin qanunvericiliklə təmin olunan, onun maraqlarının qorunmasına yönələn mümkün davranış qaydasıdır.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu M.Bağırovun şikayəti üzrə 30 iyun 2008-ci il tarixli Qərarında qeyd etmişdir ki, subyektiv mənada hüquq normativ-hüquqi aktlarla müəyyən olunmuş zahiri azadlığı ifadə edir. Şəxsiyyətin davranışının bu və ya digər üsulunu seçməklə şüurlu olaraq məqsədləri müəyyən etmək və onların istiqamətində hərəkət etmək imkanı hüquqi tənzimlənmənin əhatəsinə düşür. Həmin azadlığın ictimai münasibətlərdə öz məqsədini ifadə etmək imkanı kimi qəbul olunan xarici cəhəti isə mühüm əhəmiyyət kəsb edir. İkinci (xarici) cəhət hüquqi ixtiyar kimi təzahürü ehtiva edir. Belə ki, subyektiv hüquq üç elementin məcmusu kimi qiymətləndirilə bilər: öz hərəkətlərinə hüquqi ixtiyar; başqa (borclu) şəxslərdən tələb etmək hüququ; müdafiə hüququ. Subyektiv hüququn ikinci və üçüncü elementləri birinci elementin mövcudluğu ilə bağlıdır. Birinci element isə bəzən yalnız qanunla müəyyən olunmuş qaydaya riayət edilməklə yaranır. Belə qaydalara riayət edilmədən subyektiv hüququn digər elementlərinin, yəni başqa şəxslərdən tələb etmək hüququnun və müdafiə hüququnun yaranmasından, eləcə də həyata keçirilməsindən söhbət gedə bilməz.

Azərbaycan Respublikasının inzibati xətalər qanunvericiliyinin vəzifələri insan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını, onların sağlamlığını, əhalinin sanitariya-epidemioloji salamatlığını, ictimai mənəviyyəti, mülkiyyəti, şəxslərin iqtisadi maraqlarını, ictimai qaydanı və ictimai təhlükəsizliyi, ətraf mühiti, idarəçilik qaydalarını qorumaqdan, qanunçuluğu möhkəmləndirməkdən və inzibati xətaların qarşısını almaqdan ibarətdir (İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 2-ci maddəsi).

İnzibati xətalər qanunvericiliyi səlahiyyətli orqanla fiziki və hüquqi şəxslər arasında inzibati xətalərlə bağlı yaranan münasibətləri tənzimləyir. Bu münasibətlərdə inzibati təqibi təmin edən tərəflərdən biri kimi dövlət orqanı çıxış edir. İnzibati xətalərdən irəli gələn və İnzibati Xətalər Məcəlləsi ilə tənzimlənən münasibətlər ümumi (publik) xarakterlidir.

İnzibati xətalər sahəsində yaranan münasibətlər təbiətinə görə repressiv (tənbehləndirici) və preventiv (xəbərdaredici) xarakter daşıyır.

İlk növbədə ona görə ki, səlahiyyətli orqan (vəzifəli şəxs) xəta törətmiş subyektə qarşı məsuliyyət tədbirlərini tətbiq edərkən inzibati xarakterli məcburetmə səlahiyyətlərinə malikdir. İnzibati xətlər qanunvericiliyi (inzibati-delikt hüququ) təbiətinə görə cinayət qanunvericiliyinə daha yaxındır. Bu iki hüquq sahəsi müəyyən etdikləri qanun pozuntularının ictimai təhlükəliliyi dərəcəsinə görə fərqlənir. İnzibati-delikt normalarının cinayət qanunvericiliyi normalarından fərqliliyi onların nisbətən yüngül ictimai təhlükəli əməllərin qadağan edilməsi ilə əlaqədardır. (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 332.1-ci maddəsinin bəzi müddələrinin şərh edilməsinə dair” 5 mart 2015-ci il tarixli Qərarı).

İnzibati xətlər haqqında işlərə baxmağa səlahiyyəti olan orqanlar insan hüquq və azadlıqlarının qanunsuz məhdudlaşdırılmasından çəkinməklə yanaşı, cəmiyyətdə inzibati sahədə qanunçuluğun təmin edilməsini həyata keçirirlər.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra – Konstitusiya) 71-ci maddəsinin I hissəsinə görə, Konstitusiyada təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını gözləmək və qorumaq qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının borcudur. Bu Konstitusiya norması insan hüquq və azadlıqlarının müdafiə vasitələri ilə yanaşı, həmin hüquqların təminatı kimi cinayət, inzibati-delikt və digər repressiv və preventiv hüquq sahələrinin qoruyucu normalarının mövcudluğunu da nəzərdə tutur. Hər bir dövlət orqanı öz səlahiyyətləri çərçivəsində insan hüquq və azadlıqlarını qorumaq şərti ilə qanunçuluğu təmin etməlidir.

Dövlət orqanlarının səlahiyyətləri, habelə prosessual imkanları qanunvericiliklə müəyyən edilir. Məhz bu səbəbdən İnzibati Xətlər Məcəlləsi ilə inzibati xətlər haqqında işlərə baxmağa səlahiyyəti olan orqanlar və şikayət vermək hüququ olan subyektlərin dairəsi dəqiq tənzimlənmişdir.

İnzibati xətlər haqqında işlərə baxmağa səlahiyyəti olan orqanlar (vəzifəli şəxslər) İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 40-cı maddəsində göstərilmişdir. Həmin maddəyə əsasən, inzibati xətlər haqqında işlərə: rayon (şəhər) məhkəmələri; yetkinlik yaşına çatmayanların işləri və hüquqlarının müdafiəsi üzrə komissiyalar (kollegial orqan); müvafiq icra hakimiyyəti orqanları, Mərkəzi Bank, müvafiq icra hakimiyyəti orqanının yaratdığı qurum (vəzifəli şəxslər) baxırlar.

Qeyd edilən orqanlar inzibati xətlər haqqında işlər üzrə icraatı həyata keçirirlər. İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 48-ci maddəsinə əsasən, bu

icraatın vəzifələri şəxslərin hüquqlarını və azadlıqlarını, onların qanuni mənafələrini qorumaqdan, inzibati xəta haqqında hər bir işin hallarını vaxtında, hərtərəfli, tam və obyektiv surətdə aydınlaşdırmaqdan, inzibati xəta törətmiş şəxsi aşkar etməkdən və onu inzibati məsuliyyətə cəlb etməkdən, çıxarılmış qərarın icrasını təmin etməkdən, habelə inzibati xətanın törədilməsinə kömək edən səbəbləri və şəraiti aşkar etməkdən və inzibati xətaların qarşısını almaqdan ibarətdir.

Bununla yanaşı, inzibati məsuliyyətə cəlb edilməsi mümkün sayılan subyektlərin dairəsi İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 16, 17 və 18-ci maddələrində dəqiq müəyyən edilmişdir. Bu subyektlərə fiziki, vəzifəli, habelə hüquqi şəxslər aid edilir.

Göründüyü kimi, inzibati xətalər qanunvericiliyi inzibati xətalər haqqında işlər üzrə icraatın həyata keçirilməsinin prosessual qaydalarını tənzimləyərək inzibati xətalər üzrə işlərə baxmağa səlahiyyəti olan orqanların (vəzifəli şəxslərin) və inzibati məsuliyyətə cəlb edilməsi mümkün sayılan subyektlərin dairəsini dəqiq müəyyən etmişdir.

Nəsimi Rayon Məhkəməsinin müraciətində şərh edilməsi xahiş olunan İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 128.1-ci maddəsində qeyd edilir ki, barəsində qərar çıxarılmış fiziki şəxs, yetkinlik yaşına çatmayanların qanuni nümayəndəsi, hüquqi şəxsin nümayəndəsi, zərər çəkmiş şəxs, müdafiəçi və nümayəndə, həmçinin bu Məcəllənin 43.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan vəzifəli şəxs inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan şikayət, prokuror isə protest verə bilər.

İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 128-ci maddəsi inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan şikayət və ya protest vermək hüququ olan subyektlərin dairəsini göstərərək faktiki olaraq inzibati xətalər haqqında işlər üzrə icraatın iştirakçılarını müəyyən etmiş olur. Bu subyektlərin dairəsi qanunvericilikdə dəqiq və məhdud müəyyən edilmişdir.

Lakin bu, inzibati xətalər haqqında işlər üzrə icraat prosesində subyektlərin öz hüquq və azadlıqlarını, habelə səlahiyyətlərinin icrası ilə əlaqədar qanuni maraqlarını müdafiə etmək imkanından məhrum edilməsinə əsas vermir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 430.1, 430.2.1 və 430.2.3-cü maddələrinin şərh edilməsinə dair” 15 iyul 2013-cü il tarixli Qərarında qeyd etmişdir ki, inzibati xətalara dair protokol tərtib etmiş və ya inzibati xətalər haqqında qərar qəbul etmiş vəzifəli şəxsin inzibati xətalər haqqında işlər üzrə qərarların yenidən baxılması mərhələsində subyekt kimi iştirak etməsi inzibati icraatda cəmiyyətin və dövlətin maraqlarının təmin

olunması, inzibati xətalara dair işlərə baxılarkən ümumi (publik) maraqların qorunması və müdafiə olunması, həmçinin İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 2-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş inzibati xətalər qanunvericiliyinin vəzifələrinin icrası baxımından vacibdir.

Subyektiv hüquqların mahiyyətinə əsaslanaraq Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu həmin Qərarda Konstitusiyanın 60-cı maddəsini, habelə “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndində göstərilən hər kəsin onun mülki hüquq və vəzifələri müəyyən edilərkən və ya ona qarşı hər hansı cinayət ittihamı irəli sürülərkən, qanun əsasında yaradılmış müstəqil və qərəzsiz məhkəmə vasitəsi ilə, ağılabatan müddətdə işinin ədalətli və açıq araşdırılması hüququnu rəhbər tutaraq, 2016-cı il 1 mart tarixinədək qüvvədə olmuş İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 430.1, 430.2.1 və 430.2.3-cü maddələrində nəzərdə tutulan hallarda səlahiyyətli dövlət orqanının inzibati protokol tərtib edən və ya inzibati tənbehin tətbiqi haqqında qərarı qəbul edən vəzifəli şəxsinin birinci instansiya məhkəməsinin (hakimin) qərarından apellyasiya instansiyası məhkəməsinə şikayət verməsinin mümkünlüyünü istisna etməmişdir. Bununla yanaşı, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu səlahiyyətli dövlət orqanının inzibati protokol tərtib edən və ya inzibati tənbehin tətbiqi haqqında qərarı qəbul edən vəzifəli şəxsinin inzibati xətalər haqqında işlər üzrə qərarların yenidən baxılması mərhələsində hüquqi statusunun, habelə apellyasiya şikayətinin verilməsinin xüsusiyyətlərinin tənzimlənməsini Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə tövsiyə etmişdir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu oxşar hüquqi mövqeyi, yəni məhkəmə icraatı prosesində Konstitusiyanın 60-cı maddəsi baxımından şikayət vermək hüququ olan subyektlərin dairəsinin dəqiqləşdirilməsini “Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 449.2.3-cü maddəsinin şikayət vermək hüququ olan “digər şəxslər” müddəasının şərh edilməsinə dair” 12 mart 2015-ci il tarixli Qərarında da ifadə etmişdir.

Həmin Qərarda Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra – Cinayət-Prosessual Məcəllə) 449.2.3-cü maddəsində nəzərdə tutulan “digər şəxslər” müddəası elə şəxsləri nəzərdə tutur ki, onlar prosesdə iştirakçı və tərəf deyildir, lakin bu subyektlərə hər hansı bir formada özünün prosessual hüquq və ya vəzifəsini həyata keçirən bütün digər şəxslər aid edilir. Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu belə

nəticəyə gəlmişdir ki, Cinayət-Prosessual Məcəllənin 449.2.3-cü maddəsinin “qərarın qəbul edilməsi və ya hərəkətin aparılması nəticəsində hüquq və azadlıqları pozulan digər şəxslər” müddəası cinayət prosesinin iştirakçıları və tərəfləri olmayan, lakin cinayət prosesində iştirak edən və ya hər hansı bir formada cinayət-prosessual hüquq və ya vəzifələri həyata keçirən şəxslərin Konstitusiya və qanunlar ilə təsbit olunmuş hüquq və azadlıqları prosessual qərar və ya hərəkətlər ilə pozulduğu təqdirdə, bu qərar və ya hərəkətlərdən şikayət vermək hüququnu istisna etmir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Cinayət-Prosessual Məcəllənin 449.2.3-cü maddəsinə təhlil edərək ilk növbədə, Konstitusiyanın 60-cı maddəsi, habelə cinayət-prosessual münasibətlərin xüsusiyyəti baxımından şikayət vermək hüququ olan subyektlərin dairəsini geniş şərh etmişdir. Belə ki, Cinayət-Prosessual Məcəllənin qeyd edilən maddəsində “digər şəxslər” ifadəsi şikayət vermək hüququ olan subyektlərin geniş şərh edilməsinə imkan yaratmışdır.

İnzibati xətalara dair işlər üzrə icraat cinayət prosesinə nisbətən sadələşmiş və qısamüddətli olduğuna görə İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 128.1-ci maddəsində şikayət vermək hüququ olan subyektlərin dairəsi məhdud və konkret göstərilmişdir. Bundan başqa Cinayət-Prosessual Məcəllənin 449.2.3-cü maddəsindən fərqli olaraq, İnzibati Xətalər Məcəlləsinin qeyd olunan maddəsində “digər şəxslər” anlayışı nəzərdə tutulmadığına görə həmin normanın geniş şərh olunması mümkünsüz olur.

İnzibati xətalər qanunvericiliyinin analogiya üzrə tətbiqinə gəldikdə isə qeyd edilməlidir ki, cinayət-prosessual qanunvericiliyin analogiya üzrə inzibati xəta haqqında iş üzrə icraat prosesində tətbiqi istisna edilmir. İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 6.3-cü maddəsi inzibati xətalər qanunvericiliyinin analogiya üzrə tətbiqinə məhdudiyyət qoysa da, bu həmin hüquq sahəsinin maddi hüquq normalarına (məsuliyyəti müəyyən edən normalara) aiddir. Lakin qanunun analogiya üzrə tətbiqi o zaman mümkündür ki, oxşar prosessual münasibətlər inzibati xətalər qanunvericiliyində müvafiq norma ilə tənzimlənməsin. Qeyd olunduğu kimi, İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 128.1-ci maddəsində inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan şikayət və ya protest vermək hüququ olan şəxslərin dairəsi imperativ qaydada göstərilmişdir.

Beləliklə, qeyd olunanları nəzərə alaraq, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticəyə gəlir:

- İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 128.1-ci maddəsində şikayət vermək hüququ olan subyektlərin dairəsi dəqiq göstərildiyinə görə geniş təfsir edilə bilməz və yalnız həmin maddədə sadalanan şəxslər inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan şikayət, prokuror isə protest verə bilər.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsini və “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

Q Ə R A R A A L D I :

1. Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 128.1-ci maddəsində şikayət vermək hüququ olan subyektlərin dairəsi dəqiq göstərildiyinə görə geniş təfsir edilə bilməz və yalnız həmin maddədə sadalanan şəxslər inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan şikayət, prokuror isə protest verə bilər.

2. Qərar dərc olunduğu gündən qüvvəyə minir.

3. Qərar “Azərbaycan”, “Respublika”, “Xalq qəzeti”, “Bakinski raboçi” qəzetlərində, “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin.

4. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

ИМЕНЕМ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ПОСТАНОВЛЕНИЕ ПЛЕНУМА КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

О толковании статьи 128.1 Кодекса Азербайджанской Республики об Административных Проступках

2 ноября 2016 года

город Баку

Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики в составе Фархада Абдуллаева (председатель), Соны Салмановой, Судабы Гасановой, Джейхуна Гараджаева (судья-докладчик), Рафаэля Гваладзе, Махира Мурадова, Исы Наджафова и Кямрана Шафиева,

при участии секретаря суда – Эльмяддина Гусейнова,

представителей заинтересованных субъектов – судьи Насиминского районного суда города Баку Шалалы Гасановой, главного консультанта Отдела административного и военного законодательства Апарата Милли Меджлиса Азербайджанской Республики Эльдара Аскерова,

эксперта – старшего преподавателя кафедры конституционного права юридического факультета Бакинского государственного университета Эльшада Насирова,

специалистов – судьи Верховного Суда Азербайджанской Республики Хафиза Насибова и представителя Главного управления Государственной дорожной полиции Министерства Внутренних Дел Азербайджанской Республики Фуада Бадалова,

в соответствии с частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики в порядке особого конституционного производства, рассмотрел в открытом судебном заседании конституционное дело о толковании статьи 128.1 Кодекса Азербайджанской Республики «Об Административных Проступках» в связи с обращением Насиминского районного суда города Баку.

Заслушав доклад судьи Дж.Гараджаева по делу, выступления представителей заинтересованных субъектов и специалистов, мнение эксперта, изучив и обсудив материалы дела, Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики

У С Т А Н О В И Л :

Насиминский районный суд города Баку (далее – Насиминский районный суд), обратившись в Конституционный Суд Азербайджанской Республики (далее – Конституционный Суд) просил дать толкование статье 128.1 Кодекса Азербайджанской Республики об Административных Проступках (далее – Кодекс об Административных Проступках).

В обращении указывается, что Открытое Акционерное Общество "Страховая Компания А-Group" (далее – ОАО "Страховая Компания А-Group"), обратившись с жалобой в Насиминский районный суд просила об отмене принятого Главным управлением Государственной дорожной полиции Министерства Внутренних Дел (далее – Главное управления Государственной дорожной полиции) постановления по делу об административном проступке и обеспечении нового расследования происшествия для установления управлявшего автомобилем водителя.

Решением Насиминского районного суда от 3 февраля 2016 года данная жалоба была возвращена по причине подачи ее юридическим лицом, не обладающим правом подачи жалобы.

ОАО "Страховая Компания А-Group" подала апелляционную жалобу на данное судебное решение. Решением Бакинского апелляционного суда от 4 апреля 2016 года апелляционная жалоба была удовлетворена, решение Насиминского районного суда отменено и дело об административном проступке возвращено в суд первой инстанции для нового рассмотрения.

При рассмотрении дела вновь в Насиминском районном суде, представитель Главного управления Государственной дорожной полиции, подав ходатайство, просил обратиться в Конституционный Суд для внесения ясности в вопрос о том, ограничен ли круг лиц, предусмотренных статьей 128.1 Кодекса об Административных Проступках и обладают лица, не предусмотренные данной статьей правом обжалования решения по делу об административном проступке.

Насиминский районный суд, согласившись с позицией Главного управления Государственной дорожной полиции, направил в Конституционный Суд обращение о толковании статьи 128.1 Кодекса об Административных Проступках.

Обращение обосновано тем, что наличие различных судебных подходов в отношении круга субъектов, обладающих правом обжалования решения по делу об административном проступке на основании статьи 128.1 Кодекса об Административных Проступках, и принятие различных судебных актов препятствует формированию судебной практики.

В связи с обращением, Пленум Конституционного Суда считает необходимым отметить следующее.

При оценке прав и обязанностей любых субъектов правоотношений, следует проанализировать суть данных отношений, изучить наличие субъекта в процессуальных отношениях и связанные с этим его субъективное право и процессуальные возможности.

Субъективное право – это возможные правила поведения лица, обеспеченные законодательством и направленные на защиту его интересов.

Пленум Конституционного Суда, в Постановлении от 30 июня 2008 года в связи с жалобой М.Багирова отметил, что в субъективном смысле право, выражает внешнюю свободу, установленную нормативно-правовыми актами. Возможность сознательно определять цели, выбирая тот или иной способ поведения личности, и действовать в их направлении, не подпадает под правовое регулирование. А внешняя сторона данной свободы, принимаемая как возможность выражения своей цели в общественных отношениях, имеет большое значение. Вторая (внешняя) сторона выражается, как проявление правовой воли. Так, субъективное право может быть оценено как совокупность трёх элементов: правовая воля своим действиям; право требовать от других лиц (должников); право на защиту. Второй и третий элементы субъективного права связаны с наличием первого элемента. А первый элемент, иногда возникает только при соблюдении, установленного законом правила. Без соблюдения подобных правил о возникновении, а также осуществлении других элементов субъективного права, то есть, права требования от других лиц и права на защиту и речи не может быть.

Законодательство Азербайджанской Республики об административных проступках имеет цель защиты прав и свобод человека и

гражданина, охраны здоровья и санитарно-эпидемиологического благополучия населения, охраны общественной морали, личной собственности и личных экономических интересов, общественного порядка и общественной безопасности, окружающей среды и установленного порядка управления, укрепление законности и предупреждение административных проступков (статья 2 Кодекса об Административных Проступках).

Законодательство об административных проступках регулирует отношения, возникающие между полномочным органом и физическими и юридическими лицами в связи с административными проступками. В качестве одной из сторон, обеспечивающих административное преследование в таких отношениях, выступает государственный орган. Отношения, вытекающие из административных проступков и регулируемые Кодексом об Административных Проступках, носят общий (публичный) характер.

Отношения, возникающие в сфере административных проступков, по своей природе несут в себе репрессивный (упрекательный) и превентивный (предупреждающий) характер. В первую очередь потому, что компетентный орган (должностное лицо), при применении мер ответственности в отношении субъекта совершившего проступок, обладает полномочиями принуждения административного характера. Законодательство об административных проступках (административно-деликтное право) по своей природе ближе к уголовному законодательству. Эти правовые сферы различаются по определяемой ими степени общественной опасности нарушений закона. Отличие административно-деликтных норм от норм уголовного законодательства связано с тем, что первые запрещают относительно легкие общественно опасные деяния (Постановление Пленума Конституционного Суда от 5 марта 2015 года "О толковании некоторых положений статьи 332.1 Кодекса Азербайджанской Республики «Об Административных Проступках»").

Органы, уполномоченные рассматривать дела об административных проступках, не только избегают незаконного ограничения прав и свобод человека, но и осуществляют в обществе обеспечение законности в административной области.

Так, согласно части I статьи 71 Конституции Азербайджанской Республики (далее – Конституция), соблюдать и защищать права и свободы человека и гражданина, закрепленные в Конституции, является обязанностью органов законодательной, исполнительной и

судебной властей. Данная конституционная норма, помимо средств защиты прав и свобод человека, также подразумевает о существовании защитных норм уголовной, административно-деликтной и других репрессивной и превентивной правовых сфер, в качестве гарантии этих прав. Каждый государственный орган, в рамках своих полномочий, должен обеспечивать законность, при условии защиты прав и свобод человека.

Полномочия, а также процессуальные возможности государственных органов устанавливаются законодательством. Именно по этой причине, Кодексом об Административных Проступках точно отрегулирован круг органов, уполномоченных рассматривать дела об административных проступках и субъектов, обладающих правом обжалования.

Органы (должностные лица), уполномоченные рассматривать дела об административных проступках, указаны в статье 40 Кодекса об Административных Проступках. Согласно данной статье, дела об административных проступках рассматривают: районные (городские) суды; комиссии (коллегиальный орган) по защите прав и делам о несовершеннолетних; соответствующие органы исполнительной власти, Центральный Банк, организация (должностные лица) созданная соответствующим органом исполнительной власти.

Упомянутые органы осуществляют производство по делам об административных проступках. Согласно статье 48 Кодекса об Административных Проступках, обязанности данного производства состоят из: защиты прав и свобод лиц, их законных интересов; в своевременной, всесторонней, полной и объективной форме выяснения каждого дела об административном проступке; разоблачении лица, совершившего административный проступок и привлечении его к административной ответственности; обеспечении исполнения вынесенного решения; в том числе, в выявлении причин и условий, способствующих совершению административного проступка и предупреждению административных проступков.

Наряду с этим, круг допустимых к привлечению к административной ответственности субъектов, точно определен в статьях 16, 17 и 18 Кодекса об Административных Проступках. К ним относятся физические, должностные, а также юридические лица.

Как видно, законодательство об административных проступках, регулируя процессуальные правила осуществления производства по делам об административных проступках, точно установило круг

органов (должностных лиц), уполномоченных рассматривать дела об административных проступках и субъектов, привлечение которых к административной ответственности считается возможным.

В статье 128.1 Кодекса об Административных Проступках, о толковании которой просилось в обращении Насиминского районного суда, отмечается, что физическое лицо, в отношении которого вынесено решение, законный представитель несовершеннолетних, представитель юридического лица, потерпевшее лицо, защитник и представитель, а также, предусмотренное статьей 43.2 настоящего Кодекса должностное лицо могут дать жалобу, а прокурор протест на решение по делу об административном проступке.

Статья 128.1 Кодекса об Административных Проступках, раскрывая круг субъектов, обладающих правом обжаловать или опротестовать решение по делу об административном проступке, фактически устанавливает участников производства по делам об административных проступках. Круг данных субъектов установлен в законодательстве, в точной и ограниченной форме.

Однако это, не дает основания для лишения субъектов возможности защищать свои права и свободы, а также законные интересы в связи с исполнением, полномочий в процессе производства по делам об административных проступках.

Так, Пленум Конституционного Суда, в своем Постановлении "О толковании статей 430.1, 430.2.1 и 430.2.3 Кодекса Азербайджанской Республики об Административных Проступках" от 15 июля 2013 года отметил, что участие должностного лица, составившего протокол по административным проступкам или вынесшего решение по административным проступкам, в качестве субъекта на этапе пересмотра решений по делам об административных проступках, важно с точки зрения обеспечения интересов общества и государства в административном производстве, защиты и отстаивания общих (публичных) интересов при рассмотрении дел об административных проступках, а также, исполнения задач законодательства об административных проступках, предусмотренных статьей 2 Кодекса об Административных Проступках.

В данном Постановлении Пленум Конституционного Суда, основываясь на суть субъективных прав и руководствуясь статьей 60 Конституции, а также пунктом 1 статьи 6 Конвенции "О защите прав человека и основных свобод" (каждый, в случае спора о его гражданских правах и обязанностях или при предъявлении ему

любого уголовного обвинения имеет право на справедливое и публичное разбирательство дела в разумный срок независимым и беспристрастным судом, созданным на основании закона) не исключил возможность подачи в суд апелляционной инстанции жалобы на решение суда (судьи) со стороны должностного лица полномочного государственного органа, составившего административный протокол или вынесшего решение о применении административного взыскания в случаях, предусмотренных статьями 430.1, 430.2.1 и 430.2.3 Кодекса об Административных Проступках, действовавшего до 1 марта 2016 года. Вместе с тем, Пленум Конституционного Суда рекомендовал Милли Меджлису Азербайджанской Республики урегулировать правовой статус должностного лица полномочного государственного органа, составившего административный протокол или вынесшего решение о применении административного взыскания, на стадии повторного рассмотрения решений по делам об административных проступках, а также особенностей подачи апелляционной жалобы.

Пленум Конституционного Суда изложил аналогичную правовую позицию, то есть уточнение круга субъектов, обладающих правом обжалования в процессе судебного производства, с точки зрения статьи 60 Конституции в Постановлении "О толковании положения «другие лица», имеющие право обжалования статьи 449.2.3 Уголовно-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики" от 12 марта 2015 года.

В данном Постановлении Пленум Конституционного Суда признал, что положение «другие лица», предусмотренное в статье 449.2.3 УПК, касается лиц, не являющихся участниками или стороной в процессе, однако участвующих в уголовном процессе либо осуществляющих в той или иной форме уголовно-процессуальные права или обязанности. Пленум Конституционного Суда пришел к такому выводу, что положение «другие лица, права и свободы которых нарушены вследствие принятия решения или проведения действия» статьи 449.2.3 Уголовно-Процессуального Кодекса, не исключает права обжалования данного решения или действий, в случае нарушения процессуальными решениями или действиями, закрепленными в Конституции и законах прав и свобод лиц, не являющихся участниками и сторонами уголовного процесса, либо осуществляющих в какой-либо форме уголовно-процессуальные права или обязанности.

Пленум Конституционного Суда, анализируя статью 449.2.3 Уголовно-Процессуального Кодекса, в первую очередь, дал подробное толкование круга субъектов, обладающих правом обжалования с точки зрения статьи 60 Конституции, а также особенности уголовно-процессуальных отношений. Так, выражение "другие лица" в упомянутой статье Уголовно-Процессуального Кодекса, позволило дать подробное толкование субъектов, обладающих правом обжалования.

Из-за упрощенности и краткосрочности производства по делам об административных проступках, круг субъектов, в сравнении с уголовным процессом обладающих правом обжалования, в статье 128.1 Кодекса об Административных Проступках, указан ограниченной и конкретной форме. Кроме того, в отличие от статьи 449.2.3 Уголовно-Процессуального Кодекса понятие "другие лица", в отмеченной статье Кодекса об Административных Проступках не предусмотрено, поэтому подробное толкование данной нормы не предоставляется возможным.

Что же касается применения законодательства об административных проступках, по аналогии следует отметить, что применение уголовно-процессуального законодательства по аналогии в процессе производства по делу об административном проступке не исключается. Несмотря на то, что статья 6.3 Кодекса об Административных Проступках вводит ограничение на применение законодательства об административных проступках по аналогии, это относится к материально-правовым нормам (нормам, устанавливающим ответственность) данной области права. Однако, применение закона по аналогии возможно в том случае, если аналогичные процессуальные отношения не регулируются в законодательстве об административных проступках соответствующей нормой. Как уже отмечалось, круг лиц, обладающих правом обжалования или опротестования решения по делу об административном проступке, в статье 128.1 Кодекса об Административных Проступках указан в императивном порядке.

Таким образом, принимая во внимание вышеотмеченное, Пленум Конституционного Суда приходит к такому выводу:

- ввиду того, что в статье 128.1 Кодекса об Административных Проступках четко указан, круг субъектов, обладающих правом обжалования, она не может быть подробно истолкована и только

перечисленные в данной статье лица могут обжаловать, а прокурор опротестовать решение по делу об административном проступке.

Руководствуясь частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, статьями 60, 62, 63, 65-67 и 69 Закона Азербайджанской Республики «О Конституционном Суде», Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики

П О С Т А Н О В И Л :

1. Ввиду того, что, в статье 128.1 Кодекса об Административных Проступках Азербайджанской Республики четко указан круг субъектов, обладающих правом обжалования, она не может быть подробно истолкована и только перечисленные в данной статье лица могут обжаловать, а прокурор опротестовать решение по делу об административном проступке.

2. Постановление вступает в силу со дня опубликования.

3. Постановление опубликовать в газетах «Азербайджан», «Республика», «Халг газети», «Бакинский рабочий» и «Вестнике Конституционного Суда Азербайджанской Республики».

4. Постановление является окончательным и не может быть отменено, изменено или официально истолковано ни одним органом или лицом.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSİYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN
Q Ə R A R I**

**Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 140.6-cı maddəsinin
həmin Məcəllənin 13.2.14.1, 140.2, 164.1.2-ci maddələri və
Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 747-1 və
747-5-ci maddələri ilə əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair**

12 yanvar 2017-ci il

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Südabə Həsənova, Rövşən İsmayılov, Rafael Qvaladze, Mahir Muradov, İsa Nəcəfov və Kamran Şəfiyevdən (məruzəçi-hakim) ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi – Elməddin Hüseynovun,

maraqlı subyektlərin nümayəndələri – Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi Mirzə Tağızadənin, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının İqtisadi qanunvericilik şöbəsinin müdir müavini Rövşən Muradovun,

ekspert – Bakı Dövlət Universitetinin Mülki proses və kommertiya hüququ kafedrasının dosenti, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru Afət Mirzəyevanın,

mütəxəssislər – Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi Hüquq Baş İdarəsinin Məhkəmə işlərinin təşkili İdarəsinin rəisi Ramiz Qasımlı və 1 saylı Vergilər departamentinin Hüquq şöbəsinin rəisi Vüqar Qurbanovun iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə müvafiq olaraq, xüsusi konstitusiya icraatı üzrə açıq məhkəmə iclasında Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 140.6-cı maddəsinin həmin Məcəllənin 13.2.14.1, 140.2, 164.1.2-ci maddələri və Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 747-1 və 747-5-ci maddələri ilə əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin müraciəti əsasında konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim K.Şəfiyevin məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələrinin və mütəxəssislərin çıxışlarını, ekspertin rəyini dinləyib, iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ :

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiya Məhkəməsi) müraciət edərək, maliyyə lizinqi müqaviləsi üzrə lizinq obyektı olmuş əmlakın lizinq alanın mülkiyyətinə verilməsi əməliyyatının maliyyə xidmətləri olması baxımından Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin (bundan sonra – Vergi Məcəlləsi) 140.6-cı maddəsinin həmin Məcəllənin 13.2.14.1, 140.2, 164.1.2-ci maddələri və Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra – Mülki Məcəllə) 747-1 və 747-5-ci maddələri ilə əlaqəli şəkildə şərh olunmasını xahiş etmişdir.

Müraciətdə göstərilir ki, "Unileasing Lizinq Şirkəti" Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti 2 saylı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə iddia ərizəsi ilə müraciət edərək, Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Bakı Vergilər Departamentinə (bundan sonra – Bakı Vergilər Departamenti) qarşı 11 iyun 2014-cü il tarixli səyyar vergi yoxlaması aktının və 24 iyul 2014-cü il tarixli "Vergi ödəyicisinin vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyətə cəlb edilməsi haqqında" Qərarın 323.942,27 manat əlavə dəyər vergisi (bundan sonra – ƏDV) və tətbiq olunmuş 161.971,13 manat maliyyə sanksiyası hissəsində ləğv olunması barədə qərar çıxarılmasını xahiş etmişdir. İddiaçı vergi orqanının maliyyə sanksiyasını tətbiq edərkən malların maliyyə lizinqi obyektı kimi VÖEN-i olmayan fiziki şəxslərə təqdim edilməsinin yolverilməz olması, lizinq obyektinin lizinqə verilməzdən əvvəl bilavasitə lizinq verənin sahibliyində olmasının lizinqin mahiyyətinə uyğun gəlməməsi barədə mövqeyi ilə razılaşmamışdır.

2 saylı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 17 fevral 2016-cı il tarixli qərarı ilə iddia qismən təmin edilərək səyyar vergi yoxlaması aktının və "Vergi ödəyicisinin vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyətə cəlb edilməsi haqqında" Qərarın ƏDV və maliyyə sanksiyasının tətbiq olunması hissəsində ləğv olunmuşdur.

Birinci instansiya məhkəməsi qərarını onunla əsaslandırılmışdır ki, Vergi Məcəlləsinin 13.1, 13.2.14.1, 140, 159.1-ci maddələrində və Mülki Məcəllənin 747-2 və 748-3-cü maddələrində lizinq alanın sahibkarlıq

fəaliyyəti ilə məşğul olması (VÖEN-i olan fiziki şəxs olması) barədə hər hansı bir tələb mövcud deyildir. Məhkəmə həmçinin hesab etmişdir ki, əməliyyatın maliyyə lizinqi hesab olunması üçün əsas mülki münasibətlərdə iştirak edən şəxslərin sayı, əmlakın lizinq verənin mülkiyyətində olub-olmaması deyil, əməliyyatın Vergi Məcəlləsinin 140.2-ci maddəsində qeyd olunmuş şərtlərə uyğun olmasıdır. İddiaçı tərəfindən lizinqə verilməmişdən əvvəl onun mülkiyyətində olan əmlak fiziki şəxslərə maliyyə lizinqi müqaviləsinə əsasən lizinqə verilmiş, lizinq müqaviləsinin sonunda isə həmin əmlak lizinq alanın mülkiyyətinə keçmiş və bu əməliyyat Mülki Məcəllənin 747-1.2-ci maddəsi, Vergi Məcəlləsinin 140.6 və 159.1-ci maddələri ilə heç bir ziddiyyət təşkil etməmişdir. Belə ki, iddiaçının mülkiyyətində olan və lizinqə verilmiş əmlak məhz Mülki Məcəllənin 747-5.2.1-ci maddəsinə əsasən, lizinq verən tərəfindən xüsusi olaraq lizinqə verilmək üçün əldə edilmişdir.

2 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin qeyd olunan qərarı ilə razılaşmayan Bakı Vergilər Departamenti Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə şikayət vermişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi vergitutma məqsədləri üçün maliyyə lizinqi müqaviləsi üzrə lizinq alanın sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olması barədə tələbin olması, eyni şəxsin satıcı və lizinq verən şəxs qismində çıxış etməsi zamanı ƏDV-nin tətbiqi, Vergi Məcəlləsinin 140.6-cı maddəsinə əsasən maliyyə lizinqi müqaviləsi üzrə lizinq obyektinə olmuş əmlakın lizinq alanın mülkiyyətinə verilməsi əməliyyatının ƏDV-yə cəlb edilməsi, həmçinin vergitutma məqsədləri üçün mülki qanunvericiliyin tətbiqi ilə bağlı yuxarıda göstərilən məqamlara aydınlıq gətirilməsi üçün Konstitusiya Məhkəməsinə müraciət etmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi müraciətini onunla əsaslandırılmışdır ki, göstərilən məsələlərin Konstitusiya Məhkəməsi tərəfindən şərh edilməsi vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşması, fiziki və hüquqi şəxslərin hüquqlarının və qanuni mənafələrinin daha səmərəli təmin edilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu müraciətlə bağlı aşağıdakıların qeyd olunmasını zəruri hesab edir.

Dövlət və bələdiyyə büdcələrinin formalaşması mənbələri sırasında vergilərin xüsusi yeri və çəkisi vardır. Vergi münasibətlərini tənzimləmək yolu ilə dövlət özü-nün və bələdiyyələrin məqsəd və vəzifələrinin həyata keçirilməsini təmin edir. Büdcə sistemi ilə vergilər

arasındakı mövcud əlaqələrin həcmi və möhkəmliyi dövlət və cəmiyyətdəki iqtisadi və sosial proseslərin inkişafına göstərdiyi təsirlə sıx bağlıdır. Dövlət məhz maliyyə resursları (o cümlədən vergi yığımları) hesabına iqtisadi, sosial, ekoloji və s. sahələrdəki funksiyalarının maliyyələşdirilməsi imkanına malik olur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra – Konstitusiya) 12-ci maddəsinin I hissəsinə müvafiq olaraq, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsi dövlətin ali məqsədidir. Konstitusiyanın 16-cı maddəsinin I hissəsinə görə, Azərbaycan dövləti xalqın və hər bir vətəndaşın rifahının yüksəldilməsi, onun sosial müdafiəsi və layiqli həyat səviyyəsi qayğısına qalır.

Bu funksiyaların həyata keçirilməsinin təmin edilməsi qanunla müəyyən edilmiş vergiləri ödəməklə bağlı fiziki və hüquqi şəxslərin hüquqi vəzifələrini yaradır.

Konstitusiyanın 73-cü maddəsinin I hissəsində təsbit olunur ki, qanunla müəyyən edilmiş vergiləri və başqa dövlət ödənişlərini tam həcmdə və vaxtında ödəmək hər kəsin borcudur. Beləliklə, qanuni şəkildə vergiləri ödəmək (o cümlədən müvafiq vaxtda və miqdarda) hər bir şəxsin əsas konstitusiya vəzifələrindən biridir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu “Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 78.3, 85.4, 90.3 və 93.1.1-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair” 12 yanvar 2011-ci il tarixli Qərarında qeyd etmişdir ki, Konstitusiyanın 73-cü maddəsində təsbit olunmuş vergi ödəmək vəzifəsi dövlətin şərtsiz tələbi kimi bütün vergi ödəyicilərinə şamil olunur. Vergi ödəyicisi qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada müəyyən pul məbləği şəklində dövlətin xəzinəsinə ödənilməli olan əmlakının müəyyən hissəsinə dair öz mülahizəsinə uyğun sərəncam verə bilməz və bu məbləği mütəmadi olaraq dövlətin xeyrinə keçirməyə borcludur, əks təqdirdə dövlətin, həmçinin digər şəxslərin hüquqları və qanunla qorunan maraqları pozulmuş olar. Vergi ödəyicisinin bu vəzifəsində cəmiyyətin bütün üzvlərinin ictimai maraqları öz əksini tapmışdır. Buna görə dövlət yalnız vergi ödəyicilərinin deyil, həmçinin cəmiyyətin digər üzvlərinin də hüquq və qanuni mənafeələrinin qorunması məqsədilə vergi hüquq münasibətlərini tənzimləmək sahəsində qanuni tədbirlər görmək hüququna və vəzifələrinə malikdir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu məhz bu mövqedən çıxış edərək, müraciətdə qaldırılan məsələlərin tam və ətraflı araşdırılması üçün Mülki və Vergi Məcəllələrinin bəzi maddələrini əlaqəli şəkildə şərh

edərək onlara aşağıdakı ardıcılıqla aydınlıq gətirilməsini məqsədə uyğun hesab edir:

- sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmayan fiziki və ya hüquqi şəxsin lizinq müqaviləsi üzrə lizinq alan ola bilməsinin mümkünlüyü;
- lizinq müqaviləsi bağlananadək əldə edilmiş əmlakın lizinqə verilməsinin mümkünlüyü;
- lizinq müqaviləsi üzrə eyni şəxsin satıcı və lizinq verən şəxs qismində çıxış etməsinin mümkünlüyü;
- lizinq verən maliyyə lizinqi başlananadək aktivin sahibi olduğu hallarda vergitutma qaydası (Vergi Məcəlləsinin 140.6-cı maddəsi).

Konstitusiyanın 15-ci maddəsinə görə, Azərbaycan Respublikasında iqtisadiyyatın inkişafı müxtəlif mülkiyyət növlərinə əsaslanaraq xalqın rifahının yüksəldilməsinə xidmət edir. Azərbaycan dövləti bazar münasibətləri əsasında sosial yönümlü iqtisadiyyatın inkişafına şərait yaradır, azad sahibkarlığa təminat verir, iqtisadi münasibətlərdə inhisarçılığa və haqsız rəqabətə yol vermir.

Konstitusiyanın bu prinsiplərini əsas götürərək dövlət, iqtisadiyyatın inkişafı, xalqın rifahının yüksəldilməsi məqsədilə müəyyən güzəştlər tətbiq edərək lizinq bazarının inkişaf etdirilməsinə şərait yaratmışdır. Azərbaycan Respublikasında lizinq münasibətlərinin inkişaf etdirilməsinin əsas məqsədi lizinq alanın maliyyə durumunun yaxşılaşdırılması, sahibkarlığın təşviq edilməsi, kənd təsərrüfatı mallarının istehsalçıların maddi və texniki bazasının möhkəmləndirilməsi və yenilənməsi, sahibkarlığı maliyyələşdirmə vasitəsi kimi lizinqdən geniş istifadə edilməsinin həvəsləndirilməsi, ümumilikdə ölkədə rifahın yaxşılaşdırılması və sairidir.

Lizinqin bir sıra üstün cəhətləri vardır:

- lizinq üzrə maliyyələşdirmə bank kreditlərindən daha uzunmüddətlidir;
- əldə edilmiş mülkiyyət girov təminatı rolu oynayır;
- vergi güzəştlərindən istifadə edilməsinə imkan yaradır və sair.

Lizinq, lizinq verənlə lizinq alan arasında əksər hallarda uzunmüddətli xarakter daşıyan maliyyə sazişidir. Lizinq müqaviləsinə görə, lizinq verən lizinq alana lazım olan əmlakı satıcıdan mülkiyyət hüququ ilə əldə etməli və lizinq alanın müvəqqəti sahibliyinə və istifadəsinə verməlidir.

Lizinq münasibətləri Mülki Məcəllənin XXXVIII fəslə ilə tənzimlənir və həmin Məcəllənin 747.1-ci maddəsində lizinq müqaviləsinin anlayışı verilmişdir. Həmin maddəyə əsasən, lizinq müqaviləsinə görə, lizinq verən müəyyən əşyanı müqavilə ilə şərtləşdirilmiş müəyyən haqla,

müəyyən müddətə və digər şərtlərlə (lizinq alana əmlakı satın almaq hüququnun verilməsi də daxil olmaqla) lizinq alanın istifadəsinə verməyə borcludur. Lizinq alan müəyyənləşdirilmiş dövriliklə muzd ödəməyə borcludur.

Mülki Məcəllənin 747-1-ci maddəsində lizinq müqaviləsinin subyektləri müəyyən olunmuşdur. Məcəllənin 747-1.1-ci maddəsinə əsasən, lizinq müqaviləsinin subyektləri lizinq verən, lizinq alan və satıcıdır (mal verəndir). Mülki Məcəllənin 747-1.3-cü maddəsinə görə, lizinq alan lizinq müqaviləsinə uyğun olaraq lizinq obyektini müəyyən haqla, müəyyən müddətə və şərtlərlə müvəqqəti sahibliyə və istifadəyə qəbul edən hüquqi və ya fiziki şəxsdir.

Məcəllənin 747-1.5-ci maddəsinə uyğun olaraq bu Məcəllə ilə müəyyənləşdirilmiş qaydada və hallarda Azərbaycan Respublikasının istənilən rezidenti və qeyri-rezidenti lizinq müqaviləsinin subyektii ola bilər.

Mülki Məcəllənin 748-2.5-ci maddəsinə əsasən, maliyyə lizinqi zamanı lizinq obyektinə mülkiyyət hüququ, əgər maliyyə lizinqi müqaviləsində ayrı qayda nəzərdə tutulmayıbsa, bütün lizinq ödənişlərinin verilməsi şərti ilə müqavilə müddəti başa çatmazdan əvvəl lizinq alana keçir.

Mülki Məcəllənin yuxarıda qeyd olunan maddələrindən göründüyü kimi, lizinq alan istənilən əmlakı müvəqqəti sahibliyə və istifadəyə qəbul edən hüquqi və ya fiziki şəxsdir. Bununla yanaşı qeyd olunmalıdır ki, Mülki Məcəllənin göstərilən maddələrində lizinq alanın sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olması barədə hər hansı tələb mövcud deyildir.

Beləliklə, mövcud qanunvericiliyə uyğun olaraq, lizinq müqaviləsinə əsasən lizinq alan istənilən fiziki və ya hüquqi şəxs ola bilər və həmin şəxsin sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olması tələb olunmur.

Lizinq verən lizinq müqaviləsinə əsasən cəlb edilmiş və ya özünə məxsus maliyyə vəsaiti hesabına əldə etdiyi və mülkiyyətində olan əşyanı lizinq obyektii kimi lizinq alana müəyyən haqla, müəyyən müddətə və şərtlərlə (mülkiyyət hüququnun lizinq alana keçməsi və ya keçməməsi şərti də daxil olmaqla) müvəqqəti sahibliyə və ya istifadəyə verən hüquqi və ya fiziki şəxsdir. Satıcı (mal verən) alqı-satqı müqaviləsinə əsasən lizinq obyektini lizinq verənə satan hüquqi və ya fiziki şəxsdir (Mülki Məcəllənin 747-1.2 və 747-1.4-cü maddələri).

Mülki Məcəllənin 747.2-ci maddəsinə əsasən, lizinq verən müqavilədə nəzərdə tutulan əmlakı hazırlamağa və ya əldə etməyə borcludur.

Mülki Məcəllənin 747-2-ci maddəsinin tələblərinə görə, lizinqin obyektini Azərbaycan Respublikasının qanunlarına əsasən sərbəst mülki dövriyyədən çıxarılmış və ya mülki dövriyyəsi məhdudlaşdırılmış əşyalar istisna olmaqla, qanunvericiliklə müəyyənləşdirilmiş təsnifat üzrə əsas vəsaitə aid olan daşınar və ya daşınmaz əşyalardır.

Bununla yanaşı, mülki qanunvericilikdə lizinqin formaları və lizinq əməliyyatlarının hüquqi forması da dəqiq müəyyən olunmuşdur. Belə ki, Mülki Məcəllənin 747-3-cü maddəsinə əsasən, lizinqin bu Məcəllə ilə tənzimlənən əsas formalarına daxili və beynəlxalq lizinq aiddir. Daxili lizinq həyata keçirildikdə lizinq verən və lizinq alan Azərbaycan Respublikasının rezidentləridir. Beynəlxalq lizinq həyata keçirildikdə lizinq verən, yaxud lizinq alan (və ya onların hər ikisi) Azərbaycan Respublikasının qeyri-rezidentləridir.

Məcəllənin 747-5-ci maddəsinə görə, lizinq əməliyyatlarının hüquqi forması ya lizinq verənlə lizinq alan arasında bağlanmış lizinq müqaviləsi və lizinq verənlə satıcı arasında bağlanmış alqı-satqı müqaviləsidir, ya da həmin şəxslər arasında bu Məcəllənin 747-5.2-ci maddəsinə və lizinqlə bağlı digər maddələrinə müvafiq surətdə bağlanmış üçtərəfli müqavilədir. Lizinqlə əlaqədar bağlanmış alqı-satqı müqaviləsində, bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş şərtlərlə yanaşı, aşağıdakılar da göstərməlidir: lizinq obyektini lizinq verən tərəfindən xüsusi olaraq lizinqə verilmək üçün əldə edilir; lizinq müqaviləsində ayrı hal nəzərdə tutulmayıbsa, lizinq alan lizinq obyektinin satıcısı ilə lizinq verən arasında bağlanmış alqı-satqı müqaviləsindən irəli gələn alıcı hüquqlarına malikdir.

Göründüyü kimi, mövcud qanunvericilikdə lizinq müqaviləsinin əsasən üçtərəfli saziş olması müəyyən olunmuşdur. Lizinq sövdələşməsinin iştirakçıları lizinq verən (lizinq şirkəti), lizinq alan və lizinqə veriləcək avadanlığın satıcısıdır. Lizinq sövdələşməsində ən azı iki müqavilənin bağlanması və ya bir üçtərəfli müqavilənin bağlanması nəzərdə tutulur:

1. Lizinq verən (lizinq şirkəti) və lizinq alan arasında (müşəri) lizinq müqaviləsinin bağlanması – lizinq alanın müraciəti təsdiq edildikdən sonra lizinq verən və lizinq alan arasında lizinq müqaviləsi bağlanır;

2. Alqı-satqı müqaviləsinin bağlanması – lizinq verən və avadanlığın satıcısı (mal verən) arasında alqı-satqı müqaviləsi bağlanır. Lizinq verən satıcı ilə alqı-satqı müqaviləsini lizinq alanın marağında bağlayır. Lizinq verən müqavilədə nəzərdə tutulan əmlakı hazırlamağa və ya əldə etməyə borcludur.

Eyni zamanda, lizinq əməliyyatı özündə həm də satış elementini daşıyır.

Bundan başqa, lizinq verən lizinq müqaviləsi bağlamazdan əvvəl lizinq məqsədi üçün lizinq obyektini əldə edə və ya hazırlaya bilər.

Beləliklə, lizinq müqaviləsinin əsas xüsusiyyətlərindən biri ondan ibarətdir ki, bu müqavilədə üç tərəf iştirak etməlidir. Mövcud mülki qanunvericilik lizinq əməliyyatlarının aparılmasında satıcının iştirakını vacib şərt kimi göstərir. Lizinqlə əlaqədar satıcı ilə alqı-satqı müqaviləsinin bağlanması mütləqdir. Mülki Məcəllənin 747-5-ci maddəsinin tələbinə əsasən, lizinqlə əlaqədar bağlanmış alqı-satqı müqaviləsində mütləq lizinq obyektinin lizinq verən tərəfindən xüsusi olaraq lizinqə verilmək üçün əldə edildiyi göstərməlidir.

Bununla yanaşı qeyd olunmalıdır ki, mülki qanunvericilikdə satıcı ilə lizinq verənin eyni şəxs ola bilməsi haqda hər hansı qadağa mövcud deyildir. Əksinə, Mülki Məcəllənin 747.2-ci maddəsinə əsaslanaraq qeyd etmək olar ki, lizinq müqaviləsi çərçivəsində satıcı və lizinq verən müqavilənin ayrı-ayrı tərəfləri olmaqla yanaşı, eyni şəxs ola bilər. Belə ki, Mülki Məcəllənin qeyd olunan maddəsinə əsasən, lizinq verən müqavilədə nəzərdə tutulan əmlakı hazırlamağa və ya əldə etməyə borcludur.

Həmçinin, Mülki Məcəllənin 748-2.1-ci maddəsində qeyd edilir ki, lizinq alana müvəqqəti sahibliyə və ya istifadəyə verilmiş lizinq obyektini lizinq verənin mülkiyyətidir və bu maddə lizinq obyektinin lizinqdən əvvəl, yaxud sonra lizinq verənin mülkiyyətində olmasını şərtləndirmir. Göründüyü kimi, mülki qanunvericilik lizinq verən tərəfindən lizinq obyektinin qabaqcadan əldə edilməsini qadağan etməmişdir. Lakin belə halda lizinq verən alqı-satqı müqaviləsi imzalayarkən mütləq onun lizinq məqsədi üçün əldə etdiyini müqavilədə göstərməlidir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu vurğulayır ki, mülki qanunvericilikdə satıcı ilə lizinq verənin eyni şəxs ola bilməsinə dair qadağanın olmaması, eləcə də lizinq verənin müqavilədə nəzərdə tutulan əmlakı hazırlamağa borclu olması Plenuma bu mülki hüquq münasibətləri iştirakçıları arasında formalaşmış işgüzar adətə və mülki qanunvericiliyin prinsiplərinə əsaslanaraq lizinq münasibətlərini tənzimləyən normaları geniş təfsir etmək imkanı verir.

Beləliklə, mülki qanunvericilik lizinq verən tərəfindən lizinq obyektinin qabaqcadan əldə edilməsini qadağan etməmişdir. Lakin belə halda lizinq verən alqı-satqı müqaviləsi imzalayarkən mütləq onu lizinq məqsədi üçün əldə etdiyini müqavilədə göstərməlidir.

Hüquq ədəbiyyatında lizinqin əsasən 2 növü fərqləndirilir:

1. Əməliyyat (operativ) lizinqi;
2. Maliyyə lizinqi.

Maliyyə lizinqi lizinqin ən geniş yayılan formasıdır. Azərbaycan Respublikasının mülki qanunvericiliyində əsasən maliyyə lizinqi nəzərdə tutulmuşdur. Lakin Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlıq səviyyəsində istehlak mallarının istehsalına dair Strateji Yol Xəritəsi”ndə qeyd olunur ki, Azərbaycan Respublikasında lizinqin inkişafı üçün, ilk növbədə, vahid qanunun hazırlanması nəzərdən keçirilməli və bu qanunda şirkətlərin operativ lizinq xidmətləri göstərməsinə şərait yaradılmalıdır.

Maliyyə lizinqində avadanlığın uzun müddətli icarəyə verilməsi və müqavilə müddəti sonunda bu avadanlığın müqavilədə əvvəlcədən müəyyənləşdirilmiş qaydada lizinq alanın mülkiyyətinə keçməsi nəzərdə tutulur. Bu lizinq növündə müqavilələrin müddəti adətən avadanlıqların amortizasiya müddətləri ilə eyni olur. Maliyyə lizinqində avadanlıqları əsasən müştəri (lizinq alan) seçir və lizinq şirkətinə bu avadanlığın alınması üçün sifariş verir. Maliyyə lizinqində avadanlığın cari və əsaslı təmiri lizinq alan tərəfindən öz vəsaiti hesabına həyata keçirilir. Maliyyə lizinqi daha çox bir maliyyələşdirmə növüdür və müştəri tərəfindən seçilən avadanlığın lizinq şirkəti tərəfindən yalnız satın alınmasından ibarətdir.

Maliyyə lizinqinin yuxarıda qeyd olunan izahından aydın olur ki, maliyyə lizinqi əməliyyatı özündə lizinq və alqı-satqı müqavilələrini birləşdirən tam bir əməliyyatdır. ƏDV məqsədləri üçün maliyyə lizinqi əməliyyatı maliyyə xidmətlərinin tərkib hissəsi kimi ƏDV-dən azad edilir.

Belə ki, Vergi Məcəlləsinin 164.1.2-ci maddəsinə görə, maliyyə xidmətlərinin göstərilməsindən ƏDV tutulmur. Vergi Məcəlləsinin 13.2.14.1-ci maddəsində verilmiş maliyyə xidmətinin anlayışına əsasən kreditlərin, maliyyə lizinqi əməliyyatlarının, kredit təminatlarının və pul-kredit əməliyyatlarında hər hansı girov və ya lombard təminatının təqdim edilməsi (yaxud verilməsi) və qaytarılması, o cümlədən krediti və ya təminatı təqdim etmiş şəxsin kreditləri və kredit təminatlarını idarə etməsi maliyyə xidmətlərinə aid edilmişdir.

Belə olan halda istər lizinq müqaviləsinin hər üç tərəfinin ayrı-ayrı şəxs olması, istərsə də satıcı ilə lizinq verənin eyni şəxs olması məsələnin mahiyyətini dəyişməməlidir. Qeyd olunduğu kimi, lizinq

əməliyyatı çərçivəsində satıcı ilə ayrıca bağlanan əmlakın alqı-satqı müqaviləsində də həmin əmlakın məhz lizinq məqsədi üçün alınması barədə müddəanın öz əksini tapması mülki qanunvericilikdə birmənalı olaraq göstərilmişdir.

Lakin maliyyə xidmətləri, o cümlədən, maliyyə lizinqi mənfəət vergisindən azad olunmadığı üçün maliyyə lizinqi əməliyyatları üzrə həm alqı-satqıdan, həm də lizinq müddəti ərzində lizinq alan tərəfindən ödənilən əsas ödənişlərə tətbiq olunan faizlərdən mənfəət vergisi ödənilməlidir.

Vergi Məcəlləsinin 140-cı maddəsi mənfəət vergisinin məqsədləri üçün maliyyə lizinqi hesab edilən əməliyyatları müəyyən etmək məqsədi daşıyır və bu zaman ƏDV-dən fərqli olaraq müqavilə və onun subyektləri deyil, əməliyyatın mahiyyəti əsas götürülür.

Belə ki, Vergi Məcəlləsinin 140.1-ci maddəsinə əsasən, icarəyə verən maddi əmlakı maliyyə lizinqi müqaviləsi üzrə icarəyə verirsə, vergitutma məqsədləri üçün icarəçi əmlakın sahibi, icarə ödəmələri isə icarəçiyə verilmiş ssuda üzrə ödəmələr sayılır.

Aşağıdakı hallarda əmlak icarəsi maliyyə lizinqi sayılır:

- lizinq müqaviləsi ilə icarə müddəti qurtardıqdan sonra əmlakın mülkiyyətə verilməsi nəzərdə tutulur, yaxud icarə müddəti qurtardıqdan sonra icarəçi əmlakı müəyyən edilmiş və ya qabaqcadan güman edilən qiymətlərlə almaq hüququna malikdir, yaxud;

- icarə müddəti icarəyə götürülən əmlakın istismar müddətinin 75 faizindən artıqdır, yaxud;

- icarə müddəti qurtardıqdan sonra əmlakın qalıq dəyəri icarənin əvvəlinə onun bazar qiymətinin 20 faizindən azdır, yaxud;

- icarə haqqının ödəniləcək məbləği əmlakın icarənin əvvəlinə olan bazar qiymətinin ən azı 90 faizinə bərabərdir və ya ondan artıqdır, yaxud;

- icarəyə götürülən əmlak icarəçi üçün sifarişlə hazırlanmışdır və icarə müddəti qurtardıqdan sonra icarəçidən başqa heç kəs tərəfindən istifadə edilə bilməz (Vergi Məcəlləsinin 140.2-ci maddəsi).

Bu Məcəllənin 140.2.4-cü maddəsi aktivin istifadə olunması müddətinin 3/4-ü qurtardıqdan sonra başlanan icarəyə tətbiq edilmir. Maliyyə lizinqi müqaviləsində ssuda ödəmələri üzrə faiz dərəcəsi göstərilmədikdə və ya maliyyə lizinqi həyata keçirən qeyri-rezidentlərə, habelə qarşılıqlı surətdə asılı şəxslərə maliyyə lizinqi üzrə icarə ödəmələrinin cari dəyərini müəyyənləşdirməkdən ötrü istifadə edilən faiz dərəcəsi ödəmələr aid olduğu dövrdə eyni valyuta ilə, oxşar müddətə verilmiş banklararası kredit hərracında olan və ya hərracla keçirilmədiyi

təqdirdə banklararası kreditlər üzrə faizlərin orta səviyyəsinin 125 faizi məbləğində götürülür. Bu maddənin məqsədləri üçün icarəçinin icarəni təzələmək hüququna malik olduğu əlavə müddət icarə müddətinə daxildir (Vergi Məcəlləsinin 140.3, 140.4 və 140.5-ci maddələri).

Qeyd olunmalıdır ki, Vergi Məcəlləsinin 140-cı maddəsində müxtəlif hallarda “lizinq”, “maliyyə lizinqi” və “icarə” anlayışlarından istifadə edilmişdir. “İcarə haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu və Mülki Məcəllənin müvafiq müddəaları “icarə” ilə “lizinq” anlayışlarını fərqləndirir. Vergi Məcəlləsinin 140-cı maddəsinin ümumilikdə maliyyə lizinqi əməliyyatlarına aid olduğunu, yuxarıda qeyd edilən qanunvericilik aktlarını, maliyyə lizinqinin lizinq əməliyyatlarının tərkibinə aid edildiyini nəzərə alaraq həmin maddədə istifadə olunmuş “icarəyə verən”, “əmlakın icarəsi” və “icarəçi” anlayışları müvafiq olaraq “lizinq verən”, “lizinq obyektı” və “lizinq alan” kimi başa düşülməlidir.

Göründüyü kimi, müqavilə Mülki Məcəllənin maliyyə lizinqi prinsiplərinə uyğun bağlandıqda bu əməliyyat Vergi Məcəlləsinin 140-cı maddəsinin tələbləri altına düşərək, mənfəət vergisinin ödənilməsi məqsədləri üçün də maliyyə lizinqi hesab edilməlidir. Belə ki, lizinq əməliyyatının maliyyə lizinqi olmasını müəyyən edən Mülki Məcəllənin 748-2.5-ci maddəsinin tələbləri ilə Vergi Məcəlləsinin 140.2.1-ci maddəsinin şərtləri uyğun gəlir.

Vergi Məcəlləsinin 140.6-cı maddəsində isə qeyd edilir ki, icarəyə verən maliyyə lizinqi başlananadək aktivin sahibi olduğu hallarda, bu Məcəllənin 140.1-ci maddəsində göstərilən ssudanın verilməsi rejiminə əlavə olaraq, əqd əmlakı icarəyə verənin satması və icarəçinin alması kimi qiymətləndirilir.

Qeyd olunan maddənin tələblərinə görə, lizinq müqaviləsi üzrə satıcı və lizinq verən ayrı-ayrı şəxs olduğu hallarda, Vergi Məcəlləsinin 140-cı maddəsi satıcıya münasibətdə şamil edilmir, çünki həmin maddə yalnız icarəyə verənə (lizinq verənə) və icarəçiyə (lizinq alana) münasibətdə tətbiq edilməlidir. Satıcı mənfəət vergisi ödəyicisi olduğu təqdirdə, satış Vergi Məcəlləsinin 142-ci maddəsinə əsasən ayrıca mənfəət vergisinə cəlb edilməlidir.

Lakin bu maddənin tələblərinə görə, lizinq müqaviləsi üzrə satıcı və lizinq verən eyni şəxs olduğu hallarda, Vergi Məcəlləsinin 140.1-140.5-ci maddələri satıcıya münasibətdə tətbiq edilməməli, çünki satıcı və lizinq verənin eyni şəxs olmasına baxmayaraq bunlar müqavilə üzrə ayrı-ayrı tərəflər hesab olunur və həmin Məcəllənin qeyd olunan maddələri yalnız

icarəyə verənə (lizinq verənə) və icarəçiyə (lizinq alana) münasibətdə tətbiq edilir.

Beləliklə, Vergi Məcəlləsinin 140.6-cı maddəsinin məqsədi ondan ibarətdir ki, lizinq verən həm satıcı kimi Vergi Məcəlləsinin 142-ci maddəsinə müvafiq olaraq mənfəət vergisinə cəlb edilməli, həm də icarəyə verən (lizinq verən) kimi həmin Məcəllənin 140.1-140.5-ci maddələrinə müvafiq olaraq mənfəət vergisinə cəlb edilməlidir.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticələrə gəlir:

- Mülki Məcəllənin 747-1.3-cü maddəsinin tələbləri baxımından lizinq obyektinin sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmayan hüquqi və ya fiziki şəxsə verilməsi istisna edilmir;

- Mülki Məcəllənin 747-5-ci maddəsinə müvafiq olaraq, lizinq müqaviləsi üzrə lizinq verən satıcı (mal verən) ilə alqı-satqı müqaviləsi bağlamalıdır. Alqı-satqı müqaviləsi lizinq müqaviləsindən əvvəl bağlana bilər, bu zaman həmin müqavilənin xüsusi olaraq lizinq məqsədləri üçün bağlandığı göstərilməlidir.

Mülki qanunvericilikdə lizinq müqaviləsi üzrə satıcı və lizinq verənin müqavilənin ayrı-ayrı tərəfləri olması ilə yanaşı, eyni şəxs ola bilməsi istisna edilmir:

- Vergi Məcəlləsinin 140.6-cı maddəsinin tələblərinə görə, icarəyə verənlə (lizinq verənlə) satıcı vergitutma məqsədləri üçün eyni şəxs ola bilər. Bu zaman lizinq verən həm satıcı kimi lizinq obyektinin təqdim edilməsi qismində Vergi Məcəlləsinin 142-ci maddəsinə müvafiq olaraq mənfəət vergisinə cəlb edilməli, həm də icarəyə verən (lizinq verən) kimi həmin Məcəllənin 140.1-140.5-ci maddələrinə müvafiq olaraq mənfəət vergisinə cəlb edilərək həmin Məcəllənin 135-ci maddəsinə əsasən faiz gəlirlərindən mənfəət vergisi ödəməlidir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsini və “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

Q Ə R A R A A L D I :

1. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 747-1.3-cü maddəsinin tələbləri baxımından lizinq obyektinin sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmayan hüquqi və ya fiziki şəxsə verilməsi istisna edilmir.

2. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 747-5-ci maddəsinə müvafiq olaraq, lizinq müqaviləsi üzrə lizinq verən satıcı (mal verən) ilə alqı-satqı müqaviləsi bağlamalıdır. Alqı-satqı müqaviləsi lizinq müqaviləsindən əvvəl bağlana bilər, bu zaman həmin müqavilənin xüsusi olaraq lizinq məqsədləri üçün bağlandığı göstərilməlidir.

Mülki qanunvericilikdə lizinq müqaviləsi üzrə satıcı və lizinq verənin müqavilənin ayrı-ayrı tərəfləri olması ilə yanaşı, eyni şəxs ola bilməsi istisna edilmir.

3. Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 140.6-cı maddəsinin tələblərinə görə, icarəyə verənlə (lizinq verənlə) satıcı vergitutma məqsədləri üçün eyni şəxs ola bilər. Bu zaman lizinq verən həm satıcı kimi lizinq obyektinin təqdim edilməsi qismində Vergi Məcəlləsinin 142-ci maddəsinə müvafiq olaraq mənfəət vergisinə cəlb edilməli, həm də icarəyə verən (lizinq verən) kimi həmin Məcəllənin 140.1-140.5-ci maddələrinə müvafiq olaraq mənfəət vergisinə cəlb edilərək həmin Məcəllənin 135-ci maddəsinə əsasən faiz gəlirlərindən mənfəət vergisi ödəməlidir.

4. Qərar dərc olunduğu gündən qüvvəyə minir.

5. Qərar “Azərbaycan”, “Respublika”, “Xalq qəzeti”, “Bakinski raboçi” qəzetlərində, “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin.

6. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

ИМЕНЕМ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

**П О С Т А Н О В Л Е Н И Е
ПЛЕНУМА КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**О толковании статьи 140.6 Налогового Кодекса
Азербайджанской Республики в совокупности со статьями
13.2.14.1, 140.2, 164.1.2 данного Кодекса и статьями 747-1 и
747-5 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики**

12 января 2017 года

город Баку

Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики в составе Фархада Абдуллаева (председатель), Соны Салмановой, Судабы Гасановой, Ровшана Исмаилова, Рафаэля Гваладзе, Махира Мурадова, Исы Наджафова и Кямрана Шафиева (судья-докладчик), с участием секретаря суда Эльмедина Гусейнова,

представителей заинтересованных субъектов – судьи Бакинского апелляционного суда Мирзы Тагизаде, заместителя заведующего отделом Экономического законодательства Апарата Милли Меджлиса Азербайджанской Республики Ровшана Мурадова,

эксперта – доцента кафедры гражданско-процессуального и коммерческого права Бакинского Государственного Университета, доктора философии по праву Афят Мирзоевой,

специалистов – начальника управления организации судебных дел главного юридического управления Министерства Налогов Азербайджанской Республики Рамиза Гасымзаде и начальника юридического отдела налогового департамента №1 Вюгара Гурбанова,

в соответствии с частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики в открытом судебном заседании в порядке особого конституционного судопроизводства рассмотрел обращение Бакинского апелляционного суда о толковании статьи 140.6 Налогового Кодекса Азербайджанской Республики в совокупности со статьями 13.2.14.1, 140.2, 164.1.2 данного Кодекса и статьями 747-1 и 747-5 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики.

Заслушав доклад судьи К.Шафиева по делу, выступления представителей заинтересованных субъектов и специалистов, заключение эксперта, исследовав и обсудив судебные материалы, Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики

У С Т А Н О В И Л :

Бакинский апелляционный суд обратился в Конституционный Суд Азербайджанской Республики (далее – Конституционный Суд) с просьбой дать толкование статье 140.6 Налогового Кодекса Азербайджанской Республики (далее – Налоговый Кодекс) в совокупности со статьями 13.2.14.1, 140.2, 164.1.2 данного Кодекса и статьями 747-1 и 747-5 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики (далее – Гражданский Кодекс) относительно положения, что операции передачи в собственность получателя лизинга имущества, являющееся объектом лизинга по финансово-лизинговому договору, является финансовой услугой.

В обращении указано, что Закрытое акционерное общество «Unileasing лизинг ширкети» обратилось с иском заявлением в Бакинский административно-экономический суд №2 против Бакинского налогового департамента при Министерстве Налогов Азербайджанской Республики (далее – Бакинский налоговый департамент) с просьбой вынести решение об отмене решения от 24 июля 2014 года «О привлечении к ответственности налогоплательщика за нарушение налогового законодательства» в части налога на добавленную стоимость (далее – НДС) на 323.942,27 манат и примененной финансовой санкции на 161.971,13 манат. Истец не согласился с позицией налогового органа о применении финансовой санкции в связи с несоответствием сущности лизинга нахождение объекта лизинга до его передачи в лизинг в непосредственной собственности лизингодателя, недопустимостью представления физическим лицам, не имеющим ИНН, товаров в качестве объекта финансового лизинга.

Бакинский административно-экономический суд №2 решением от 17 февраля 2016 года удовлетворил частично искомое заявление, были отменены акт выездной налоговой проверки и постановление «О привлечении к ответственности налогоплательщика за нарушение Налогового законодательства» в части НДС и применения финансовой санкции.

Решение суда первой инстанции было обосновано тем, что в статьях 13.1, 13.2.14.1, 140, 159.1 Налогового Кодекса и 747-2 и 748-3 Гражданского Кодекса не содержатся какие-либо требования о веде-

нии предпринимательской деятельности лизингополучателем (наличии у физического лица ИНН). Суд также счел, что основанием для рассмотрения операции в качестве финансового лизинга является не количество лиц, участвующих в гражданских отношениях, не то, является или нет имущество собственностью лизингодателя, а соответствие операции требованиям, изложенным в статье 140.2 Налогового Кодекса. Истец на основании финансово-лизингового договора передал физическим лицам в лизинг имущество, являющееся его собственностью до передачи в лизинг, в конце лизингового договора данное имущество перешло в собственность лизингополучателя, и эта операция не противоречила статье 747-1.2 Гражданского Кодекса и статьям 140.6 и 159.1 Налогового Кодекса. Таким образом, имущество, являющееся собственностью истца и переданное в лизинг, было приобретено лизингодателем в соответствии со статьей 747-5.2.1 Гражданского Кодекса именно с целью передачи в лизинг.

Бакинский налоговый департамент, не согласившись с указанным постановлением Бакинского административно-экономического суда №2, подал жалобу в Бакинский апелляционный суд.

Суд апелляционной инстанции обратился в Конституционный Суд в связи с внесением ясности в вопросы наличия в целях налогообложения требования об осуществлении лизингополучателем предпринимательской деятельности в соответствии с договором финансового лизинга, применении НДС к лицу, выступающему одновременно и продавцом, и лизингодателем, обложении НДС в соответствии со статьей 140.6 Налогового Кодекса операции о передаче в собственность лизингополучателя имущества, являющегося согласно договору о лизинге, объектом лизинга, а также применении в целях налогообложения гражданского законодательства.

Бакинский апелляционный суд обосновал свое обращение тем, что толкование вопросов Конституционным судом имеет важное значение, с точки зрения формирования единой судебной практики, более продуктивного обеспечения прав и законных интересов физических и юридических лиц.

В связи с обращением Пленум Конституционного Суда считает необходимым отметить следующее.

Налогам принадлежит особое место среди источников формирования государственного и муниципального бюджетов. С целью регулирования налоговых отношений государство обеспечивает осуществление своих и муниципальных целей и задач. Объем и прочность существующих связей между бюджетной системой и налогами тесно связаны с влиянием на развитие экономических и

социальных процессов в государстве и обществе. Государство имеет возможность финансирования экономических, социальных, экологических и других функций за счет финансовых ресурсов (в том числе налоговых сборов).

На основании части I статьи 12 Конституции Азербайджанской Республики (далее – Конституция) обеспечение прав и свобод человека и гражданина, достойного уровня жизни граждан Азербайджанской Республики является высшей целью государства. В соответствии с частью I статьи 16 Конституции Азербайджанской Республики, государство заботится о повышении благосостояния народа и каждого гражданина, обеспечивает его социальную защиту и достойный уровень жизни.

Обеспечение исполнения этих функций создает правовые обязательства физических и юридических лиц по выплате налогов, предусмотренных законодательством.

В части I статьи 73 Конституции предписано, что долг каждого – своевременно и в полном объеме выплачивать налоги и другие государственные пошлины, предусмотренные законодательством. Таким образом, выплата налогов в рамках закона (в том числе в надлежащее время и объеме) является одним из основных конституционных обязанностей каждого лица.

Пленум Конституционного Суда в своем постановлении от 12 января 2011 года «О толковании статей 78.3, 85.4, 90.3 и 93.1.1 Налогового Кодекса Азербайджанской Республики» указал, что обязательство по выплате налогов, предписываемое статьей 73 Конституции распространяется на всех налогоплательщиков, как безусловное требование государства.

Налогоплательщик не имеет право распоряжаться по своему усмотрению частью имущества, которое подлежит выплатить, согласно законодательству, в государственную казну в виде определенной суммы денег, и обязан регулярно выплачивать эту сумму государству, в противном случае будут нарушены права и законные интересы государства, а также иных лиц. В этом обязательстве налогоплательщика отражены общественные интересы всех членов общества. Поэтому государство в целях защиты прав и законных интересов не только налогоплательщиков, но и других членов общества, имеет права и обязанности осуществления законных мер в области регулирования налогово-правовых отношений.

Выступая с этих позиций, Пленум Конституционного Суда, в целях полного и всестороннего исследования поднятых в обращении вопросов, приводя толкование некоторых статей Гражданского

и Налогового Кодексов, считает целесообразным дать им толкование в следующем порядке:

- возможность того, что физическое или юридическое лицо, не занимающееся предпринимательской деятельностью, может быть лизингополучателем по лизинговому договору;
- возможность передачи имущества в лизинг, приобретенного до заключения лизингового договора;
- возможность выступления одного и того же лица по лизинговому договору в качестве продавца и лизингодателя;
- правило налогообложения в случаях, когда лизингодатель являлся владельцем актива до заключения финансового лизинга (статья 140.6 Налогового Кодекса).

Согласно статье 15 Конституции, развитие экономики в Азербайджанской Республике, опираясь на различные виды собственности, служит повышению благосостояния народа. Азербайджанское государство на основе рыночных отношений создает условия для развития социально ориентированной экономики, обеспечивает свободное предпринимательство, не допускает монополизма и недобросовестной конкуренции в экономических отношениях.

Руководствуясь этими принципами Конституции, государство в целях развития экономики и повышения благосостояния народа применяет определенные льготы, создавая тем самым условия для развития лизингового рынка.

Основной целью развития лизинговых отношений в Азербайджанской Республике является улучшение финансового состояния лизингополучателя, поощрение предпринимательства, укрепление и обновление материальной и технической базы производителей сельскохозяйственных товаров, поощрение широкого пользования лизингом как средства финансирования предпринимательства, улучшение благосостояния страны в целом и пр.

Лизинг имеет некоторые преимущества:

- финансирование по лизингу более долгосрочно по сравнению с банковским кредитованием;
- приобретенная собственность выполняет роль залогового обеспечения;
- дает возможность пользоваться налоговыми льготами и пр.

Лизинг является финансовым соглашением между лизингодателем и лизингополучателем, чаще всего на долгосрочной основе. Согласно договору лизинга, лизингодатель должен приобрести у продавца необходимое лизингополучателю имущество с правом

собственности, передав его лизингополучателю во временное пользование или владение.

Лизинговые отношения регулируются главой XXXVIII Гражданского Кодекса, в статье 747.1 указанного Кодекса дано понятие договора лизинга. Согласно этой статье, по договору лизинга лизингодатель обязан предоставить определенную вещь в пользование лизингополучателю за определенную оговоренную плату, на определенный срок и на иных условиях (включая предоставление лизингополучателю права на выкуп имущества). Лизингополучатель обязан вносить плату с установленной периодичностью.

Статьей 747-1 Гражданского Кодекса установлены субъекты договора лизинга. На основании статьи 747-1.1 субъектами договора лизинга являются лизингодатель, лизингополучатель и продавец (поставщик). На основании статьи 747-1.3 лизингополучателем является юридическое или физическое лицо, которое в соответствии с договором лизинга принимает объект лизинга за определенную плату, на определенный срок и на определенных условиях во временное владение и пользование.

В соответствии со статьей 747-1.5 Кодекса любой резидент и нерезидент Азербайджанской Республики может быть субъектом договора лизинга в порядке и случаях, установленных настоящим Кодексом.

В соответствии со статьей 748-2.5 Гражданского Кодекса при финансовом лизинге право собственности на объект лизинга переходит к лизингополучателю, если иное не предусмотрено договором финансового лизинга, до истечения срока договора при условии, что все лизинговые платежи уплачены.

Как видно из указанных статей Гражданского Кодекса, лизингополучателем является юридическое или физическое лицо, принявшее во временное владение и пользование любое имущество. Наряду с этим необходимо отметить, что в указанных статьях Гражданского Кодекса не имеется какое-либо требование о занятии лизингополучателем предпринимательской деятельностью.

Таким образом, в соответствии с действующим законодательством, любое физическое или юридическое лицо может быть лизингополучателем на основании лизингового договора и не требуется занятие этим лицом предпринимательской деятельностью.

Лизингодателем является юридическое или физическое лицо, которое на основании договора лизинга предоставляет предмет, приобретенный им за счет привлеченных или собственных финансовых средств и находящийся в его собственности, в качестве

объекта лизинга лизингополучателю за определенную плату, на определенный срок и на определенных условиях (включая условия о переходе или не переходе к лизингополучателю права собственности) во временное владение или пользование. Продавцом (поставщиком) является юридическое или физическое лицо, которое в соответствии с договором купли-продажи продает лизингодателю объект лизинга (статьи 747-1.2 и 747-1.4 Гражданского Кодекса).

На основании статьи 747.2 Гражданского Кодекса лизингодатель обязан изготовить или приобрести имущество, предусмотренное договором.

В соответствии с требованием статьи 747-2 Гражданского Кодекса объектом лизинга могут быть движимые или недвижимые предметы, относящиеся по установленной законодательством классификации к основным средствам, за исключением предметов, которые согласно законам Азербайджанской Республики изъяты из свободного гражданского оборота или гражданский оборот которых ограничен.

Наряду с этим, гражданским законодательством четко определены формы лизинга и юридическая форма лизинговых операций. Так, на основании статьи 747-3 к основным формам лизинга, регулируемым настоящим Кодексом, относятся внутренний и международный лизинг. При осуществлении внутреннего лизинга лизингодатель и лизингополучатель являются резидентами Азербайджанской Республики. При осуществлении международного лизинга лизингодатель или лизингополучатель (или оба) являются нерезидентами Азербайджанской Республики.

В соответствии со статьей 747-5 правовой формой лизинговых операций являются либо договор лизинга, заключенный между лизингодателем и лизингополучателем, и договор купли-продажи, заключенный между лизингодателем и продавцом, либо трехсторонний договор, заключенный между указанными лицами в соответствии со статьей 747-5.2 настоящего Кодекса и иными связанными с лизингом положениями. В договоре купли-продажи, заключаемом в связи с лизингом, наряду с условиями, предусмотренными настоящим Кодексом, должно быть указано следующее: объект лизинга, приобретает лизингодателем специально для передачи в лизинг; лизингополучатель, если иное не предусмотрено договором лизинга, обладает правами покупателя, возникающими из договора купли-продажи, заключенного между продавцом объекта лизинга и лизингодателем.

Как видно, действующим законодательством установлено, что лизинговый договор является в основном трехсторонним соглаше-

нием. Участниками лизинговой сделки является лизингодатель (лизинговая компания), лизингополучатель и продавец оборудования, передаваемого в лизинг. Лизинговой сделкой предусмотрено заключение не менее двух договоров или одного трехстороннего договора:

1. Заключение лизингового договора между лизингодателем (лизинговой компанией) и лизингополучателем – после утверждения обращения лизингополучателя заключается лизинговый договор между лизингодателем и лизингополучателем;

2. Заключение договора купли-продажи – договор купли-продажи заключается между лизингодателем и продавцом (поставщиком) оборудования. Лизингодатель заключает договор купли-продажи с продавцом в интересах лизингополучателя. Лизингодатель обязан изготавливать или приобретать предмет, предусмотренный договором.

В тоже время операция лизинга несет в себе также элемент продажи.

Кроме этого лизингодатель может приобрести или изготовить объект лизинга в целях лизинга до заключения лизингового договора.

Таким образом, одним из основных особенностей лизингового договора является то, что в этом договоре должны участвовать три стороны. В действующем гражданском законодательстве присутствие продавца в осуществлении лизинговых операций считается важным условием. Лизинг предусматривает обязательное заключение договора купли-продажи с продавцом. В соответствии с требованием статьи 747-5 Гражданского Кодекса, в договоре купли-продажи, заключаемом в связи с лизингом, должно быть указано, что объект лизинга приобретается лизингодателем специально для передачи в лизинг.

В статье 748-2.1 Гражданского Кодекса отмечается, что объект лизинга, переданный лизингополучателю во временное владение или пользование, является собственностью лизингодателя, в данной статье не устанавливается условие нахождения объекта лизинга в собственности лизингодателя до или после лизинга. Как видно, гражданское законодательство не запрещает заблаговременное приобретение объекта лизинга лизингодателем. Но в данном случае, лизингодатель при заключении договора купли-продажи обязан указать в договоре, что он приобретается в целях лизинга.

Пленум Конституционного Суда отмечает, что отсутствие в гражданском законодательстве запрета на то, что продавец является и лизингодателем, а также наличие обязательства лизингодателя о подготовке предмета, указанного в договоре, дает возможность

Пленуму, основываясь на деловых традициях, сложившихся между участниками гражданско-правовых отношений и принципах гражданского законодательства, широко толковать нормы, регулирующие лизинговые отношения.

Таким образом, гражданское законодательство не запрещает заблаговременное приобретение объекта лизинга лизингодателем. Однако в этом случае лизингодатель при заключении договора купли-продажи в обязательном порядке должен указать в договоре о том, что он приобретает в целях лизинга.

В юридической литературе выделяют два вида лизинга:

- 1) операционный (оперативный) лизинг;
- 2) финансовый лизинг;

Финансовый лизинг является самой широко распространенной формой лизинга. В гражданском законодательстве Азербайджанской Республики, в основном, предусмотрен финансовый лизинг. Однако в «Стратегической дорожной карте о производстве потребительских товаров на уровне малого и среднего предпринимательства в Азербайджанской Республике», утвержденной указом Президента Азербайджанской Республики от 6 декабря 2016 года, отмечается, что для развития лизинга в Азербайджанской Республике должен быть в первую очередь рассмотрен вопрос подготовки единого закона.

В финансовом лизинге предусматривается долгосрочная аренда оборудования и в конце срока договора переход этого оборудования в собственность лизингополучателя в порядке, установленном договором. В этом виде лизинга сроки договора, как правило, бывают равны срокам амортизации оборудования. В финансовом лизинге оборудование в основном выбирает клиент (лизингополучатель) и дает заказ лизинговой компании на приобретение данного оборудования. В финансовом лизинге текущий и капитальный ремонт оборудования производится лизингополучателем за его счет. Финансовый лизинг больше всего является видом финансирования и состоит только из закупки лизинговой компанией оборудования, выбранного клиентом.

Из указанного толкования финансового лизинга следует, что финансовый лизинг является договором, объединяющем в себе элементы лизинга и купли-продажи. В целях НДС финансовый лизинг, как составная часть финансовых услуг, освобождается от НДС.

Так в соответствии со статьей 164.1.2 Налогового Кодекса оказание финансовых услуг освобождается от НДС. Согласно приведенному в статье 13.2.14.1 Налогового Кодекса понятию «финансовая услуга», предоставление (или выдача) и возврат какого-либо зало-

гового или ломбардного обеспечения по кредитам, операциям финансового лизинга, кредитному обеспечению, денежно-кредитным операциям, в том числе управление кредитами и кредитными обеспечениями лица, предоставившего кредит или кредитное обеспечение, относится к финансовой услуге.

То есть даже в случае, если все три стороны договора лизинга являются отдельными лицами, или если лизингодатель и продавец выступают в качестве одного лица, это не должно менять суть дела.

В гражданском законодательстве однозначно предписывается необходимость указания в договоре купли-продажи имущества, отдельно заключаемого с продавцом в рамках лизинговой операции, пункта о том, что это имущество покупается именно в целях лизинга.

Однако финансовые услуги, в том числе финансовый лизинг не освобождается от налога на прибыль, поэтому купля-продажа по операциям финансового лизинга, а также проценты, начисляемые на основные выплаты, в течение периода лизинга выплачиваемые лизингополучателем, должны облагаться налогом на прибыль. Статья 140 Налогового Кодекса направлена на определение сути операций, которые считаются финансово-лизинговыми операциями в целях обложения налогом на прибыль, и в отличие от НДС здесь за основу берется сущность операции, а не договор и его субъекты.

Так, на основании статьи 140.1 Налогового Кодекса, при сдаче арендодателем материального имущества в аренду по договору финансового лизинга для целей налогообложения арендатор признается владельцем имущества, а выплаты по аренде – выплатами по ссудам, предоставленным арендатору.

Аренда имущества признается финансовым лизингом в случаях, когда:

- лизинговым договором предусматривается передача имущества в собственность по окончании срока аренды, либо арендатор имеет право приобретать имущество по установленной или заранее предполагаемой цене по окончании срока аренды, либо;
- срок аренды арендуемого имущества превышает 75 процентов срока его эксплуатации, либо;
- остаточная стоимость имущества по окончании срока аренды составляет менее 20 процентов рыночной стоимости имущества на начало аренды, либо;
- сумма арендной платы, подлежащая уплате, составляет не менее чем 90 или более процентов рыночной стоимости имущества на начало аренды, либо;

- арендуемое имущество изготовлено по заказу для арендатора и никто кроме арендатора не вправе пользоваться им по истечении срока аренды (статья 140.2 Налогового Кодекса).

Статья 140.2.4 настоящего Кодекса не применяется к аренде, которая начинается по истечении 3/4 срока использования актива. Процентная ставка, используемая, в случае если в договоре финансового лизинга не указана процентная ставка по ссудным выплатам, либо для установления текущей стоимости арендных выплат по финансовому лизингу нерезидентам, осуществляющим финансовый лизинг, а также взаимозависимым лицам, берется за период, к которому относятся выплаты, в той же самой валюте, в размере 125 процентов от среднего уровня процентов на межбанковских торгах по кредитам, выданным на схожий срок, или, если торги не проводились, – по межбанковским кредитам. Для целей настоящей статьи дополнительный срок, в течение которого арендатор имеет право на возобновление аренды, включается в срок аренды (статьи 140.3, 140.4 и 140.5 Налогового Кодекса).

Нужно отметить, что в статье 140 Налогового Кодекса в различных случаях были употреблены понятия «лизинг», «финансовый лизинг» и «аренда». Законом Азербайджанской Республики «Об аренде» и соответствующими положениями Гражданского Кодекса различаются понятия аренда и лизинг. Статья 140 Налогового Кодекса в целом распространяется на операции финансового лизинга, поэтому, учитывая указанные законодательные акты, отнесение финансового лизинга к составу лизинговых операций, понятия «арендодатель», «аренда имущества» и «арендатор» должны пониматься, соответственно, как «лизингодатель», «объект лизинга» и «лизингополучатель».

Таким образом, при заключении договора в соответствии с принципами финансового лизинга Гражданского Кодекса эта операция подпадает под требования статьи 140 Налогового Кодекса и должна считаться финансовым лизингом в целях обложения налогом на прибыль. Так, требования статьи 748-2.5, определяющей операцию лизинга как финансовый лизинг соответствуют требованиям статьи 140.2.1 Налогового Кодекса.

В статье 140.6 Налогового Кодекса отмечается, что если арендодатель до начала финансового лизинга является владельцем актива, то в дополнение к режиму предоставления ссуды, указанной в статье 140.1 настоящего Кодекса, сделка рассматривается как сделка по продаже арендодателем и покупке арендатором имущества.

В соответствии с требованиями указанной статьи, в случае, если продавец и лизингодатель по лизинговому договору являются раз-

ными лицами, статья 140 Налогового Кодекса не распространяется на продавца, поскольку данная статья должна применяться по отношению к арендодателю (лизингодателю) и арендатору (лизингополучателю). В случае, если продавец является плательщиком налога на прибыль, согласно статье 142 Налогового Кодекса, продажа должна отдельно облагаться налогом на прибыль.

Однако, согласно требованиям этой статьи, в случае, если продавец и лизингодатель выступают в качестве одного лица, в отношении продавца должны быть применены статьи 140.1-140.5 Налогового Кодекса, поскольку, несмотря на то, что продавец и лизингодатель являются одним и тем же лицом, они являются разными сторонами договора, и указанные статьи Кодекса применяются в отношении арендодателя (лизингодателя) и арендатора (лизингополучателя).

Таким образом, целью статьи 140.6 Налогового Кодекса является привлечение в соответствии со статьей 142 Налогового Кодекса лизингодателя в качестве продавца к выплате налога на прибыль, а также привлечение его к выплате налога на прибыль в качестве арендодателя (лизингодателя) в соответствии со статьями 140.1-140.5 указанного Кодекса.

Учитывая вышеизложенное, Пленум Конституционного Суда пришел к следующим выводам:

- с точки зрения требований статьи 747-1.3 Гражданского Кодекса, не исключается предоставление объекта лизинга юридическому или физическому лицу, не занимающемуся предпринимательской деятельностью.

- в соответствии со статьей 747-5 Гражданского Кодекса лизингодатель по лизинговому договору должен заключить с продавцом (поставщиком) договор купли-продажи. Договор купли-продажи может быть заключен до договора лизинга, в этом случае должно быть указано заключение данного договора исключительно в целях лизинга.

Гражданским законодательством не исключается то, что продавец по лизинговому договору и лизингодатель могут быть как одним, так и разными лицами;

Согласно требованиям статьи 140.6 Налогового Кодекса, арендодатель (лизингодатель) и продавец в целях налогообложения могут быть одним лицом. В этом случае лизингодатель как продавец, представляющий объект лизинга, должен быть привлечен к выплате налога на прибыль в соответствии со статьей 142 Налогового Кодекса, как арендодатель (лизингодатель) он также должен быть привлечен к выплате налога на прибыль в соответствии со статьями

140.1 – 140.5 указанного Кодекса и оплатить налог на прибыль с доходов по процентам на основании статьи 135 указанного Кодекса

Пленум Конституционного Суда, руководствуясь частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики и статьями 60, 62, 63, 65-67 и 69 Закона Азербайджанской Республики «О Конституционном Суде»,

П О С Т А Н О В И Л :

1. С позиции требований статьи 747-1.3 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики не исключается предоставление объекта лизинга юридическому или физическому лицу, не занимающемуся предпринимательской деятельностью.

2. В соответствии со статьей 747-5 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики лизингодатель по лизинговому договору должен заключить с продавцом (поставщиком) договор купли-продажи. Договор купли-продажи может быть заключен до договора лизинга, в этом случае должно быть указано заключение данного договора исключительно в целях лизинга.

Гражданским законодательством не исключается то, что продавец по лизинговому договору и лизингодатель могут быть как одним, так и разными лицами.

3. Согласно требованиям статьи 140.6 Налогового Кодекса Азербайджанской Республики арендодатель (лизингодатель) и продавец в целях налогообложения могут быть одним лицом. В этом случае лизингодатель как продавец, представляющий объект лизинга, должен быть привлечен к выплате налога на прибыль в соответствии со статьей 142 Налогового Кодекса Азербайджанской Республики, как арендодатель (лизингодатель) он также должен быть привлечен к выплате налога на прибыль в соответствии со статьями 140.1 – 140.5 указанного Кодекса и оплатить налог на прибыль с доходов по процентам на основании статьи 135 указанного Кодекса.

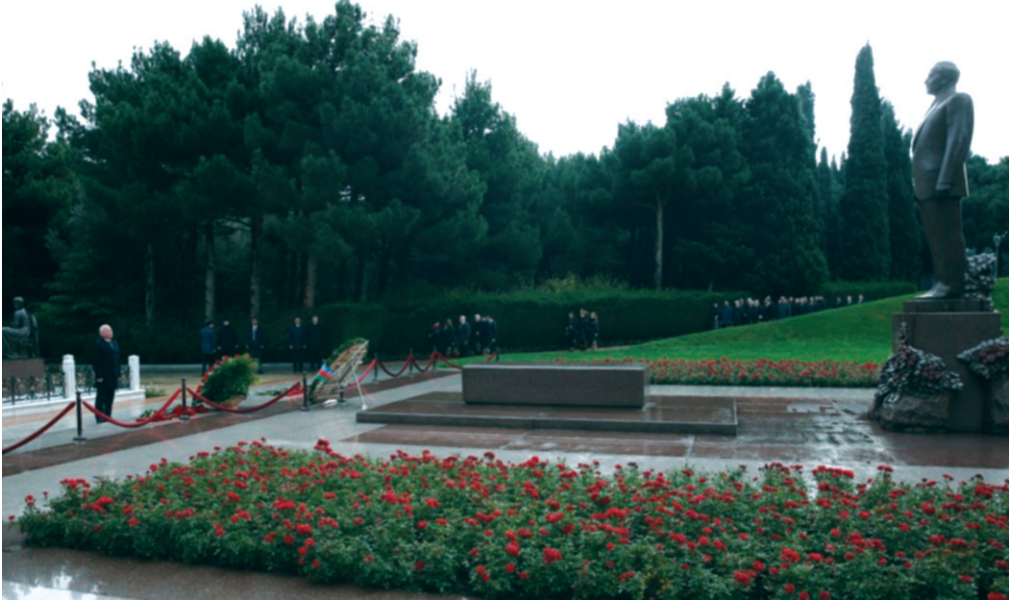
4. Постановление вступает в силу со дня опубликования.

5. Постановление опубликовать в газетах «Азербайджан», «Республика», «Халг газети», «Бакинский рабочий», в «Вестнике Конституционного Суда Азербайджанской Республики».

6. Постановление является окончательным, не может быть отменено, изменено или не может быть официально толковано ни одним органом или лицом.

TƏDBİRLƏR

Hər il noyabr ayının 12-si Azərbaycanda dövlət bayramı olan Konstitusiyaya Günü qeyd edilir.

Noyabr ayının 10-da Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin kollektivi Əsas Qanunun qəbul edilməsinin 22 illiyi münasibətilə Fəxri xiyabana gələrək, xalqımızın ümummilli lideri, müasir müstəqil dövlətimizin memarı və qurucusu, ilk milli Konstitusiyamızın müəllifi ulu öndər Heydər Əliyevin əziz xatirəsini ehtiramla anıb, məzarı önünə gül dəstələri və əklil qoyub.

Görkəmli oftalmoloq-alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın da xatirəsi yad edilib, məzarı üzərinə gül-çiçək dəstələri düzülüb.

Tanınmış dövlət xadimi Əziz Əliyevin və həkim-alim Tamerlan Əliyevin də xatirələri anılıb, məzarları üzərinə güllər qoyulub.

Konstitusiya Günü ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi növbəti hüquq olimpiadası keçirib

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin təşkilatçılığı, Təhsil Nazirliyinin və Sabunçu Rayon İcra Hakimiyyətinin dəstəyi ilə Bakının Sabunçu rayonunda **12 noyabr – Konstitusiya Günü**nə həsr olunmuş “Hüquqi dövlətin əsasları” adlı olimpiada keçirilib.

Hər il paytaxtın bir rayonu üzrə məktəbləri əhatə edən bilik yarışları bu il Bakının Sabunçu rayonunda təşkil olunub. Konstitusiya Məhkəməsinin təşkilatçılığı, Təhsil Nazirliyi və Sabunçu Rayon İcra Hakimiyyətinin dəstəyi ilə keçirilmiş olimpiadanın əsas məqsədi gənclər arasında hüquq mədəniyyətinin və biliklərin inkişaf etdirilməsi, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının əsasları və mahiyyətinin daha dərinləndirilməsidir.

Noyabr ayının 10-nu olimpiadanın qaliblərinə və yüksək bal toplayaraq fərqlənmiş şagirdlərə Konstitusiya Məhkəməsinin təsis etdiyi kubok, diplom və xatirə hədiyyələrin təqdim etmə mərasimi keçirilmişdir.

Tədbirdə Sabunçu Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının birinci müavini Güloğlan Məmmədov çıxış edərək müasir müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyasının xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə hazırlandığını vurğulayıb. Həmçinin qeyd olunub ki, Azərbaycanın sürətli inkişafı nəticəsində yeni dövrün tələblərinin yaratdığı zərurətlə əlaqədar ötən müddətdə Konstitusiyamıza edilən əlavə və dəyişikliklər Əsas Qanunu daha da təkmilləşdirib. G. Məmmədov hüquq olimpiadasının Sabunçu rayonunda təşkilinə görə Konstitusiya Məhkəməsinin rəhbərliyinə və əməkdaşlarına minnətdarlığını bildirib. Daha sonra Konstitusiya Məhkəməsi Aparatının konstitusiya hüququ şöbəsinin müdiri Dürdanə Məmmədova Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin sədri Fərhad Abdullayevin müraciətini iştirakçıların diqqətinə çatdırıb.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının tarixi, onun Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə hazırlanması və ictimai müzakirəyə çıxarılması prosesi barədə məlumat verən D. Məmmədova vurğulayıb ki, müstəqil dövlətimizin ilk Konstitusiyası 1995-ci il noyabr ayının 12-də ümumxalq səsverməsi – referendum yolu ilə qəbul edilib. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin müəllifi olduğu ilk milli Konstitusiyanın qəbulu

müasir tariximizin ən mühüm hadisəsi olmaqla yanaşı, həm də Ulu Öndərin Azərbaycan dövlətçiliyi qarşısında əvəzsiz xidmətlərindən biridir.

Qeyd olunub ki, Konstitusiyanın aliliyini təmin edən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi gənclərin hüquqi tərbiyəsinin yüksəlməsinə, hüquqi dövlət quruculuğunda fəal iştiraklarına, konstitusiya nəzarətinin mahiyyətini, əsaslarını və prinsiplərini daha da dərinlən öyrənmələrinə daim diqqət yetirir. Bu məqsədlə Konstitusiya Məhkəməsi 12 noyabr – Konstitusiya Günü və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin müvafiq Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında insan hüquqlarının müdafiəsi üzə Milli Fəaliyyət Planı”nın həyata keçirilməsi istiqamətində mütəmadi olaraq əhəmiyyətli tədbirlər görür.

Olimpiadada Bakının Sabunçu rayonunda fəaliyyət göstərən 46 ümumtəhsil müəssisəsinin hər birindən 20 nəfər olmaqla minə yaxın X və XI sinif şagirdləri iştirak ediblər. Olimpiadada şagirdlərə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasını əhatə edən 50 sual təqdim olunub. Olimpiadanın nəticələrinə əsasən Zabrat qəsəbəsi 192 nömrəli tam orta məktəb birinci yerə layiq görülüb. Bakıxanov qəsəbəsindəki 72 nömrəli tam orta məktəbin şagirdləri ikinci, Ramana qəsəbəsindəki 90 nömrəli tam orta məktəbin təmsilçiləri isə üçüncü olublar.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin nümayəndə heyəti Cocuq Mərcanlıya səfər etmişlər

Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpa edilməsi uğrunda 2016-cı ilin aprel döyüşləri ölkəmizin tarixində xalqımızın, ordumuzun parlaq qələbəsi kimi yer tutur. Ali Baş Komandan İlham Əliyevin əmri ilə Azərbaycan ordusu işğal olunmuş torpaqlarımızın bir hissəsini erməni əsgərlərindən azad edərək, zəbt olunmuş bütün torpaqlarımızı çox qısa zaman ərzində azad etməyə hazır olduqlarını bütün dünyaya sübut etdilər. Üzərində dövlətimizin suverenliyi bərpa edilən bir sıra yaşayış məntəqələrindən biri də Cəbrayıl rayonu, Cocuq Mərcanlı qəsəbəsi olub.

İşğalçı ordudan təmizlənmiş yaşayış qəsəbəsi bütün cəmiyyətimizə, o cümlədən Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinə qürur hissi bəxş etdi.

Məhz bu hisslərlə yerli əhaliyə öz dəstək və qayğısını çatdırmaq üçün noyabr ayının 24-də Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin hakim və Aparatın əməkdaşlarından ibarət nümayəndə heyəti Cocuq Mərcanlıya səfər etmişdir.

Səfərdən öncə Konstitusiya Məhkəməsində keçirilən iclasda Sədr Fərhad Abdullayev bildirmişdir ki, Azərbaycan Respublikasının

Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qarşısında qoyulan bütün vəzifələri yerinə yetirməyə qadir olan müasir Azərbaycan ordusu yaradılıb.

Sədr Dövlət Başçısının rəhbərliyi ilə respublikamızın Əsas Qanunu – Konstitusiyanın hüquqi qüvvəsinin Azərbaycanın bütün ərazisində tezliklə bərpa olunacağına əmin olduğunu xüsusilə vurğulamışdır. İclasın sonunda Cəbrayıl rayoununun əhalisinə müraciət hazırlayıb, Cocuq Mərcanlı qəsəbəsinə Kostitusiya Məhkəməsinin nümayəndələrinin yola düşməsi ilə bağlı müvafiq tapşırıqlar verilib.

Cəbrayıl rayonunun işğaldan azad olunmuş Cocuq Mərcanlı qəsəbəsinə səfər edən Konstitusiya Məhkəməsinin kollektivi əvvəlcə Füzuli və Cəbrayıl rayonlarının rəhbərliyi ilə birgə Horadiz şəhərində ulu öndər Heydər Əliyevin abidəsi önünə gül dəstələri düzüb, dahi rəhbərin xatirəsini ehtiramla anıblar. Sonra “Aprel şəhidlərinə xatirə” abidəsi ziyarət edilib.

Daha sonra Novruz Aslanov adına Cocuq Mərcanlı tam orta məktəbinin kollektivi və sakinlərlə görüş keçirilib. Qonaqlar sinif otaqlarını, fənn kabinetlərini gəzib, müəllim və şagirdlərlə həmsöhbət olublar.

Məhkəmənin hakimi Ceyhun Qaracayev işğaldan azad olunmuş torpaqlara gəldikləri üçün böyük qürur hissi keçirdiyini bildirib. Diqqətə çatdırılıb ki, düşmənin xarabalığa çevirdiyi Cocuq Mərcanlı Prezident İlham Əliyevin sərəncamlarına əsasən qısa vaxtda yenidən qurulub, bütün infrastruktura malik abad qəsəbəyə çevrilib.

Məhkəmənin Aparat rəhbərinin müavini Səbinə Əliyeva dövlətimiz tərəfindən məktəbdə hər cür şərait yaradıldığını, təhsil ocağının bütün zəruri avadanlıqlarla təmin olunduğunu, bununla belə, Konstitusiya Məhkəməsi kollektivi adından da hədiyyələr gətirildiyini bildirib.

Sonra təhsil ocağına hədiyyələr təqdim olunub.

Məktəbin direktoru Zamin Həziyev qəsəbəyə gəldiklərinə, sakinlərə mənəvi dəstək olduqlarına görə Konstitusiya Məhkəməsinin kollektivinə minnətdarlığını ifadə edib.

Qonaqlar Cocuq Mərcanlıda tikilən Şuşa məscidinin bənzəri olan məscidə də gəlib, şəhidlərin ruhuna dua oxuyublar.

Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin nümayəndəsi Əlizadə Nəcəfov və Cəbrayıl Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının müavini Arif Fərzəliyev Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı ilə Cocuq Mərcanlı qəsəbəsinin yenidən qurulmasını və sakinlərin 24 ildən sonra doğma yurdlarına qayıtmasının Böyük Qayıdışın başlanğıcı olduğunu diqqətə çatdırıb, bütün məcburi köçkünlərin ata-baba torpaqlarına qayıdacaqlarına əminliklərini bildiriblər.

Görüşlərin sonunda Konstitusiya Məhkəməsinin Sədrinin Cəbrayıl rayonunun azad olunmuş torpaqlarında yaşayan soydaşlarımıza ünvanlanmış müraciəti təqdim edilib.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsində Beynəlxalq insan hüquqları günü ilə əlaqədar görüş keçirilmişdir

10 dekabr – Beynəlxalq insan hüquqları günü ilə əlaqədar olaraq dekabr ayının 8-də Konstitusiya Məhkəməsinin inzibati binasında Konstitusiya Məhkəməsinin təşkilatçılığı, Təhsil Nazirliyinin və Bakı şəhəri Sabunçu Rayon İcra Hakimiyyətinin dəstəyi ilə Bakının Sabunçu rayonunda 12 noyabr - Konstitusiya Gününə həsr olunmuş “Hüquqi dövlətin əsasları” adlı olimpiadanın qalibləri və yüksək bal toplayaraq fərqlənmiş iştirakçıları ilə görüş keçirilmişdir.

Tədbirdə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinin aparat rəhbərinin müavini Şahin Rüstəmov, Konstitusiya hüququ şöbəsinin müdiri Dürdanə Məmmədova, Beynəlxalq hüquq və beynəlxalq əməkdaşlıq şöbəsinin müdiri Səbinə Babayeva və Məhkəmə qərarlarının icrasına nəzarət sektorunun müdiri İntiqam Eyvazov olimpiada qaliblərinə Məhkəmənin yaranma tarixi, səlahiyyətləri və fəaliyyəti barəsində geniş məlumat vermiş, məhkəmə zalları və iş şəraiti ilə tanış etmişlər.

Sonda xatirə şəkilləri çəkilmişdir.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
KONSTITUSİYA MƏHKƏMƏSİNİN
MƏLUMATI

Buraxılışa məsul:
Murad Yusif-zadə

Redaktorlar:
Nazim Şahbazov
Kamran Yusifov
Murad Yusif-zadə
Fidan Xudiyeva
Tələt Binnətzadə
Orxan Rzayev
Nigar Həmidova
Nigar Qələndərli

Çapa imzalanmışdır 27.12.2017. Kağız formatı 70x100 1/16.
Fiziki çap vərəqi 11. Tirajı 200.

“Şərq-Qərb” mətbəəsində çap edilmişdir.
Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi 17.